

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра європейської економіки і бізнесу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	Міжнародні економічні відносини
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	29 Міжнародні відносини
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	292 Міжнародні економічні відносини

Форма навчання: заочна

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «Шляхи врегулювання міграційної кризи в ЄС»
(*назва теми*)

здобувача Камілов Каміль Діляверович
(*ПІБ, підпис*)

(*підпис*)

Науковий керівник: к.е.н. доцент Лещенко Катерина Андріївна
(*науковий ступінь, учене звання, ПІБ*)

(*підпис*)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації
здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: д.е.н. професор Федірко Олександр Анатолійович

(*підпис*)

Київ 2025

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра європейської економіки і бізнесу

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ**

**Міжнародні економічні відносини
29 Міжнародні відносини
292 Міжнародні економічні відносини**

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
Освітньо-професійної програми

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Федірко О.А.

_____ Федірко О.А.

« ____ » _____ 20__ р.

« ____ » _____ 20__ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

**здобувачу вищої освіти Камілова Каміля Діляверовича
заочної форми навчання**

на підготовку кваліфікаційної магістерської роботи

на тему: **«Шляхи врегулювання міграційної кризи в ЄС»**

Тему затверджено наказом ректора Університету від «_» вересня 202_ р. № _____

Кваліфікаційна магістерська робота виконується на матеріалах наукових публікацій, аналітичних звітів міжнародних організацій та офіційних інституцій ЄС

План кваліфікаційної магістерської роботи

Розділ 1	Теоретичні засади дослідження міграційних криз <i>(термін подання – до 31.10)</i>
Розділ 2	Аналіз особливостей сучасної міграційної кризи в ЄС <i>(термін подання – до 30.11)</i>
Розділ 3	Україна в європейських міграційних процесах <i>(термін подання – до 22.12)</i>

Об'єкт дослідження:	Міграційні кризи в ЄС
Предмет дослідження:	Формування, розвиток та регулювання міграційних криз в ЄС
Мета кваліфікаційної магістерської роботи:	Аналіз міграційних криз у ЄС, зокрема їх сутності, розвитку та сучасних особливостей, із розглядом ролі України в європейських міграційних процесах .

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	Дослідити сутність та види міграційних криз. Проаналізувати еволюцію розвитку міграційних криз в ЄС. Визначити показники та критерії оцінювання кризових явищ в міжнародних міграційних процесах.
У розділі 2	Здійснити аналіз динаміки міграційної кризи в ЄС. Дослідити імміграційні потоки в ЄС (включаючи причини саме імміграційних потоків, що впливають на ЄС як приймаючу сторону). Визначити особливості сучасної міграційної політики ЄС.
У розділі 3	Проаналізувати тенденції розвитку міграційних процесів між Україною та ЄС. Оцінити вплив російсько-української війни на міграцію громадян України до ЄС. Визначити інструменти та механізми врегулювання міграційної кризи в ЄС.

**Завдання підготував
науковий керівник**

(підпис)

К.А. Лещенко

(ініціали, прізвище)

«26» вересня 2024 р.

Завдання одержав студент

(підпис)

К.Д. Камілов

(ініціали, прізвище)

«27» вересня 2024 р.

Реферат

Кваліфікаційна магістерська робота містить 100 сторінок, 11 таблиць, 22 рисунки, список використаних джерел з 60 найменувань.

«Шляхи врегулювання міграційної кризи в ЄС»

Об'єктом дослідження є міграційні кризи в ЄС.

Предметом дослідження є формування, розвиток та регулювання міграційних криз в ЄС.

Мета і завдання дослідження. Основною метою кваліфікаційної магістерської роботи є аналіз міграційних криз у ЄС, зокрема їх сутності, розвитку та сучасних особливостей, із розглядом ролі України в європейських міграційних процесах.

Відповідно до поставленої мети визначені такі *завдання*:

- дослідити сутність та види міграційних криз;
- проаналізувати еволюцію розвитку міграційних криз в ЄС;
- визначити показники та критерії оцінювання кризових явищ в міжнародних міграційних процесах;
- здійснити аналіз динаміки міграційної кризи в ЄС;
- дослідити імміграційні потоки в ЄС (включаючи причини саме імміграційних потоків, що впливають на ЄС як приймаючу сторону);
- визначити особливості сучасної міграційної політики ЄС;
- проаналізувати тенденції розвитку міграційних процесів між Україною та ЄС;
- оцінити вплив російсько-української війни на міграцію громадян України до ЄС;
- визначити інструменти та механізми врегулювання міграційної кризи в ЄС.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Теоретична значущість отриманих результатів полягає в глибокому аналізі міграційних криз, їхніх причин, наслідків та особливостей у контексті Європейського Союзу. Робота узагальнює наявні наукові підходи до вивчення міграційних процесів, що може стати основою для подальших досліджень у цій сфері.

Методична значущість дослідження проявляється в застосуванні різноманітних наукових методів, зокрема порівняльного, аналітичного, статистичного та узагальнюючого, що дозволяє комплексно оцінити динаміку та особливості міграційних процесів. Використані підходи можуть бути застосовані для аналізу міграційних криз у різних регіонах світу.

Практична значущість полягає у розробці рекомендацій щодо вдосконалення міграційної політики ЄС та інтеграції мігрантів. Отримані висновки можуть бути корисними для державних органів, міжнародних організацій та дослідницьких установ, які займаються питаннями міграції, а також для розробки стратегій адаптації та соціальної інтеграції мігрантів у приймаючих країнах.

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи – 2024.

Рік захисту роботи – 2025.

Ключові слова: міграційна криза, Європейський Союз, біженці, міжнародна міграція, інтеграція мігрантів, міграційна політика, регулювання міграційних процесів.

ВІДГУК
про кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача факультету міжнародної економіки і менеджменту
освітньо-професійної програми «Міжнародні економічні відносини»
Камілова Каміля Діляверовича
на тему «Шляхи врегулювання міграційної кризи в ЄС»

1. Актуальність теми. Міграційні кризи є однією з найбільш актуальних проблем сучасного світу, особливо в контексті ЄС. Масові міграційні потоки впливають на економічну, політичну та соціальну стабільність держав, змушуючи уряди розробляти нові стратегії для їх врегулювання. Магістерська робота присвячена дослідженню сутності, причин та наслідків міграційних криз у ЄС, а також аналізу ефективних інструментів для їх подолання. Особливої значущості ця тема набуває у світлі наслідків російського вторгнення в Україну, що спричинила нову хвилю міграції українців до країн ЄС.

2. Позитивні риси та наявність самостійних розробок автора. Робота структурована, логічно побудована та містить ґрунтовний аналіз проблематики. Автор провів детальне дослідження міграційних криз, визначив їх види та причини, простежив еволюцію розвитку цих криз у Європі. Окремо варто відзначити застосування широкого спектра наукових методів, зокрема порівняльного, аналітичного та статистичного аналізу. Також автор самостійно розробив таблиці та узагальнюючі схеми, що значно полегшує сприйняття інформації та додає науковій цінності роботі. Важливо зазначити, що робота базується не лише на вторинних джерелах, але й містить самостійний аналіз статистичних даних, нормативно-правових документів та звітів міжнародних організацій, що свідчить про високий рівень наукового підходу.

3. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій. У роботі сформульовано низку важливих теоретичних висновків щодо факторів, які спричиняють міграційні кризи, а також їхнього впливу на ЄС та Україну. Автор запропонував низку практичних рекомендацій для врегулювання кризових явищ. Результати дослідження можуть бути корисними для науковців, що аналізують міжнародні міграційні процеси, а також для державних і міжнародних інституцій, таких як Європейська Комісія, Європейська Рада, Міністерство закордонних справ України, органи місцевого самоврядування та міграційні служби, які займаються розробкою та реалізацією політики у сфері міграції.

4. Наявність недоліків. Робота могла б містити глибший аналіз національних політик окремих країн ЄС у сфері міграції. Однак, це не впливає на результати дослідження, оскільки всі поставлені завдання виконані.

5. Загальна оцінка кваліфікаційної магістерської роботи та її допущення до захисту перед ЕК. Робота допускається до захисту перед екзаменаційною комісією з рекомендованою позитивною оцінкою. **Оцінка керівника – 49 балів.**

Науковий керівник
Доцентка, к.е.н.

Лещенко К. А.

07/02/2025

Рецензія
на кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача вищої освіти
Камілову Камілю Діляверовичу

на тему: **«Шляхи врегулювання міграційної кризи в ЄС»**

Актуальність. Дослідження міграційних криз є надзвичайно актуальним у сучасних умовах глобалізації, коли потоки біженців та трудових мігрантів істотно впливають на економічну, соціальну та політичну стабільність країн ЄС. Особливої значущості ця тема набуває у зв'язку з вторгненням РФ в Україну та зростаючим напливом українських біженців до ЄС. Враховуючи важливість ефективних механізмів регулювання міграції, робота є своєчасною та доцільною.

Якість проведеного дослідження. Робота має чітку структуру, яка відповідає науковим вимогам. Тут використано широкий спектр методів дослідження, таких як порівняльний, аналітичний, статистичний та узагальнюючий. Джерельна база включає нормативно-правові акти, міжнародні угоди, звіти Євростату та ООН, що свідчить про глибину наукового аналізу.

Позитивні риси кваліфікаційної роботи. Робота містить глибокий теоретичний аналіз міграційних криз. Значну увагу приділено оцінці сучасної міграційної політики ЄС та ефективності застосовуваних механізмів її регулювання. Окремим важливим аспектом є дослідження впливу російсько-української війни на міграційні процеси, що робить роботу особливо актуальною. Крім того, автор пропонує практичні рекомендації щодо вдосконалення міграційної політики в ЄС, що підвищує прикладну цінність дослідження.

Зауваження. У роботі бракує порівняльного аналізу міграційної політики різних країн-членів ЄС, що могло б сприяти глибшому розумінню особливостей регулювання міграційних процесів у різних національних контекстах.

Практична значущість. Результати дослідження можуть бути використані в діяльності державних органів, що займаються питаннями міграції, а також у роботі міжнародних організацій та дослідницьких центрів. Запропоновані заходи з удосконалення міграційної політики можуть сприяти підвищенню ефективності управління міграційними потоками.

Загальна оцінка професійних компетентностей здобувача та якості кваліфікаційної роботи. Робота виконана на високому рівні, автор продемонстрував глибоке розуміння проблематики, уміння аналізувати складні соціально-економічні процеси та використовувати наукові методи дослідження. Незважаючи на окремі зауваження, заслуговує на високу позитивну оцінку.

Солодковська Г.В.

к.е.н., доцентка кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу

Київського національного

економічного університету імені Вадима Гетьмана

6/02/2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІГРАЦІЙНИХ КРИЗ	6
1.1. Сутність, види та причини міграційних криз.....	6
1.2. Еволюція розвитку міграційних криз в ЄС.....	11
1.3. Показники та критерії оцінювання кризових явищ в міжнародних міграційних процесах	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ СУЧАСНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ В ЄС	26
2.1. Динаміка міграційної кризи в ЄС.....	26
2.2. Аналіз міграційних потоків в ЄС.....	39
2.3. Особливості сучасної міграційної політики ЄС.....	46
РОЗДІЛ 3. УКРАЇНА В ЄВРОПЕЙСЬКИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ .	62
3.1. Тенденції розвитку міграційних процесів між Україною та ЄС	62
3.2. Аналіз впливу російсько-української війни на міграцію громадян України до ЄС.....	71
3.3. Інструменти та механізми врегулювання міграційної кризи в ЄС.....	83
ВИСНОВКИ	94
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	96
ДОДАТКИ	103

ВСТУП

Актуальність дослідження. Міграційні кризи є одним із ключових викликів сучасного світу, що впливають на економічну, політичну та соціальну стабільність держав і регіонів. Особливо актуальним це питання стає в контексті Європейського Союзу (ЄС), де напруженість, спричинена масовими міграційними потоками, призводить до значних змін у внутрішній та зовнішній політиці. Аналіз сутності, причин та наслідків міграційних криз, а також визначення ефективних інструментів їх врегулювання є важливим завданням для сучасної науки і практики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові праці вітчизняних дослідників, зокрема Е. Лібанової, А. Гайдучького, О. Малиновської, Й. Звонар, О. Снігир, О. Петроє, А. Солодько, а також праці зарубіжних дослідників, таких як М. Вейнер, С. Колінсон, С. Спенсер, Д. Мартін, Р. Босвелл, присвячені ключовим аспектам міжнародної міграції робочої сили та розробці активної політики її зайнятості в країнах Європи.

Метою даного дослідження є аналіз міграційних криз у ЄС, зокрема їх сутності, розвитку та сучасних особливостей, із розглядом ролі України в європейських міграційних процесах.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення наступних **завдань**:

- дослідити сутність та види міграційних криз;
- проаналізувати еволюцію розвитку міграційних криз в ЄС;
- визначити показники та критерії оцінювання кризових явищ в міжнародних міграційних процесах;
- здійснити аналіз динаміки міграційної кризи в ЄС;
- дослідити імміграційні потоки в ЄС (включаючи причини саме імміграційних потоків, що впливають на ЄС як приймаючу сторону);
- визначити особливості сучасної міграційної політики ЄС;

- проаналізувати тенденції розвитку міграційних процесів між Україною та ЄС;
- оцінити вплив російсько-української війни на міграцію громадян України до ЄС;
- визначити інструменти та механізми врегулювання міграційної кризи в ЄС.

Об'єктом дослідження є міграційні кризи в ЄС.

Предметом дослідження є формування, розвиток та регулювання міграційних криз в ЄС.

Методи дослідження. У ході дослідження було використано різноманітні наукові методи, що забезпечили всебічний аналіз обраної теми. Зокрема, застосовувався порівняльний метод, який дозволив зіставити види та причини міграційних криз, а також етапи їх розвитку в ЄС і ефективність інструментів та механізмів врегулювання. Для систематизації отриманих результатів було використано метод узагальнення, що допоміг підсумувати основні висновки після проведеного порівняння. Аналітичний метод сприяв дослідженню економічних тенденцій та особливостей міграційної кризи в ЄС, а також оцінці впливу воєнного стану на міграційні потоки з України. Обробка кількісних даних здійснювалася за допомогою статистичного методу, а для класифікації форм і факторів міжнародної трудової міграції застосовувався метод класифікації.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Теоретична значущість отриманих результатів полягає в глибокому аналізі міграційних криз, їхніх причин, наслідків та особливостей у контексті Європейського Союзу. Робота узагальнює наявні наукові підходи до вивчення міграційних процесів, що може стати основою для подальших досліджень у цій сфері. Методична значущість дослідження проявляється в застосуванні різноманітних наукових методів, зокрема порівняльного, аналітичного, статистичного та узагальнюючого, що дозволяє комплексно оцінити динаміку та особливості міграційних процесів. Використані підходи

можуть бути застосовані для аналізу міграційних криз у різних регіонах світу. Практична значущість полягає у розробці рекомендацій щодо вдосконалення міграційної політики ЄС та інтеграції мігрантів. Отримані висновки можуть бути корисними для державних органів, міжнародних організацій та дослідницьких установ, які займаються питаннями міграції, а також для розробки стратегій адаптації та соціальної інтеграції мігрантів у приймаючих країнах.

Інформаційна база дослідження складається з нормативно-правових актів, статистичних даних та наукових праць. У роботі використовувалися законодавчі документи, зокрема матеріали Державної служби статистики України, положення Дублінської конвенції 1990 року, Конвенції про статус біженців 1951 року, а також Європейського пакту про імміграцію та притулок. Значну увагу приділено аналізу праць сучасних українських і зарубіжних науковців, численним статтям із фахових видань та статистичним даним, зокрема матеріалам Eurostat.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІГРАЦІЙНИХ КРИЗ

1.1 Сутність, види та причини міграційних криз

Сьогодні міграційні процеси мають значний вплив на формування суспільства і виступають його характерною ознакою в будь-який історичний період. У сучасності ці явища привертають увагу багатьох науковців і дослідників. Перш ніж визначати причини виникнення міграційної кризи, важливо розглянути такі поняття, як міграція населення, міграційні процеси та біженці.

Міграція населення — це переміщення людей, пов'язане зі зміною місця проживання. Воно є однією з глобальних проблем, що розглядається не лише як механічне пересування людей з одного регіону в інший, але і як складний загальний процес, що впливає на соціально-економічні, політичні та культурні аспекти життя суспільства, та є предметом міжнародного регулювання [1].

Міграційна криза — це гуманітарна катастрофа, викликана значним напливом мігрантів до Європи, що шукають безпечні місця для проживання [2]. Вона може набувати ознак гуманітарної катастрофи, коли населення стикається з серйозними порушеннями прав людини, голодом, захворюваннями та іншими тяжкими обставинами. Мігрант — це людина, яка перебуває в іншій країні понад рік, незалежно від причин (добровільних чи вимушених) і способів міграції (легальних або нелегальних) [1], основні види міграційних криз продемонстровано у таблиці 1.1.

Основні причини міграції до Європи можна поділити на кілька категорій: соціально-економічні, політичні, національно-релігійні, природні та екологічні. Соціально-економічні причини обумовлені прагненням людей покращити якість

свого життя в Європі, зокрема знайти кращі умови на ринку праці та підвищити свій рівень життя.

Таблиця 1.1 – Види міграційних криз

Вид	Характеристика
Біженська криза	Масове переміщення людей через загрозу їхньому життю та безпеці
Економічна міграційна криза	Масовий відтік або приплив робочої сили через економічні нерівності між країнами
Кліматична криза	Переміщення населення через екологічні та кліматичні катастрофи
Політична міграційна криза	Міграція, викликана політичною нестабільністю
Гуманітарна криза	Масове переміщення через системні гуманітарні проблеми
Криза нелегальної міграції	Масовий приплив нелегальних мігрантів

Джерело: розроблено автором на основі [1, с.3]

Політичні причини міграції зумовлені прагненням людей забезпечити безпеку та уникнути військових конфліктів або політичних переслідувань. Національно-релігійні причини виникають через дискримінацію за релігійною чи етнічною приналежністю. Природні та екологічні причини включають природні катастрофи, такі як урагани чи землетруси, а також наслідки змін клімату, що змушують людей залишати рідні місця.

У широкому розумінні міграційна криза означає не тільки стрімке збільшення числа мігрантів, що спричиняє значне навантаження на соціальну інфраструктуру, системи безпеки та екологію, а й різкі переміщення населення, що призводять до відтоку працездатного, інтелектуального, молодого та економічно активного населення. Це явище спостерігається, наприклад, у таких регіонах, як східна Європа — Болгарія, Молдова, захід України, Латвія, Литва. Яскравим прикладом є масштабна міграція з Венесуели за короткий період, пов'язана з політичною та економічною кризою, відома як «Exodus» або «масовий вихід» [6].

Поняття «міграційна криза» можна трактувати з двох перспектив. У більш вузькому розумінні міграційна криза означає прибуття значної кількості мігрантів до країни чи регіону, зокрема вимушених або спричинених факторами

навколишнього середовища, за короткий період часу. Це створює додатковий тиск на соціальну інфраструктуру, ринок праці та екосистему.

У широкому розумінні міграційна криза є різким збільшенням кількості мігрантів, які прибувають до країни або, навпаки, залишають її. Така динаміка призводить до негативних наслідків, зокрема втрати демографічного потенціалу, включаючи економічно активне та працездатне населення.

Різниця в соціально-економічному потенціалі між країнами відображається на рівні зайнятості, зарплатах, доходах, а також у доступності соціальних гарантій і пільг. Міграційна криза 2015-2016 роки у ЄСі не лише продемонструвала суттєві економічні розриви між країнами Азії та Африки, з одного боку, і європейськими державами, з іншого, але також висвітлила нерівність у перспективах між менш розвиненими країнами Південної та Східної Європи та більш заможними країнами Західної і Північної Європи.

Міграційні кризи в Європі спричинені низкою комплексних факторів, які впливають на соціально-економічну та політичну стабільність у багатьох регіонах світу. Розглядаючи причини міграційних криз в Європі, доцільно відобразити їх в табл. 1.2.

Таблиця 1.2 – Причини міграційних криз ЄС

	Причини
1	відсутність у значної кількості громадян можливостей для працевлаштування у себе на батьківщині
2	Економічна нестабільність, що спостерігається на території значної кількості країн Близького Сходу
3	Значне зuboжіння та високий ризик померти від голоду в себе на батьківщині
4	Соціальна несправедливість, яка панує в східних країнах
5	Бажання отримати гідну освіту, яку можна здобути в країнах Європи
6	Природні катаклізми, що загрожують здоров'ю та життю і які спостерігаються на території багатьох східних країн
7	Висока ймовірність опинитися в епіцентрі воєнних дій

Джерело: розроблено автором на основі [6, с.5]

До цих причин належать як економічні труднощі та відсутність роботи, так і соціальна несправедливість, природні катастрофи та загрози життю через

збройні конфлікти. Поглиблене розуміння цих чинників дозволяє оцінити масштаби та специфіку сучасних міграційних криз, а також сприяє формуванню ефективних стратегій для їхнього подолання.

Аналізуючи основні причини міграційних криз, можна зробити висновок, що явище міграції є багатогранним і залежить від багатьох зовнішніх чинників. Таблиця 1.2 демонструє, що до ключових передумов належать економічні, політичні, соціальні та природні аспекти, що створюють непереборні загрози для життя та добробуту людей. Ці фактори пояснюють складність проблеми міграції для європейських країн, які намагаються знайти ефективні підходи для врегулювання міграційних потоків і забезпечення стабільності як у межах своїх кордонів, так і на міжнародному рівні.

Міграційні кризи мають глибокі наслідки для обох сторін: країн, що приймають мігрантів, і країн, які втрачають своїх громадян через міграцію. Для країн, що приймають, основні виклики пов'язані з адаптацією та інтеграцією мігрантів, а також із соціальними витратами, які це передбачає. У свою чергу, країни, що посилають, стикаються з втратою людського капіталу та трудових ресурсів, що негативно впливає на їхній економічний і демографічний потенціал.

Табл. 1.3 ілюструє, як різні аспекти міграції впливають на демографічну структуру, економічні можливості та соціальну стабільність обох типів країн.

Таблиця 1.3 – Наслідки міграційних криз

Для країн, що приймають	Для країн, що посилають
Скорочується чисельність населення	Втрата людського потенціалу
Процеси старіння нації	Дефіцит трудових ресурсів
Демографічний прес	Зниження народжуваності
Приплив молодії, освіченої робочої сили	Старіння нації
Витрати на програм інтеграції	
Посилення соціальних проблем	

Джерело: розроблено автором на основі [6, с.8]

Наслідки міграційних криз демонструють, що міграція є потужним фактором, який здатен як покращити, так і погіршити соціально-економічну ситуацію в країнах.

Таблиця 1.3 показує, що країни, які приймають мігрантів, можуть отримати приплив молодшої робочої сили, але стикаються з витратами на її інтеграцію та соціальними проблемами. Водночас країни, що втрачають громадян, ризикують зіткнутися з дефіцитом трудових ресурсів, старінням нації та втратою демографічного потенціалу. Ці наслідки підкреслюють необхідність ефективних міжнародних підходів до управління міграційними потоками для мінімізації негативних впливів і максимізації позитивних результатів як для країн відправлення, так і для країн призначення.

У країнах з високим рівнем еміграції спостерігаються значні втрати людського капіталу, особливо серед освіченої, підприємливої, молодшої, працездатної та репродуктивної частини населення. Це призводить до скорочення чисельності населення, зниження рівня народжуваності, дефіциту трудових ресурсів і пришвидшеного старіння. Наприклад, у Молдові багато молодих жінок виїхали до Європи в пошуках роботи, що призводить до зменшення кількості шлюбів і, згодом, народжуваності. Крім того, економіка втрачає трудові ресурси, кваліфікованих фахівців та підприємців, що є серйозним викликом для подальшого розвитку.

Натомість країни, що приймають мігрантів, у короткостроковій перспективі стикаються з демографічним тиском через приплив молодого та працездатного населення, яке не завжди може одразу інтегруватися в ринок праці. Однак у середньостроковій перспективі цей процес є сприятливим, оскільки старіючі суспільства отримують молоду робочу силу, а дефіцитні ринки – необхідні трудові ресурси. Наприклад, канцлер Німеччини А. Меркель під час міграційної кризи отримала підтримку великих роботодавців за прийом біженців. Для досягнення цих демографічних вигід, країнам прийому необхідно інвестувати в інтеграційні та навчальні програми. Зрештою, такі заходи дозволять економіці країн прийому частково зменшити негативні наслідки старіння населення, залучаючи нові працездатні кадри для стабілізації ринку праці.

Отже, можна зробити висновок, що на сьогоднішній день Європейський Союз не має чітких рішень для вирішення проблем, пов'язаних із біженцями та загальною міграційною кризою. Обидва ці напрямки є складовими соціального добробуту, економіки та безпеки, і їхній розподіл є пріоритетним завданням для кожної суверенної держави. Саме тому єдина економічна та міграційна політика ЄС виявилася неефективною, оскільки жодна з європейських країн не готова серйозно поступатися своїм національним суверенітетом.

1.2 Еволюція розвитку міграційних криз в ЄС

В останні роки Європейський Союз постійно зіштовхується з проблемою міграційних криз. Європейська міграційна криза розпочалася восени 2015 року у зв'язку зі значним збільшенням кількості біженців та нелегальних мігрантів, які прибували до країн ЄС з Північної Африки, Близького Сходу та Південної Азії. Європейський Союз виявився недостатньо підготовленим до прийняття та розподілу таких великих потоків мігрантів. Міграційна криза в Європі є складним багаторівневим процесом, що поступово розгортався внаслідок зростаючих потоків біженців із регіонів конфліктів та нестабільності. Різні періоди цієї кризи характеризуються особливостями у реагуванні з боку Європейського Союзу та його країн-членів.

З січня по вересень 2015 р в країнах ЄС було зареєстровано понад 700 тис шукачів притулку. Протягом усього 2015 р, за різними оцінками, до ЄС прибуло від 1 до 1,8 млн біженців і нелегальних мігрантів, тоді як у 2014 році їхня кількість становила приблизно 280 тис [7]. Вперше термін «криза» щодо мігрантів і біженців був вжитий у квітні 2015 року, коли в Середземному морі сталася низка катастроф: 13, 16, 19 і 20 квітня затонули щонайменше п'ять суден, що перевозили понад 1200 мігрантів з Африки до Європи. У 2015 р в

Середземному морі загинуло близько 2600 мігрантів, а з 2000 р загальна кількість смертей сягнула майже 22 тис. [8].

Понад мільйон біженців і мігрантів прибули до Європи в 2015 р, загостривши кризу, адже європейські країни стикнулися з викликом контролю над масовим напливом. Для вирішення проблеми ЄС довелося створити МОМ, щоб координувати роботу з мігрантами. Більшість із них перетинали Середземне море, хоча значна частина прибула сушею через Туреччину й Албанію.

За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, з початку 2016 р морем до Європи прибуло 135,7 тис осіб. Основним джерелом міграції залишається конфлікт у Сирії, однак насильство в Афганістані та Іраку, бідність у Косово та переслідування в Еритреї також змушують людей шукати безпечніше місце проживання [8].

Не всі мігранти звертаються за статусом біженця, але значна їх частина все ж потребує допомоги. У 2015 р Німеччина отримала понад 476 тис заяв на допомогу, хоча, за інформацією німецьких чиновників, загальна кількість людей, які приїхали до країни до подання заявок, перевищила мільйон.

Угорщина стала другою країною за кількістю заявок на притулок, оскільки мігранти обирали маршрут через Грецію і Західні Балкани. До кінця 2015 р в Угорщині було подано 177 тис. заяв про надання притулку. За даними МОМ, у 2015 р морем до Європи прибули понад 1,1 млн. мігрантів і ще близько 34 тис. перетнули кордон сушею, що значно перевищує показники 2014 р, коли прибули 280 тис осіб. Прикордонники ЄС заявили, що у 2015 р понад 1,8 млн. біженців перетнули кордон, більшість із них скористалася коротким морським шляхом з Туреччини до грецьких островів Косово, Чіос, Лесбос і Самос, часто на гумових або дерев'яних човнах.

За інформацією МОМ, понад 3770 осіб загинули під час спроби перетнути Середземне море між Північною Африкою та Італією, і майже 800 мігрантів загинули в Егейському морі на шляху з Туреччини до Греції. Літні місяці залишаються найбільш небезпечним періодом для мігрантів, оскільки в цей час їхня кількість зростає [8].

Попри те, що найбільше заяв про надання притулку подали в Німеччині, Угорщина все ж залишилася країною з найбільшою кількістю біженців у співвідношенні до населення, навіть після закриття кордону з Хорватією в жовтні. У 2015 р 1800 осіб на 100 тис. населення Угорщини звернулися за притулком. У Швеції цей показник склав 1667 на 100 тис., у Німеччині – 587, а у Великій Британії – 60. Середній показник у ЄС становив 260 на 100 тис. населення [9].

Зростання напруженості в ЄС було пов'язане з непропорційним навантаженням, що лягало на окремі країни, зокрема Грецію, Італію та Угорщину, які приймали найбільше мігрантів. У вересні міністри ЄС проголосували за розподіл 160 тис. мігрантів серед країн-членів, хоча цей план поширювався лише на мігрантів, які перебували в Італії та Греції. Ще 54 тис. осіб мали бути переселені з Угорщини, але угорський уряд скасував цю ініціативу, і замість цього Угорщина прийняла більше мігрантів з Італії та Греції в межах програми переселення.

Велика Британія, хоча й відмовилася від квотної системи прийому біженців, до 2015 року вже переселила тисяча сирійців і, за словами тодішнього прем'єр-міністра Девіда Кемерона, планувала прийняти ще до 20 тис сирійських біженців у найближчі кілька років [8].

Проте значна кількість запитів на надання притулку у країнах ЄС задовольнялася досить повільно. У 2015 р лише 292 тис. біженців отримали притулок, тоді як кількість заяв на нього перевищила мільйон. Масовий наплив людей, які потребують житла та невідкладної допомоги, створює додаткові виклики для влади, незалежно від подальших рішень щодо їхнього майбутнього. Це спричиняє комплекс організаційних, фінансових, кадрових, правових, етичних, політичних, соціальних та санітарних проблем. У певні періоди й у деяких регіонах Європейського Союзу ці виклики стають настільки гострими, що говорять про "міграційний колапс".

Проте криза біженців — це не лише питання поточних труднощів. Ця ситуація має глибший зміст і виявляється у різних сферах, таких як загальна

імміграція, євроінтеграція, зовнішня політика, безпека та внутрішньополітичний баланс. Протягом останніх десятиліть європейські країни стали місцем масової міграції, яку влада, здебільшого, підтримує, намагаючись регулювати, але не припиняючи повністю. Це ставлення до імміграції, яку вважають неминучою і корисною, французький соціолог П.-А. Тагієфф називає «імміграціонізмом».

За даними Євростату, у 2015 р в 28 країнах ЄС було подано 1,26 млн заяв про надання притулку та міжнародного захисту, що вдвічі більше порівняно з 2014 р і майже в п'ять разів більше, ніж у 2010 рік. Проте навіть ця значна цифра не відображає повного масштабу подій, оскільки не всі, хто прибуває на територію ЄС без візи, подають документи на статус біженця. Зокрема, Німеччина отримала 441 тис. заяв про притулок у 2015 р, тоді як Федеральне відомство з питань міграції та біженців зафіксувало понад мільйон нових прибулих у своїх центрах. За даними Прикордонної служби ЄС, близько 1,8 млн осіб перетнули кордони ЄС у тому ж році.

Були також випадки, коли мігранти уникали переведення в організовані центри, щоб не проходити повної реєстрації. За оцінками німецьких спецслужб, близько 200 тисяч біженців, зареєстрованих на початку року, «зникли безвісти», і їх місцезнаходження залишається невідомим.

Порівнюючи ці дані, стає очевидним, що фактична кількість «нелегальних» мігрантів, які прибули до Європи у 2015 р, перевищує офіційну кількість зареєстрованих шукачів притулку, ймовірно, досягаючи 1,8–2 млн осіб. Ці дані також не включають легальну імміграцію, пов'язану із сімейною та трудовою міграцією [10].

Згідно з даними Агентства ЄС з питань надання притулку, у 2018 р кількість заявників повернулася до рівня 2014 р, зменшившись на 10% порівняно з 2017 р, що свідчить про загальне зниження темпів міграції. У 2018 р 634 тис. осіб подали заяви на притулок у країнах ЄС, де 34% запитів було відхилено, що показує покращення порівняно з 40% відмов у 2017 рік. Сирія продовжує бути основним джерелом біженців, хоча кількість сирійських заявників у 2018 р зменшилася на 25% порівняно з 2017 рік. У 2018 році кожен десятий заявник був

сирійцем, у той час як у 2015-2016 роки кожен четвертий біженець походив із Сирії. До основних країн походження шукачів притулку також належать Афганістан та Ірак, а кількість заявників із Туреччини, Ірану, Венесуели, Грузії та Колумбії значно зросла у 2018 році.

Європейська комісія анонсувала нову програму переселення, яка передбачає прийом 50 тис. сирійських біженців до країн ЄС, зазначивши успішність угоди між ЄС та Туреччиною, укладеної в березні 2016 року. Незважаючи на періодичні побоювання, що домовленості можуть зірватися, Туреччина загалом виконує свої зобов'язання, завдяки чому міграційні потоки через східно-середземноморський маршрут скоротилися приблизно на 97%. Однак, угода не змогла вирішити дві важливі проблеми: масштабне повернення нелегальних мігрантів з Греції до Туреччини виявилось неможливим (менше 2 тис. осіб повернулися), а кількість людей, які були легально переселені з турецьких таборів до країн ЄС, не перевищила 3 тис. Угода залишається під загрозою, оскільки Туреччина може наполягати на додаткових компенсаціях, крім фінансових, що може знову призвести до міграційної кризи в Європі.

З 2014 по 2018 р у Європі статус біженця отримали понад 2 млн осіб, причому більшість з них не планує повертатися додому у короткостроковій чи середньостроковій перспективі. Більше половини цих людей — працездатного віку, що дозволяє їм інтегруватися у ринки праці країн-членів ЄС. Дослідження показують, що «міграційний шок», який пережили європейські країни, значно перебільшений, якщо порівнювати кількість біженців із загальними показниками населення ЄС. Наприклад, у Швеції, яка прийняла найбільше біженців, вони становлять лише 2% населення. Соціологи вказують на незначний вплив цього притоку на рівень безробіття та заробітну плату в приймаючих країнах [11].

Рівень безробіття серед молодих низькокваліфікованих працівників в ЄС залишається високим. У 2017 р він складав 18,9% порівняно з 7,8% для працездатного населення загалом (15-64 років). Наприклад, у Німеччині, де загальний рівень безробіття становив 3,8%, цей показник серед низькокваліфікованої молоді досягав 13,1%. На ринках праці існує гендерний

розподіл: у таких секторах, як виробництво, будівництво та транспорт, де зайняті понад 70% чоловіків, близько 50% робочої сили у Німеччині та 40% у Швеції — це молодь із низькою кваліфікацією. Зростання конкуренції за робочі місця серед низькокваліфікованої молоді, викликане напливом біженців, посилює тиск на національні ринки праці для цієї демографічної групи [12].

Після впровадження спільного плану ЄС та Туреччини у 2016 р й посилення контролю на кордонах у межах Шенгенської зони потік мігрантів до Європи значно зменшився. Туреччина зобов'язалася стримувати потік біженців на своїй території в обмін на фінансову підтримку від ЄС. Проте загострення ситуації в сирійській провінції Ідліб наприкінці лютого 2020 р ще більше ускладнило гуманітарну кризу в цьому регіоні Близького Сходу.

Згідно з даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, з 1 грудня 2019 р до кінця лютого 2020 р близько 950 тис мешканців Ідлібу залишили свої домівки. На території Туреччини вже перебуває близько 3,7 млн переміщених осіб, і країна наближається до межі своїх ресурсів. Європейські країни опинилися перед загрозою нової міграційної кризи, яка може насамперед вплинути на держави із сильними соціальними гарантіями на заході та півночі континенту — саме вони є кінцевою метою багатьох біженців. З огляду на події 2015 року, ймовірність повторення міграційної кризи залишається високою. Водночас, дії країн на південних кордонах ЄС свідчать про те, що Союз має ресурси для запобігання новій хвилі міграції.

Нині реакція на можливу хвилю іммігрантів значно відрізняється від тієї, що була п'ять років тому. У 2015 р південні країни ЄС, які приймали основний потік, часто передавали відповідальність більш соціально забезпеченим державам на заході та півночі Європи. Однак досвід минулих років, хоч і супроводжувався підтримкою та співчуттям, показав низку негативних наслідків: зростання рівня злочинності, проникнення радикальних ісламських груп серед іммігрантів, внутрішні розбіжності в ЄС щодо політики прийому біженців, зростання популярності праворадикальних рухів і партій.

Цей останній фактор особливо тривожний, оскільки може призвести до несподіваного та швидкого поширення екстремістських настроїв. Яскравим свідченням цього стали акції Pegida та «Солдати Одіна», які отримали підтримку в кількох країнах, підпали центрів прийому біженців і протести на грецькому острові Лесбос у перший тиждень нової кризи.

Європа проявила стійкість і солідарність перед новою хвилею мігрантів. Високопосадовці з Брюсселя відразу вирушили до Греції, оголосивши її кордони «кордонами Європи». Міграційна криза, яка першою вплинула на Туреччину, була обумовлена не лише привабливістю високих соціальних стандартів, а й політичною ситуацією в сирійському Ідлібі. Раніше ЄС вдавався до «аутсорсингу», виплачуючи Анкарі кошти за утримання мігрантів на відстані. Однак ще до загострення ситуації з COVID-19 ЄС заявив, що не допустить повторення кризи 2015 року.

Пік міграційної кризи в Європі припав на 2015 р, коли значний потік біженців та мігрантів шукав притулку на європейському континенті, прибуваючи через Середземне море та Південно-Східну Європу. Основними регіонами походження мігрантів залишаються Західна та Південна Азія, Африка й Західні Балкани. Відсутність координації на рівні ЄС змушує окремі країни діяти самостійно — закриваючи кордони, зводячи загорожі з колючого дроту й регулярно проводячи морські операції. Такі заходи, хоча й допомагають боротися з кризою, суперечать цінностям, на яких засновано Європейський Союз.

Пандемія коронавірусу, з одного боку, стала новою глобальною загрозою, а з іншого — дала Європі можливість тимчасово ізолюватися від зовнішніх викликів. Хоча ЄС пройшов перший тест на міцність, майбутня міграційна політика залишається під питанням. Коронавірус став суперечливим аргументом на користь закриття кордонів, але по завершенні пандемії Європа постане перед вибором: продовжувати фінансування утримання мігрантів у Туреччині (ймовірно, збільшуючи поточні 6 мільярдів євро) чи інвестувати у зміцнення південних кордонів, що може призвести до зростання популярності ультраправих

настроїв і ризику гуманітарної кризи на порозі ЄС, оскільки Туреччина більше не зможе приймати біженців назад.

Перегляд політики відкритих кордонів у зв'язку з пандемією також створив нові можливості для євроскептиків, адже відкриття кордонів може дати їм шанс вплинути на зміну післявоєнного порядку. Минулого разу не всі країни ЄС погодилися на прийом мігрантів, і наразі немає підстав вважати, що їх позиція за ці роки значно змінилася.

1.3 Показники та критерії оцінювання кризових явищ в міжнародних міграційних процесах

Міжнародні міграційні процеси є невід'ємною складовою сучасного глобалізованого світу, проте їхній динамічний розвиток супроводжується численними кризовими явищами. До таких явищ належать масові вимушені переміщення населення, нелегальна міграція, демографічні дисбаланси, економічні потрясіння та соціальна напруженість у країнах-реципієнтах і країнах-донорів. Виявлення та аналіз цих кризових явищ є важливим завданням для державних органів, міжнародних організацій та наукової спільноти, оскільки їхнє своєчасне оцінювання сприяє розробці ефективних механізмів управління міграційними потоками та мінімізації негативних наслідків. Для оцінювання кризових явищ у міжнародних міграційних процесах використовують низку показників та критеріїв, які дозволяють кількісно і якісно аналізувати ситуацію.

У дипломній роботі будуть використовуватися різні наукові методи дослідження. Загалом усі методи наведені у таблиці 1.4.

Метод порівняння: застосовується в першому і другому розділах, зокрема в пунктах 1.2 і 2.1. У першому випадку порівнюються види та причини міграційних криз, а в пункті 2.1 аналізуються етапи розвитку міграційної кризи

в ЄС. Крім того, метод буде корисний у пункті 3.3 для порівняння інструментів і механізмів врегулювання кризи.

Метод узагальнення: використовується у пункті 1.1 для узагальнення форм та факторів міжнародної трудової міграції, оскільки порівняння сприяє узагальненню. У пункті 3.3 метод допоможе підсумувати результати порівняння.

Метод аналізу: застосовується в другому розділі для аналізу економічних тенденцій та особливостей міграційної кризи в ЄС, а також для оцінки показників міграції. У третьому розділі він допоможе вивчити вплив воєнного стану на міграцію з України.

Метод класифікації: використовується для розгляду форм і факторів міжнародної трудової міграції.

Статистичний метод: застосовується у другому розділі для обробки статистичних даних, які стосуються динаміки розвитку міграційної кризи в ЄС. Ці методи дозволять комплексно дослідити обрану тему, отримати вичерпні результати та забезпечити ґрунтовний аналіз.

Таблиця 1.4 – Методи дослідження міграційних крих

Метод дослідження	Опис
Метод порівняння	Застосовується для порівняння видів, причин міграційних криз, етапів їх розвитку та механізмів врегулювання.
Метод узагальнення	Використовується для узагальнення форм та факторів міжнародної трудової міграції, а також підсумування результатів порівняння.
Метод аналізу	Використовується для аналізу економічних тенденцій, особливостей міграційної кризи в ЄС, показників міграції та впливу воєнного стану на міграцію з України.
Метод класифікації	Використовується для класифікації форм і факторів міжнародної трудової міграції.
Статистичний метод	Застосовується для обробки статистичних даних щодо динаміки розвитку міграційної кризи в ЄС.
Аналітичний метод	Використовується для аналізу звітів міжнародних організацій, таких як World Migration Report 2022/2023 та International Migration Outlook 2023 by OECD.

Джерело: розроблено автором на основі [18, с.4]

Необхідність розвивати та вдосконалювати теоретико-методологічні підходи до вивчення міграційних процесів зумовлена зростанням соціальної значущості міграційних явищ у контексті глобалізації, а також складністю і

різноманітністю сучасних міграційних потоків, що не мають достатнього теоретичного висвітлення.

Перші спроби осмислити проблему міграції та імміграції належать Платону та Аристотелю. Пізніше ці питання піднімали Т. Гоббс, Ш. Монтеск'є, І. Кант, К. Маркс, Т. Мальтус та інші філософи. Проблеми психологічної та соціокультурної адаптації мігрантів висвітлені в працях таких науковців, як А.Г. Асмолов, А.А. Налчаджян, М.В. Ромм, Г.У. Солдатова, Л.А. Шайгерова тощо.

До теми міграції зверталися також філософи-проповідники та соціалісти-утопісти XVIII століття. Представники класичної та неокласичної економічних шкіл, зокрема А. Сміт і Д. Рікардо, пояснювали економічні фактори відтворення та міграції населення. У 19 столітті засновники марксизму зосереджувалися на питаннях міграції робочої сили, спричиненої капіталістичними закономірностями.

Наприкінці XIX століття з'явилися перші наукові праці, присвячені міграції, у яких, крім емпіричних спостережень, було сформульовано загальні правила міграції. Дослідження західних науковців, таких як К. Керрі, У. Ізард, Р. Вікерман, Л. Кастро, охоплювали проблеми міграції на макрорівні, а дослідження Т. Хегерстранда, Л. С'яастада та інших фокусувалися на мікрорівні, вивчаючи економічні та демографічні аспекти. Значний внесок у дослідження міграції внесли представники неокласичної економічної школи, зокрема Харріс, Тодаро, Страк.

Сьогодні спостерігається зрушення в бік соціальних наук і соціології, де міграція розглядається через соціально-політичні аспекти. Зростаючий інтерес науковців, а також представників суміжних дисциплін, демонструє актуальність і складність міграційних процесів у сучасному світі. Це також свідчить про необхідність у подальшому розвитку методологічних теорій і підходів, оскільки динаміка міграції досі не має достатньо інструментальних досліджень у соціально-політичній сфері.

У даній роботі основним завданням є оцінка міграційних криз в Європі, що передбачає розгляд основних методів оцінювання, які будуть використані в наступних розділах дипломної роботи.

Першим методом є аналітичний. Звіти міжнародних організацій допоможуть визначити масштаб міграційних криз. Для цього в дипломній роботі будуть використані два важливі звіти: World Migration Report 2022 та International Migration Outlook 2022 від ОЕСР.

World Migration Report 2023: З 2000 р Міжнародна організація з міграції (МОМ) випускає свої флагманські звіти про світову міграцію кожні два роки. Звіт за 2023 р є дванадцятим у цій серії і підготовлений для сприяння глибшому розумінню міграції та мобільності в усьому світі. У цьому виданні представлено ключові дані та інформацію про міграцію, а також тематичні глави, що стосуються актуальних питань. Звіт структуровано таким чином, щоб зосередити увагу на двох ключових аспектах для читачів:

Частина I: ключова інформація про міграцію та мігрантів, включаючи статистику, пов'язану з міграцією;

Частина II: збалансований, заснований на фактичних даних аналіз складних і виникаючих проблем міграції.

International Migration Outlook 2023 by OECD: Цей звіт є 47-м у серії безперервної звітності ОЕСР з питань міграції. Він складається з восьми глав і статистичного додатку, що демонструє таблицю 1.5. Звіт містить аналіз міграційних тенденцій, політик і їх впливу на різні країни, що є важливим для розуміння сучасних міграційних криз у Європі.

У розділі 1 представлено широкий огляд останніх тенденцій в міжнародних міграційних потоках і політики щодо міжнародних переміщень до 2021 року. У цьому розділі також аналізуються зміни, що стосуються інтеграції іммігрантів на ринок праці в країнах ОЕСР.

Розділ 2 зосереджений на відстеженні останніх змін у міграційній політиці, тоді як у розділі 3 розглядаються нововведення, спрямовані на підтримку інтеграції іммігрантів та їхніх дітей.

У розділі 4 надано огляд кризи біженців, викликаній агресивною війною Росії проти України, а також політичних заходів у відповідь на цю ситуацію в країнах ОЕСР. Обговорюються як початкові, так і середньо- та довгострокові заходи підтримки українських біженців, з акцентом на питання житла, доступу до термінової допомоги та державних послуг, освіти і працевлаштування.

Розділи 5-7 присвячені іноземним студентам. У цих розділах аналізуються останні тенденції, політики залучення та утримання, а також економічні наслідки, пов'язані з іноземними студентами.

У розділі 5 представлено огляд іноземних студентів у країнах ОЕСР, їх країн походження та призначення, а також факторів, що впливають на їх мобільність. Обговорюються відмінності між іноземними та місцевими студентами в ОЕСР, наводяться останні статистичні дані про зарахування і дозволи, а також вказується на вплив пандемії COVID-19.

Розділ 6 зосереджено на політиках країн ОЕСР щодо залучення, прийому та утримання іноземних студентів. У ньому наводяться приклади комунікаційних і інформаційно-пропагандистських стратегій для іноземних студентів, а також параметри їх прийому. Окремо обговорюється політика контролю за дотриманням правил, викладених у дозволах на навчання, щоб запобігти зловживанням з боку навчальних закладів та студентів.

У розділі 7 представлені оцінки показників перебування іноземних студентів протягом п'яти та десяти років, а також їх значення як джерела трудової міграції під час і після навчання, разом з економічними наслідками.

Розділ 8 містить короткі замітки про окремі країни та статистичні дані щодо змін у міжнародних міграційних рухах і політиці в ОЕСР та країнах, що не входять до цієї організації, за останні роки. Нарешті, статистичний додаток пропонує широкий спектр недавніх та історичних статистичних даних про потоки іммігрантів, прохання про надання притулку, іноземців і осіб іноземного походження, а також процеси натуралізації.

Таблиця 1.5 – Показники зі звіту International Migration Outlook 2023

Розділ	Характеристика
Розділ 1	Огляд тенденцій в міжнародних міграційних потоках, останні зміни для іммігрантів на ринку праці
Розділ 2	Зміни в міграційній політиці
Розділ 4	Огляд міграційних криз, ситуацію з біженцями
Розділ 5	Мобільність студентів
Розділ 6	Політика країн щодо іноземних студентів
Розділ 7	Показники перебування студентів
Розділ 8	Статистичні данні щодо міжнародного міграційного руху

Джерело: розроблено автором на основі [18, с.6]

І на останок можна розглянути основні критерії оцінювання міграційних криз, що продемонстровано у таблиці 1.6.

Таблиця 1.6 – Критерії оцінювання міграційних криз

Критерій	Опис
Масштаб кризи	Кількість мігрантів, що постраждали, у порівнянні із загальним населенням регіону. Оцінюється за відсотком мігрантів до місцевого населення.
Тривалість кризи	Тривалість міграційної ситуації (короткострокова чи довгострокова). Залежить від стабільності умов у країні походження чи приймаючій країні.
Причини міграції	Чи є причини вимушеними (війна, переслідування, екологічна катастрофа) чи добровільними? Примусова міграція (5) має вищий вплив, ніж добровільна (1).
Рівень гуманітарної кризи	Відсутність базових потреб (житло, їжа, вода, медична допомога) серед мігрантів. Виражена гуманітарна криза отримує оцінку 5, відсутність кризи – 1.
Економічний вплив на регіон	Наслідки для економіки країни (зайнятість, витрати на інтеграцію, навантаження на бюджет).
Соціальний вплив	Рівень соціальної напруги між місцевим населенням і мігрантами (конфлікти, дискримінація).
Політична стабільність	Чи впливає міграційна криза на внутрішню чи міжнародну політичну ситуацію?
Рівень міжнародної допомоги	Наскільки активно залучені міжнародні організації та донори до вирішення кризи?
Екологічний вплив	Чи створює міграційна криза екологічне навантаження на регіон?
Можливість інтеграції мігрантів	Рівень доступу до ринку праці, освіти, охорони здоров'я та житла у приймаючій країні.

Джерело: розроблено автором на основі [18, с.5]

Основними серед них є рівень вимушеної міграції, масштаби нелегальної міграції, соціально-економічна адаптація мігрантів, рівень безробіття серед мігрантів, індекс людського розвитку в країнах походження та прийому, а також політичні та безпекові ризики, пов'язані з неконтрольованими міграційними потоками.

Актуальність дослідження показників та критеріїв оцінювання кризових явищ у міжнародних міграційних процесах зумовлена зростаючими глобальними викликами, такими як військові конфлікти, зміни клімату, економічна нестабільність та політичні кризи, які суттєво впливають на масштаби та характер міграційних потоків. Ґрунтовний аналіз цих показників дає змогу розробити ефективні стратегії регулювання міграції та запобігання соціальним і економічним кризам, що виникають унаслідок неконтрольованого переміщення населення.

Отже, у дипломній роботі передбачено використання комплексу наукових методів, що забезпечують глибоке дослідження міграційних криз у контексті сучасних глобальних викликів. У роботі зроблено наголос на міждисциплінарному підході до дослідження міграційних явищ. Ретроспективний аналіз ідей класичних філософів та сучасних дослідників демонструє еволюцію теоретичних підходів до вивчення міграції, від економічних моделей до соціальних і політичних аспектів. Це підтверджує важливість розвитку методологій для аналізу міграційних криз у сучасному світі.

Дослідження міграційних процесів також охоплює оцінку впливу різних факторів на соціальну інтеграцію мігрантів, включаючи доступ до ринку праці, системи охорони здоров'я, освіти та соціального захисту. Важливим аспектом є також дослідження демографічних змін у країнах походження та прийому, оскільки міграційні процеси безпосередньо впливають на структуру населення, рівень урбанізації та розвиток регіонів.

Крім того, особливу увагу слід приділити питанням національної та міжнародної політики у сфері міграції, оскільки ефективне регулювання міграційних потоків сприяє зниженню напруженості в суспільстві, зміцненню

економіки та забезпеченню стабільності. Політичні рішення щодо міграції повинні базуватися на комплексному аналізі даних, що дозволяє адаптувати стратегії управління міграцією відповідно до поточних глобальних і регіональних викликів.

Таким чином, у дипломній роботі розглянуто широке коло питань, пов'язаних із кризовими явищами в міжнародних міграційних процесах.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ СУЧАСНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ В ЄС

2.1 Динаміка міграційної кризи в ЄС

Міграційна криза в Європейському Союзі стала одним із ключових викликів останнього десятиліття, продемонструвавши вразливість регіону до різких змін у глобальних міграційних потоках. Починаючи з 2015 р, ЄС зіткнувся з безпрецедентним зростанням кількості біженців та мігрантів, які прибувають переважно з країн Близького Сходу, Африки та Південної Азії. Основними причинами цього явища стали збройні конфлікти, економічна нестабільність, порушення прав людини та кліматичні зміни. Динаміка міграційної кризи охоплює низку важливих аспектів: збільшення кількості прибуттів через Середземне море, нерівномірний розподіл мігрантів між країнами-членами, напруженість між державами щодо механізмів розподілу відповідальності та труднощі інтеграції новоприбулих у європейські суспільства. Попри численні зусилля інституцій ЄС та окремих країн-членів, таких як створення спільної міграційної політики та зміцнення кордонів, вирішення цієї кризи залишається складним і суперечливим завданням.

Спочатку слід проаналізувати тенденції міграційних процесів, зокрема звернути увагу на кількість іммігрантів. У 2022 р до ЄС із країн, які не є його членами, прибуло 5,1 млн іммігрантів. Крім того, 1,5 млн осіб, які раніше проживали в одній із держав-членів ЄС, переїхали до іншої країни-члена. Також зареєстровано близько 0,4 млн людей із невідомою країною попереднього проживання, які мігрували до однієї з країн ЄС. Загалом це становить приблизно 7,0 млн прибуттів внаслідок міжнародної імміграції у 2022 році. Водночас близько 2,7 млн осіб емігрували, переїхавши або до іншої держави-члена ЄС, або

до країн за його межами. Із цієї кількості приблизно 1,0 млн осіб залишили країну ЄС для переїзду до держави, яка не входить до ЄС, що відображено на рис. 2.1.

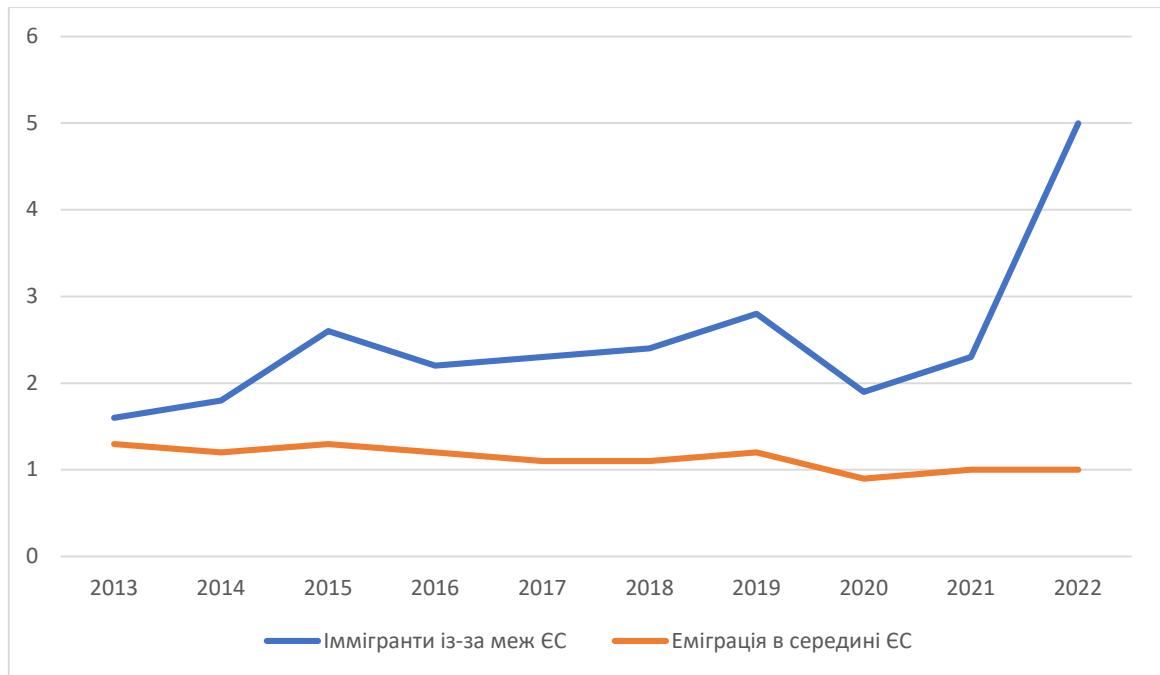

Рисунок 2.1 – Імміграція із-за меж та всередині ЄС за 2013-2022 рр., млн.

Джерело: розроблено автором на основі [23, с.3]

Згідно з офіційними даними Євростату, у 2022 р до ЄС або в його межах мігрувало 7 млн. осіб, що на 2,5 млн. більше, ніж у попередньому піковому 2019 р, та на 3 млн більше, ніж у 2015 рік. Із цього числа близько 5 млн. мігрантів прибули з-за меж ЄС, а таке значне зростання зумовлене, зокрема, впровадженням схем тимчасового захисту для українських біженців. Водночас не всі країни ЄС враховують шукачів притулку та українських біженців у рамках тимчасового захисту в офіційній міграційній статистиці. З урахуванням цих факторів приблизні оцінки свідчать, що рівень імміграції міг бути на 1,5 млн. вищим у 2022 році. Це відповідало б імміграції громадян із-за меж ЄС у розмірі близько 1,4% від загального населення ЄС, що є історично високим показником як у масштабах ЄС, так і в міжнародному контексті.

У 2023 році, хоча детальні дані про імміграцію по всьому ЄС ще відсутні, попередні оцінки показують, що цей показник знизився приблизно до 0,8% від

населення через значне уповільнення потоків тимчасового захисту з України, але залишився на історично високому рівні.

У 2022 р майже 1,0 млн людей емігрували з ЄС до країни поза ЄС, що залишається близьким до значення 2021 року. У 8 із 27 країн ЄС у 2022 році понад 50% емігрантів переїхали до країни за межами ЄС. Найбільша частка людей, які емігрували до країни поза ЄС, була зафіксована на Кіпрі (62% усіх емігрантів) та Словенія (61%), а найменша частка спостерігалася в Люксембурзі (17% усіх його емігрантів). В абсолютному вираженні найбільша кількість емігрантів до країни за межами ЄС зафіксована в:

- Німеччина (160 тис. або 16% усіх емігрантів до країни поза ЄС);
- Франція (139 тис або 14%);
- Іспанія (99 тис або 10%);
- Польща (92 тис або 9%).

Емігранти з цих 4 членів ЄС становили 50% усіх емігрантів, які залишили країни ЄС у 2022 році. На рівні ЄС різниця між кількістю іммігрантів та емігрантів призвела до позитивного сальдо міграції у 2022 році, тобто на понад 4 млн. людей переїхали до ЄС більше, ніж виїхали.

Далі варто перейти до того, мігранти з яких країн найчастіше прибувають в ЄС, що продемонстровано на табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Країни походження мігрантів за кількість діючих дозволів на проживання за 2013-2023 рр., тис.

	2013	2018	2023
Україна	229	634	307
Марокко	100	125	179
Китай	92	103	107
Білорусь	75		281
США	66	75	
росія	62	66	115
Індія	60	118	207
Туреччина	53	68	122
Сирія	45	171	168
Бразилія	39	79	91
Афганістан		71	90

Джерело: розроблено автором на основі [23, с.5]

Рекордні 3,7 млн. людей отримали перший дозвіл на проживання в ЄС у 2023 р, що є найвищим показником з початку збору даних у 2013 році. Навіть до російського вторгнення у 2022 році найбільшою групою людей, які переїжджали до ЄС, були українці — ця тенденція сягає 2013 році. Насправді пік дозволів на проживання, виданих українцям, припав на 2015 році — через рік після окупації Криму. До 2023 року воно скоротилося до 307 тис. осіб. Тим не менш, ця десятилітня міграція на захід призводить до скорочення населення країни. У 2023 році в Україні проживало на 28% менше людей, ніж на момент падіння Берлінської стіни в 1990 роках. Інші частини Східної Європи також є основними джерелами іммігрантів з ЄС у 2023 році, включаючи Білорусь (281 тис) і росію (116 тис).

Крім того, в Азії спостерігається сплеск громадян, які приїжджають до ЄС, зокрема Індії, яка займала 7 місце в 2013 році, а тепер 3 місце в 2023 році. Тим часом кількість посвідок на проживання збільшилася для іммігрантів із Сирії та Афганістану — країн, де тривають громадянські війни, — оскільки їхні умови життя погіршилися.

У 2023 році, хоча більшість людей в ЄС жили в країні свого громадянства, 9% (41 млн) населення ЄС були громадянами іншої країни, ніж країна їхнього проживання. 3% (14 млн) були громадянами іншої країни ЄС і 6% (27 млн) країни, що не входить до ЄС. Крім того, населення ЄС включало 51 тис. осіб без громадянства та 86 тис. осіб з невідомим громадянством (рис. 2.2).

Люксембург очолив список країн з найбільшою часткою негромадян у своєму населенні (47%), випередивши Мальту (25%), Кіпр (20%), Австрію (19%) та Естонію (17%). Навпаки, негромадяни становили близько 1% населення Румунії, Словаччини, Польщі та Болгарії. Якщо говорити конкретно про громадян інших країн-членів ЄС, то найбільшу частку зафіксовано в Люксембурзі (37%), за нею йдуть Кіпр та Австрія (по 10%). Частка громадян з-за меж ЄС була найбільшою на Мальті (18%), Естонії (16%) та Латвії (14%).

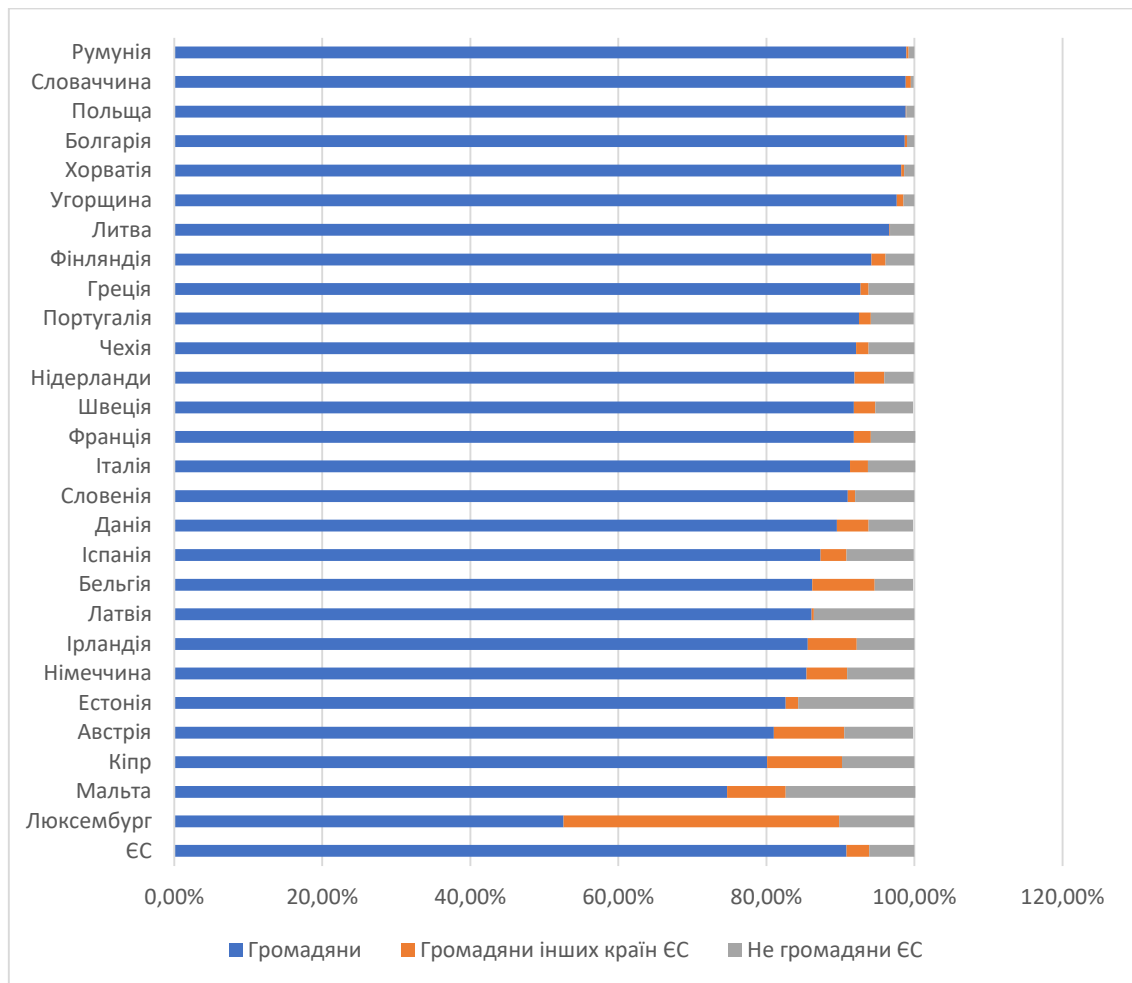

Рисунок 2.2 – Склад населення за країнами ЄС у 2023 році, %

Джерело: розроблено автором на основі [23, с.7]

Далі варто розглянути, що найбільше впливає на посилення процесів міграції – за останні роки найбільший вплив мали військові конфлікти та громадянські війни, які відбуваються по всьому світу.

Почати варто з огляду основних передумов міграційної кризи. Як наслідок «арабської весни» в грудні 2010 р в таких країнах, як Туніс, Єгипет і Лівія, у березні 2011 р в Сирії почалося повстання. У вересні 2016 р близько 11 млн сирійців були вимушені залишити свої домівки з початку сирійської війни. Більше половини з них, близько 6,6 млн, були внутрішньо переміщеними особами в Сирії. Крім того, 4,8 млн біженців втекли до Туреччини, Лівану, Йорданії, Єгипту та Іраку [16], основні етапи розвитку міграційної кризи продемонстровано у таблиці Б.1.

Сирійські біженці в основному використовували три маршрути для своєї подорожі до Європи: східно-середземноморський маршрут по суші (EMR по суші), східно-середземноморський маршрут по морю (EMR по морю) і центрально-середземноморський маршрут (CMR), що продемонстровано на рис. 2.3.

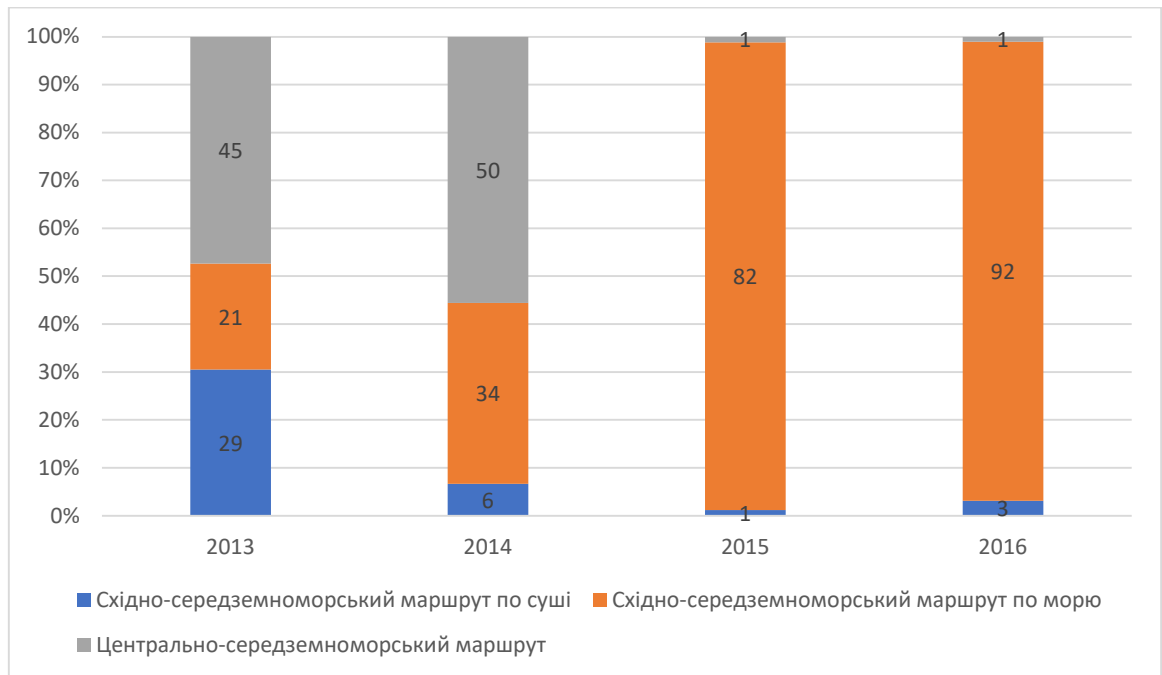

Рисунок 2.3 – Три основні шляхи сирійців в ЄС за 2013-2016 рр., %

Джерело: розроблено автором на основі [16, с.4]

Біженці, які використовували EMR морем, прибули на кілька грецьких островів, більшість з них – на Лесбос, тоді як інші потрапили в Грецію через сухопутний кордон або вийшли з Туреччини безпосередньо в південну Болгарію (EMR наземним транспортом). Більшість біженців продовжили свій шлях на північ, залишивши Грецію та Болгарію через її кордон з Македонією через Сербію в Угорщину та Хорватію, а потім до Західної Європи. Це так званий західнобалканський маршрут.

CMR — це морський шлях із Північної Африки, здебільшого з Лівії, до Італії та Мальти. Незважаючи на те, що перетин CMR був довгим, Італія залишалася кращим пунктом призначення перед Грецією до 2014 р, оскільки мігранти, які прибували до Греції, повинні були пройти через Балкани, щоб

потрапити до Німеччини. Однак це змінилося в 2015 році. Сирійці почали уникати Лівії через погіршення політичної ситуації та ситуації з безпекою в Лівії, дедалі поганіші умови в країнах транзиту та уявлення про те, що EMR є відносно безпечнішим. Крім того, Єгипет заблокував кордон із Лівією з середини 2014 року, а Алжир скасував безвізовий режим наприкінці 2014 року. Через будівництво прикордонних парканів Грецією у 2012 році та Болгарією у 2014 році вздовж їхніх кордонів з Туреччиною, EMR морським шляхом був більш популярним, ніж сухопутний маршрут. Наприклад, можна побачити, що в 2014 році 50% сирійців взяли CMR. Однак у 2015 році це різко змінилося: лише 1% користується CMR, тоді як 82% користуються EMR морем до Греції.

З того часу, як УВКБ ООН розпочало моніторинг виїзду з основних пунктів в'їзду до Європи в липні 2015 року, за оцінками, майже 700 тис. біженців і мігрантів переїхали з Греції до Македонії. Майже всі вони попрямували до Сербії, намагаючись перетнути кордон Угорщини. До кінця 2015 року близько 815 тис. подорожували через Сербію, при цьому близько 6 тис. людей в'їжджали в країну щодня в жовтні та листопаді. У вересні Угорщина вжила заходів, щоб зупинити потоки біженців через кордон із Сербією, зокрема побудувала паркан довжиною 110 миль. Це перенаправило рух до сербсько-хорватського кордону. З середини вересня 2015 року через Хорватію проїхало загалом 557 тис. біженці та мігранти, лише 21 з них подали там притулок. Більшість з них переїхала до Словенії. З жовтня по грудень 2015 року територією країни переїхало 378 тис. осіб, лише 144 особи подали прохання про надання притулку.

Агентство ООН у справах біженців рішуче виступило за введення обов'язкових квот на в'їзд до Європи. Незважаючи на чіткий мандат агентству вдалося переселити лише близько 100 тис. вірних біженців на рік із зон конфлікту. Проте мало хто з бенефіціарів залишився у своїх призначених країнах незалежно від того, приймаюча країна була Португалією, Литвою чи Люксембургом. Майже всі швидко знову «самопереселилися», щоб приєднатися до існуючих мереж мігрантів у своїх улюблених місцях, як правило, у Німеччині чи Швеції [20].

Також мігранти в цілому в ЄС зустрілися з жахливими умовами в центрах утримання, зокрема у Франції, Греції та Італії. В Італії мігрантам загрожує штраф і депортація відповідно до суперечливого імміграційного закону Боссі-Фіні, який передбачає, що мігранти повинні отримати робочі контракти перед в'їздом до країни. Цей закон 2002 р передбачає покарання за нелегальну міграцію та допомогу нелегальним мігрантам у вигляді штрафу або тюремного ув'язнення. У Греції тривале утримання під вартою мігрантів і шукачів притулку, яких іноді «змішують із кримінальними затриманими», викликало неодноразову осуду з боку правозахисних груп. А в Угорщині нова серія законів про надзвичайні ситуації, ухвалена у вересні 2015 р, дозволила її поліції керувати центрами ув'язнення, крім того, незаконний перетин кордону та допомога мігрантам повинні каратися тюремним ув'язненням, уряд також розгортав озброєні війська біля свого кордону [21].

Також не менш важливий вплив на міграцію в ЄС було спричинено війною росії проти України. На кінець вересня 2024 р країнами ЄС, які прийняли найбільшу кількість бенефіціарів тимчасового захисту з України, були Німеччина (26,9% від загальної кількості ЄС), Польща (23,3%) та Чехія (9,0%). Кількість осіб під тимчасовим захистом відносно населення ЄС на кінець вересня 2024 р становила 9,3 особи на тисячу осіб. Серед країн ЄС найвищі показники спостерігалися в Чехії (34,7), попереду Литви (28,1) і Польщі (26,8).

Порівняно з кінцем серпня 2024 р кількість бенефіціарів на кінець вересня зросла на 33 тис. по всьому ЄС (+0,8%). Найбільше абсолютне зростання кількості бенефіціарів спостерігалось в Німеччині (+0,6%), Польщі (+0,5%) та Іспанії (+1,5%). Кількість бенефіціарів зменшилася лише в 2 країнах ЄС, а саме у Франції (-0,9%) та Італії (-0,0%) (рис.2.4) [27].

98,3% людей, які втекли з України та перебували під тимчасовим захистом в ЄС на кінець вересня 2024 р, були українцями. Серед інших громадян країн, які не входять до ЄС під тимчасовим захистом, основними країнами громадянства були росія (0,3%), Нігерія (0,1%) та Азербайджан (0,1%).

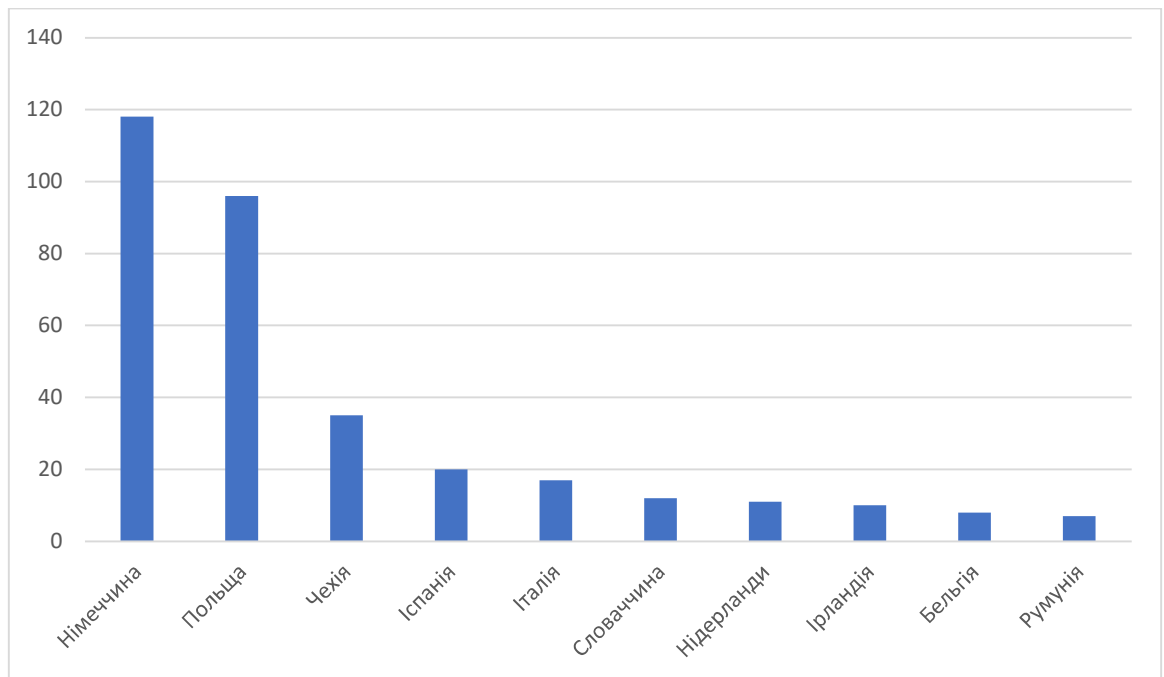

Рисунок 2.4 – Топ-10 країн ЄС за кількістю українських біженців в 2024 році, млн

Джерело: розроблено автором на основі [28, с.7]

На кінець вересня 2024 р дорослі жінки становили 45,0% осіб, які отримали тимчасовий захист, з них 54,9% – жінки віком від 35 до 64 років. Діти становили 32,3%, тоді як частка дорослих чоловіків у загальній кількості осіб, які отримали тимчасовий захист, становила 22,7%. Навпаки, пропорції хлопців і дівчат віком до 18 років були близькими: 16,9% для хлопців і 15,4% для дівчат (рис.2.5).

Частка жінок (41,3%) серед осіб, яким надано тимчасовий захист протягом вересня 2024 р порівняно з серпнем 2024 р зросла на 1,5 в.п., а частка дорослих чоловіків (27,7%) та дітей (31,0%) відповідно зменшилася, на 0,8 в.п. та 0,7 в.п. Щоквартально частка рішень про тимчасовий захист для дорослих чоловіків знизилася до 28,3% протягом третього кварталу 2024 р, що на 3,6 в.п. порівняно з піком у 31,9%, який спостерігався в першому та другому кварталах 2024 року. Частка рішень для дорослих жінок також скоротилася на 1,6 в.п., досягнувши 40,6%. Це стало найнижчою квартальною часткою дорослих жінок з початку російсько-агресійної війни в лютому 2022 року. Натомість частка

рішень щодо дітей значно зросла, з 26,2% у другому кварталі 2024 року до 31,1% у третьому кварталі. квартал 2024 року, помітне зростання на 4,9 пункту. Це являє собою найвищу квартальну частку дітей, які отримали тимчасовий захист з другого кварталу 2022 року.

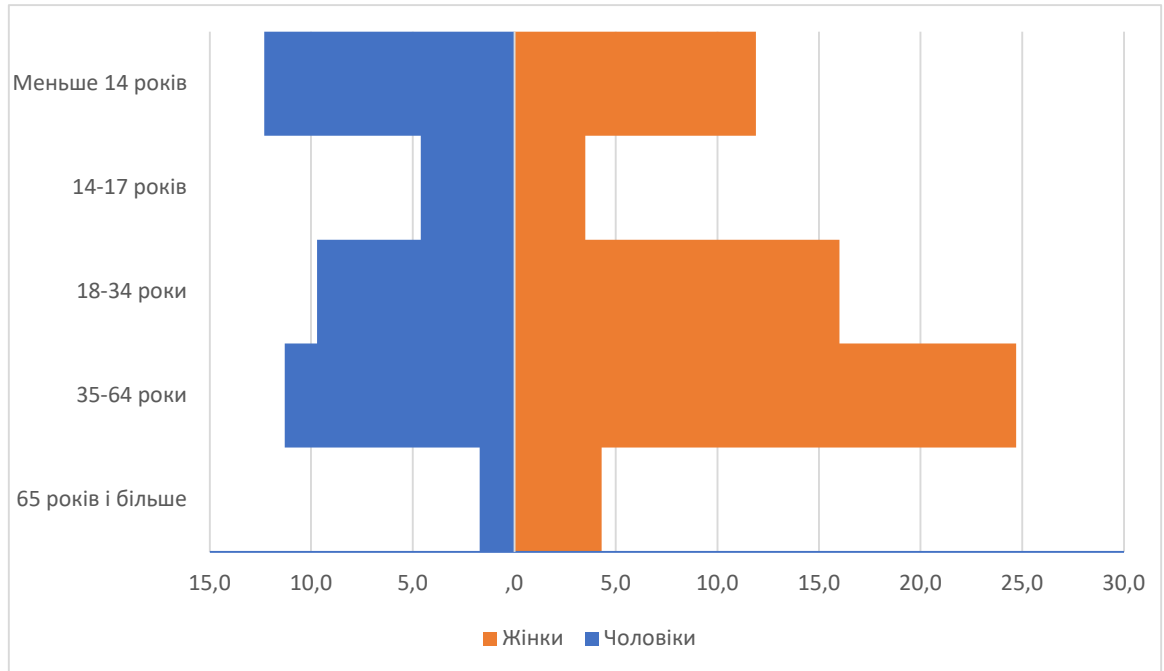

Рисунок 2.5 – Кількість осіб, які перебувають під тимчасових захистом за статтю у 2024 році, %

Джерело: розроблено автором на основі [27, с.6]

Далі слід розглянути склад мігрантів за статевою ознакою. У 2022 р серед іммігрантів до країн-членів Європейського Союзу частка чоловіків дещо перевищувала частку жінок, становлячи 55% проти 45%. Найвищий відсоток іммігрантів-чоловіків було зафіксовано в Хорватії (67%), тоді як найбільша частка жінок серед іммігрантів спостерігалася в Чехії (58%) (див. рис. 2.6).

Останнім часом спостерігаються нові тенденції жіночої міграції до країн ЄС. Якщо раніше більшість жінок переїжджали до Європи разом із партнерами або з метою возз'єднання сім'ї, то нині все більше жінок мігрують самостійно в пошуках роботи. Деякі з них прибувають нелегально, тоді як інші спочатку в'їжджають легально, але згодом опиняються в нелегальному статусі, що часто пов'язано з гендерними обмеженнями на офіційному ринку праці. Це змушує їх

звертатися до неформального сектору зайнятості, обираючи професії, які традиційно асоціюються з жінками, зокрема роботу в сфері домашнього господарства, догляду за людьми або гостинності.

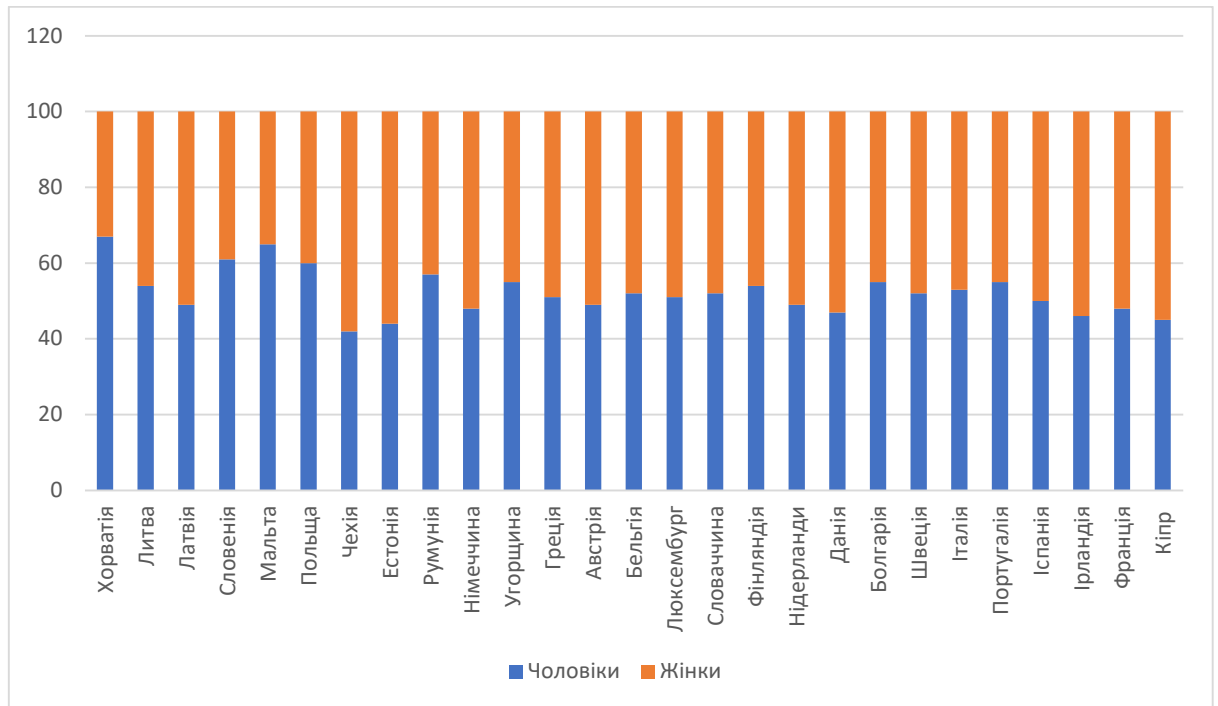

Рисунок 2.6 – Структура іммігрантів за статтю, 2022 (% від усіх іммігрантів)

Джерело: розроблено автором на основі [23, с.10]

У 2023 р Блакитну картку ЄС отримали близько 89 тис висококваліфікованих працівників з країн, що не входять до ЄС. Німеччина видала найбільшу кількість (69 тис або 78% усіх блакитних карток ЄС), за нею йдуть Польща (7 тис або 8%) і Франція (4 тис або 4%).

Громадянам Індії в 2023 році було надано найбільше Блакитних карток ЄС (21 тис або 24% від усіх блакитних карток, виданих у ЄС), випереджаючи громадян росії (9 тис або 11%), Туреччини (6 тис або 7%) та Білорусь (5 тис. або 6%).

Загалом у 2023 р країни ЄС видали 451 тис. дозволів на навчання та дослідження. Німеччина видала найбільше дозволів (144 тис або 32% усіх дозволів в ЄС), за нею йдуть Франція (117 тис або 26%) та Іспанія (55 тис або 12%). Основними одержувачами були громадяни Індії (50 тис або 11% усіх

дозволів у ЄС), Китаю (47 тис або 10%), Марокко (22 тис або 5%) та США (21 тис або 5%).

Громадяни країн, які не входять до ЄС, також можуть подати заявку на отримання так званого внутрішньо-корпоративного дозволу на проживання для роботи в ЄС. Це означає, що вони можуть бути відправлені з компанії, що працює за межами ЄС, до філії в одній із країн ЄС. У 2023 р члени ЄС видали загалом 10,8 тис дозволів на переміщення, причому найбільше в Нідерландах (2,7 тис або 25% усіх дозволів), Німеччині та Угорщині (обидві 1,9 тис або 18%), Франції (1,5 тис або 14. %) та Іспанії (1,1 тис або 10 %). Найбільше таких дозволів отримали громадяни Індії (3,9 тис або 36% від усіх дозволів), Китаю (1,6 або 14%) та Південної Кореї (1,3 або 12%).

Посилення заходів охорони кордону є однією з найважливіших сфер реагування ЄС на кризу. Міграційна криза фактично спричинила масову ескалацію інвестицій ЄС у цю сферу як на зовнішніх кордонах ЄС, так і в третіх країнах транзиту змішаних міграційних потоків до Європи. Наприклад, у результаті міграційної кризи бюджет Frontex збільшився в сім разів: з 15,7 млн євро за перший повний рік роботи в 2006 році до 114 млн євро в 2015 році.

Генезис операції «Софія» особливо цікавий, бо на піку кризи трансформаційні амбіції сприяти інтегрованому управлінню кордоном у Лівії (тимчасово) були відкладені, щоб надати пріоритет більш потужним заходам стримування з метою запобігання розливу, а саме подолання кризи шляхом зміцнення морського кордону.

Крім того, ЄС у багатьох випадках демонстрував своє бажання заплющити очі на авторитарний та/або злочинний дрейф влади третіх країн в обмін на їхню співпрацю у питаннях міграції та охорони кордону. З цієї точки зору реагування ЄС на кризу могло сприяти посиленню повноважень непідзвітних правителів і зміцненню хижацьких практик, що поширюються від столиць до віддалених прикордонних форпостів країн-партнерів. Випадки Малі, Судану, Туреччини та Лівії є достатньою ілюстрацією того, як стрес-перевірка

міграційної кризи послабила амбіції ЄС сприяти належному врядуванню та ліберальному державотворенню.

У внутрішньому плані ЄС загалом не зміг прийняти реформу, необхідну для забезпечення більшої стійкості ЄС через більш сталу систему інтегрованого управління кордонами, розгляду заяв про надання притулку та розподілу тягаря. Через небажання деяких держав-членів ЄС схема переміщення, закріплена в Порядку денному з питань міграції, була реалізована погано, незважаючи на її досить обмежені амбіції, тоді як реформа Дублінського регламенту, що регулює розгляд заяв про надання притулку та обробка відстала.

Загалом, ці спостереження свідчать про те, що заходи охорони кордону забезпечили одну з найбільш стійких, послідовних і розширюваних сфер відповіді ЄС на міграційну кризу. Однак лише інтерпретація та реалізація цих заходів у досить консервативних термінах управління кризою, а не розв'язання кризи чи трансформація кризи, забезпечили необхідні рівні конвергенції між різними інтересами інституцій ЄС, держав-членів ЄС та третіх країн [22].

Отже, починаючи з 2015 року, ЄС зіткнувся з безпрецедентним зростанням кількості біженців та мігрантів, які прибувають переважно з країн Близького Сходу, Африки та Південної Азії. Основними причинами цього явища стали збройні конфлікти, економічна нестабільність, порушення прав людини та кліматичні зміни. Незважаючи на вжиті заходи, такі як посилення контролю на кордонах, запровадження квот на розселення біженців та фінансова підтримка країн транзиту, проблема залишається актуальною та потребує подальших комплексних рішень.

Аналіз статистичних даних свідчить про суттєве збільшення міграційних потоків у 2022-2023 роках, що значною мірою було зумовлене війною в Україні та впровадженням програм тимчасового захисту для українських біженців. Водночас Європейський Союз стикається з викликами щодо розподілу мігрантів між державами-членами, їх інтеграції у суспільства приймаючих країн та зростанням соціальної напруги, пов'язаної з міграцією. Незважаючи на деяке зниження рівня міграції у 2023 році, загальна кількість мігрантів до ЄС

залишається на історично високому рівні. Це вимагає більш скоординованої міграційної політики, яка враховуватиме як гуманітарні аспекти, так і потреби ринку праці, безпеки та соціальної стабільності в країнах Європейського Союзу.

2.2 Аналіз міграційних потоків в ЄС

Міграція є однією з ключових тем політичного, економічного та соціального дискурсу сучасного Європейського Союзу. Протягом останніх десятиліть регіон зазнав значного впливу міграційних процесів, які набули особливої актуальності під час міграційної кризи і ці події продемонстрували вразливість ЄС до зовнішніх викликів та виявили структурні проблеми у сфері управління міграцією. Перш за все варто надати визначення міграційного потоку відповідно до МОМ – це кількість мігрантів, які в'їжджають або залишають дану країну протягом певного періоду часу, як правило, одного календарного року.

Більшість мігрантів обирають ЄС через сімейні обставини, працевлаштування чи навчання, тоді як значна частка шукає притулку (рис. 2.7 та Додаток А).

У 2023 р країни ЄС загалом видали майже 3,5 млн перших дозволів на проживання для громадян, які не є резидентами ЄС. Це на 18% більше порівняно з 2021 р і на 14% більше, ніж у докарантинному 2019 року.

Підставами для надання цих посвідок на проживання у 2023 році були:

- робота: 1,3 млн або 34% від усіх виданих перших дозволів на проживання;
- сімейні причини: 986 тис або 26%;
- освіта: 535 тис або 14%;
- 26% дозволів на проживання (957 тис) були надані з інших причин, таких як міжнародний захист.

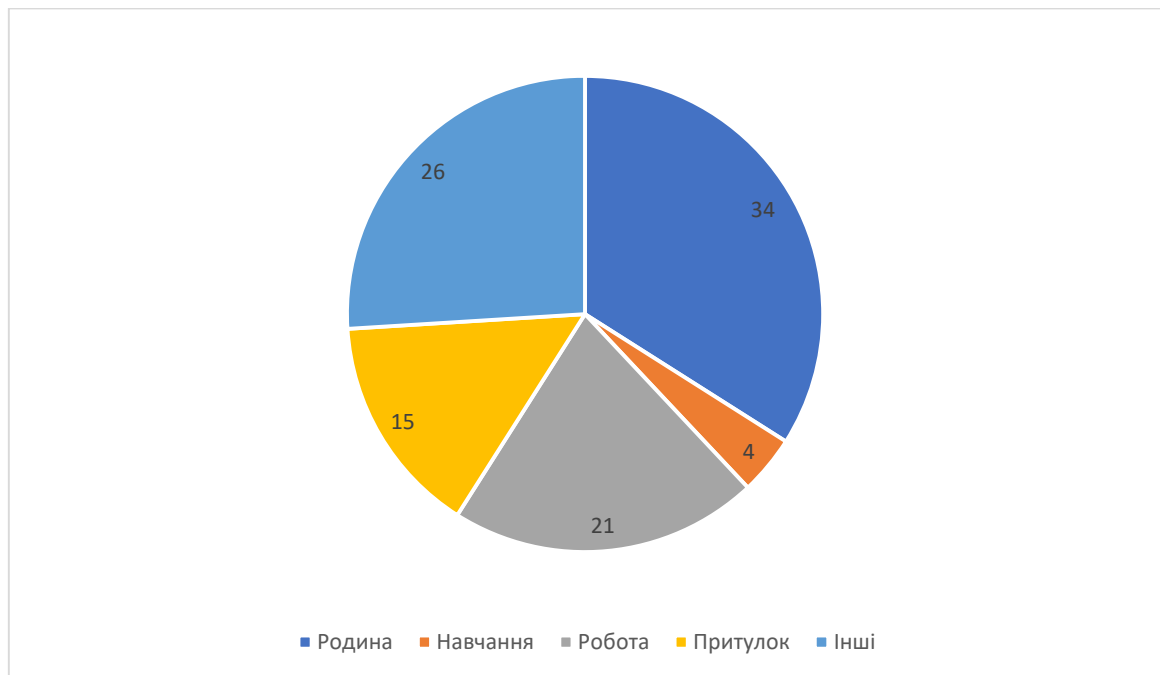

Рисунок 2.7 – Причини імміграції до ЄС у 2023 році, %

Джерело: розроблено автором на основі [23, с.8]

Ситуація в ЄС різна. У 2023 році частка дозволів, виданих у зв'язку з роботою, була найбільшою в Хорватії (95% від усіх перших виданих посвідок на проживання), попереду Литви (84%) і Румунії (78%). Сім'я була головною причиною в Люксембурзі (48%), Швеції (46%) і Бельгії (45%), тоді як освіта була найбільшою в Ірландії (45%), Франції (33%) і Латвії (32%). Частка інших причин була найвищою в Греції (58%).

Лідером за кількістю виданих дозволів стала Польща, яка надала 700 тис (20% від загальної кількості в ЄС), за нею йдуть Німеччина (539 тис або 16%), Іспанія (467 тис або 14%), Італія (338 тис або 10%) та Франція (324 тис або 9%).

ЄС продовжує приваблювати, як легальних, так і нелегальних мігрантів, що продемонстровано на рис. 2.8.

З рис. 2.8 видно, що існує домінування легальної міграції, упродовж 2014–2023 роках кількість легальних мігрантів значно перевищувала кількість нелегальних у більшості років, це свідчить про контрольовані міграційні потоки в ЄС. У деякі роки спостерігався різкий сплеск нелегальної міграції, особливо в 2015 році, що пов'язано з міграційною кризою через конфлікти в Сирії та інших

країнах. Після піку в 2015 році спостерігається тенденція до зменшення кількості нелегальних мігрантів, що може бути результатом посилення міграційної політики ЄС та заходів контролю кордонів, а потім можна спостерігати стабілізацію у 2020–2023 роках, коли легальна міграція залишається стабільно високою, тоді як рівень нелегальної міграції незначно зростає, зокрема, через глобальні події, такі як пандемія COVID-19 та соціально-економічні кризи.

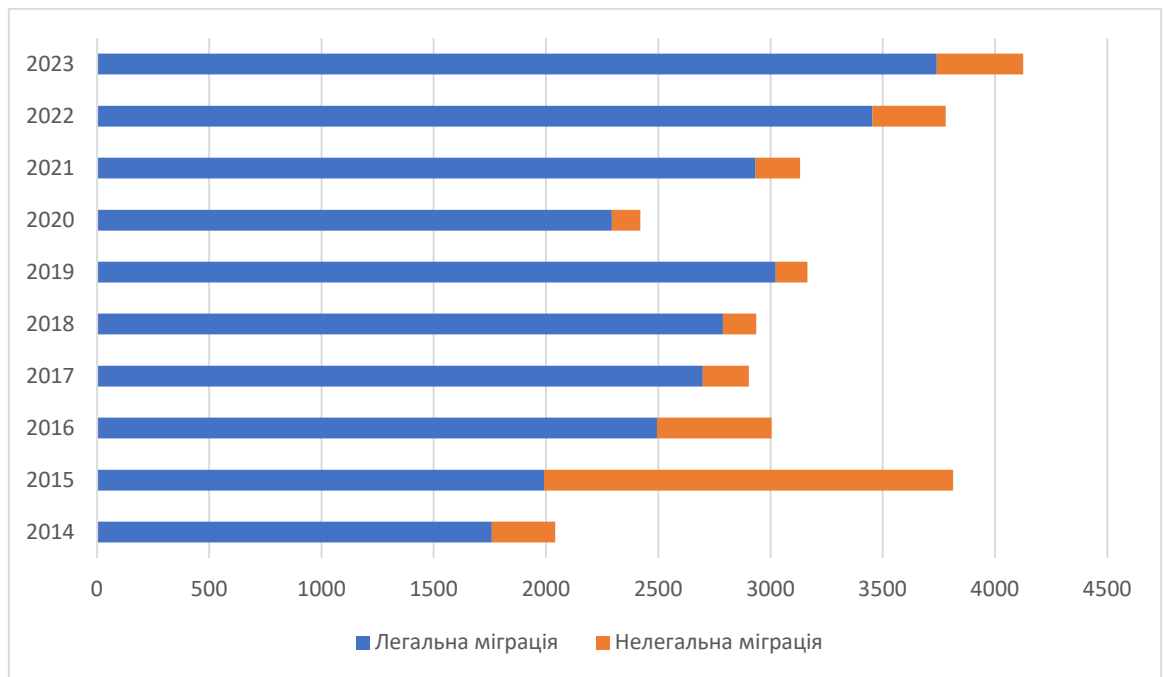

Рисунок 2.8 – Кількість легальних та нелегальних мігрантів в ЄС за 2014–2023 рр. млн.

Джерело: розроблено автором на основі [23, с.9]

Цікавим є той факт, що незважаючи на те, що прийнято вважати, що міграційна криза закінчилась, кількість нелегальних мігрантів з країн Африки останнім часом стало більше. Центральньо-Середземноморський, Західно-Балканський і Східно-Середземноморський маршрути були трьома найпопулярнішими міграційними маршрутами на в'їзд, виходячи з кількості повідомлених нелегальних перетинів кордону, тоді як сирійські, афганські та туніські мігранти були національністю, про яку найчастіше повідомлялося.

У 2023 р знову спостерігалось посилення тиску нелегальної міграції, що відображало дедалі більшу геополітичну турбулентність у Європі та за її

межами. У 2023 р на зовнішніх кордонах ЄС було виявлено понад 442 тис. незаконних перетинів кордону: 380 тис. при в'їзді та , включаючи як спроби, так і успішні перетини. Це найвищий рівень з 2016 року Виявлення при в'їзді зросло на 17% порівняно з показником 2022 року, що робить 2023 рік третім поспіль роком зі значним зростанням кількості нелегальних в'їздів. Збільшення нелегальних перетинів кордону у 2023 році здебільшого було зумовлене прибуттям мігрантів на морські кордони (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Кількість нелегальних перетинів кордону за маршрутами у 2021-2023 рр., тис.

Маршрут/Рік	2021	2022	2023	% зміна у 2023
Центральний середземноморський	67724	105561	157479	49
Східний середземноморський	22793	38690	60073	55
Західно-Африканський	22351	15463	40403	161
Західно-Балканський	61735	144197	99068	-31
Східний	8160	6373	5608	-12
Західний середземноморський	18466	15134	16915	12
Інші маршрути	1093	917	681	-26
Всього	202322	326335	380227	17

Джерело: розроблено автором на основі [25, с.10]

Західноафриканський маршрут з'єднує Західну Африку (і далі на північ) з іспанськими Канарськими островами. У 2023 році нестабільність у Західній Африці супроводжувалася потроєнням виявлених прибуттів із цього регіону. Контрабандисти використовують більші каюки, щоб мати можливість транспортувати більше мігрантів. Зростання на 161% порівняно з 2022 року було здебільшого зумовлене більшою кількістю прямих прибуттів із Сенегалу, за яким йдуть Марокко та Малі. Оскільки деякі країни цього регіону переживають зростаючу нестабільність, наприклад військові захоплення влади чи соціально-економічну незахищеність, ймовірно подальше зростання цього маршруту. Рівень співпраці з органами влади західноафриканських країн є досить низьким, що призводить до лише кількох повернень порівняно з кількістю виданих рішень про повернення. Північна Африка є основним центром торгівлі африканськими

жертвами торгівлі людьми, які зазнають сексуальної та трудової експлуатації в країнах Африки, Європи та Близького Сходу.

Ділянка Середземного моря між Північною Африкою та європейською стороною Італією та Мальтою є одним із головних міграційних шляхів до Європи. До рухів на північ приєднуються міграційні рухи зі Східного Середземномор'я. У 2023 році можна спостерігати збільшення прибуттів у Центральне Середземномор'я (більше ніж на 50 тис. більше, ніж у 2022 році) і загалом майже 158 тис. нелегальних перетинів кордону (на 50% більше, ніж у 2022 році). Тунісці, гвінейці та івуарійці були трьома національностями, про яких повідомлялося у 2023 році, коли в цей регіон прибуло найбільше людей з 2016 році, із сезонним піком улітку. Туніс посів перше місце як країна відправлення, а потім Лівія. Контрабандисти використовували в основному саморобні металеві човни, щоб перетнути Середземне море, однак певне збільшення нових способів дії також було помітним явищем: більше морехідних суден, таких як рибальські човни в Центральному Середземному морі, свідчить про те, що морські міграційні шляхи можуть стати менш залежними від сезонності, ніж у минуле.

Східно-середземноморський міграційний шлях охоплює рух до Кіпру, грецьких морських кордонів і до грецьких і болгарських сухопутних кордонів з Туреччиною. У 2023 році було повідомлено про близько 60 тис. виявлень, другий рік поспіль із явним відскоком переходів після мінімуму пандемії. Сирійці, афганці та палестинці, які залишили Палестину до 7 жовтня 2023 року, були найчастіше зареєстрованими національностями. У більшій кількості зареєстровано прибуття суден з Лівану, Лівії та Сирії. Цілком ймовірно, що через конфлікти та нестабільність у регіоні на східно-середземноморському та центрально-середземноморському маршрутах відбуватиметься більша міграційна активність і більша частка загальних міграційних потоків до зовнішніх кордонів.

Маршрут східних кордонів – це сухопутний кордон протяжністю 6 тис кілометрів між Білоруссю, Молдовою, Україною, росією та країнами-членами

ЄС – Естонією, Фінляндією, Угорщиною, Латвією, Литвою, Норвегією, Польщею, Словаччиною та Румунією. У 2023 році кількість нелегальних перетинів кордону на цьому маршруті скоротилася на 12%, що в основному відображає стабільну ситуацію на кордоні з Білоруссю. Проте окремі випадки продовжували надходити майже щодня. Імовірність використання нелегальної міграції як інструменту тиску може зрости з огляду на дедалі напруженіші відносини на східному кордоні Європейського Союзу. Наприкінці 2023 році повідомлялося про зростання кількості заяв про надання притулку на фінсько-російських пунктах контролю на кордоні, що призвело до їх закриття.

Західно-середземноморський шлях веде з північного заходу Африки на південь Іспанії. Порівняно з 2022 році він збільшився приблизно на 12%, причому марокканці та алжирці є найбільшими виявленими групами мігрантів. Використання потужних швидкісних катерів для перевезення мігрантів було частим явищем у 2023 році. Мігранти часто повідомляють, що контрабандисти озброєні, особливо вздовж Західного Середземномор'я та Західних Балкан. Найбільше повідомлень про насильство серед нелегальних мігрантів також відбувається на цих двох маршрутах.

Західнобалканський маршрут включає Болгарію, Румунію, Угорщину та Хорватію на сухопутних кордонах із країнами регіону Західних Балкан. Західнобалканський маршрут повідомив про зменшення приблизно на 31% до 99 тис виявлень. Частина тиску з боку сербських кордонів перемістилася на кордони ЄС із Боснією та Герцеговиною, де за перші одинадцять місяців 2023 року кількість нелегальних перетинів кордону зросла приблизно на 80% порівняно з тим самим періодом 2022 року. Повідомлялося, що мігранти були переважно Сирійці, турки та афганці. Події на сухопутних кордонах із Західними Балканами можуть стати сюрпризами для європейського управління кордонами, оскільки змінюється візова політика та використовуються лазівки. Кроки в напрямку узгодження візової політики показали обнадійливі результати. Крім того, з 2021 року три країни Західних Балкан – Північна Македонія, Сербія та

Албанія – приймають повноцінні операції Frontex, таким чином підтримуючи свою владу у запобіганні майбутньої нелегальної міграції до ЄС.

У Ла-Манші було виявлено понад 62 тис. незаконних перетинів кордону на виїзді, включаючи як спроби, так і успішні перетини. Це означало падіння на 12% порівняно з 2022 р і відображало посилені заходи спостереження та вжиття заходів раннього виявлення. Найчастіше при виїзді повідомлялося про мігрантів з Афганістану, Іраку та Сирії. Мігрантів перевозять у непридатних для плавання човнах через Ла-Манш або поміщають у приховані відсіки транспортних засобів уздовж наземних маршрутів на Балканах. Неповнолітніх також використовують як посередників для інших мігрантів, які перетинають зовнішні кордони та здійснюють вторинні переміщення, оскільки вони можуть розраховувати на більш м'які покарання, коли їх спіймають правоохоронні органи.

Якщо розглянути країни з яких найбільше надходить нелегальних мігрантів, то лідером є Сирія, Гвінея, Сенегал та Афганістан, з частками 27,8%, 5,6% та 5,2% відповідно (рис.2.9).

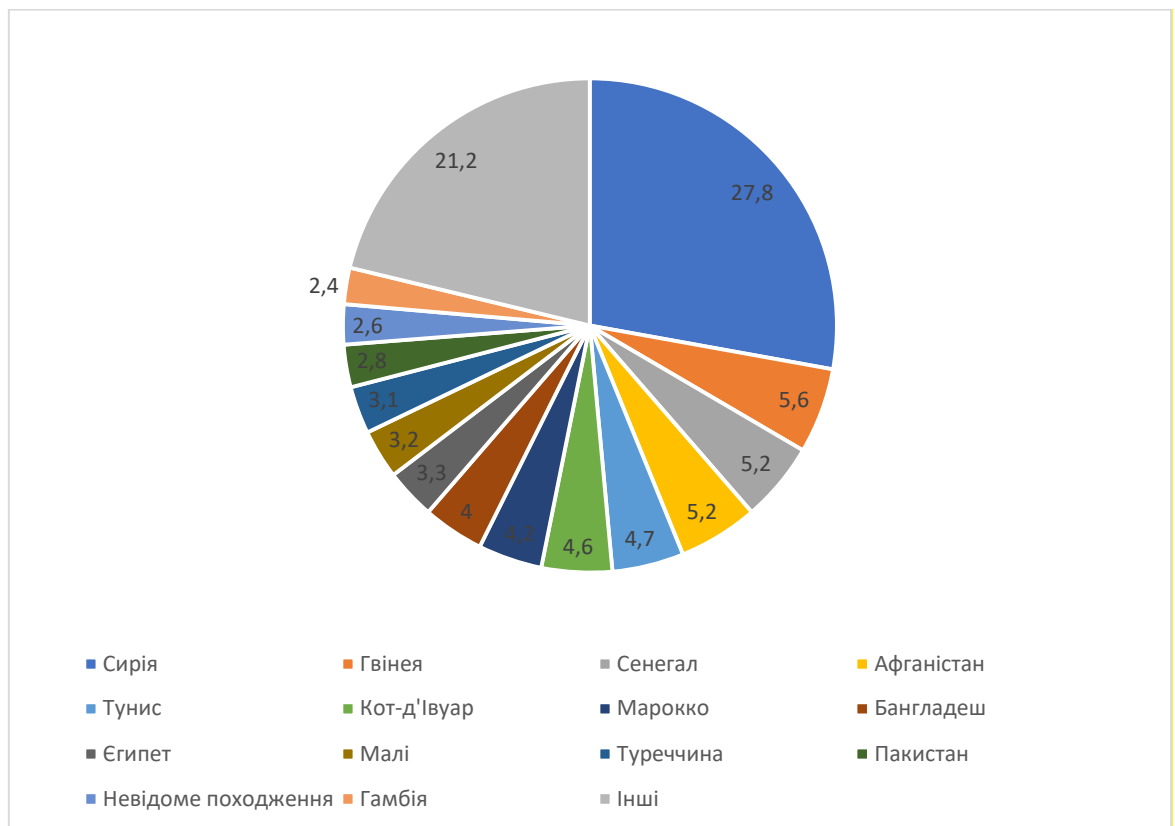

Рисунок 2.9 – Нелегальні мігранти за країною походження, %

Джерело: розроблено автором на основі [26, с.11]

Отже, аналіз міграційних потоків показав значне зростання як легальної, так і нелегальної міграції. Особливо важливу роль відіграють зовнішні кордони ЄС, де спостерігається зростання нелегальних перетинів, зокрема через центрально-середземноморський та західноафриканський маршрути. Це вимагає посилення співпраці між країнами-членами, удосконалення системи контролю кордонів та розробки стратегій для вирішення геополітичних і соціальних причин міграції. Також зростання кількості мігрантів з України через війну вимагає від країн ЄС подальшого забезпечення умов для їхнього перебування та інтеграції. Це виклик, що демонструє здатність Союзу відповідати на кризові ситуації, проте потребує довгострокових зусиль для забезпечення стійкості системи.

2.3 Особливості сучасної міграційної політики ЄС

Міграційна політика Європейського Союзу є однією з ключових складових його внутрішньої та зовнішньої політики, оскільки вона безпосередньо впливає на стабільність, економічний розвиток і соціальну згуртованість регіону. Зростаючий міграційний потік, викликаний збройними конфліктами, економічною нестабільністю, кліматичними змінами та іншими глобальними викликами, створив значний тиск на системи управління міграцією країн-членів ЄС. Особливий виклик становить поєднання легальної та нелегальної міграції, притоку біженців і шукачів притулку, а також інтеграції тих, хто вже прибув на територію Союзу.

Перш за все варто згадати, що існує така мережа, як Європейська міграційна мережа, яка займається питаннями міграції в ЄС. Європейська міграційна мережа (EMN) — це мережа ЄС експертів з питань міграції та притулку, які працюють разом, щоб надавати об'єктивну, порівнянну інформацію

та знання, що стосуються політики, і знання щодо нових питань, пов'язаних із наданням притулку та міграцією в Європі.

Європейська міграційна мережа було створено в 2008 році (Рішення Ради 2008/381/ЄС) і змінено Регламентом (ЄС) № 516/2014 Європейського Парламенту та Ради в квітні 2014 року. Європейська міграційна мережа складається з національних контактних пунктів у країнах-членах (держави-члени ЄС, крім Данії) і країнах-спостерігачах [33].

Мережа EMN щороку складає щорічні політичні звіти, в яких описуються основні події в політичній та законодавчій сферах, а також політичні дебати (зокрема на рівні ЄС) держав-членів щодо питань міграції та притулку. Ці внески також використовуються для складання щорічних звітів Європейської Комісії з імміграції та притулку, в яких аналізується виконання положень щодо імміграції та притулку.

Дослідження. Мережа EMN також готує дослідження на теми, які вважаються актуальними для політиків, щоб задовольнити їхні короткострокові та довгострокові потреби в знаннях. Темі дослідження вибираються на основі пропозицій, висунутих одним або декількома контактними особами та/або Європейською комісією, і обираються з огляду на їх важливість для розробки політики для держав-членів, для Комісії та його агентства. Завданням Наглядової ради є офіційне затвердження вибору навчальних тем, які будуть включені до річної робочої програми EMN. Щороку готується порівняльний Зведений звіт, який об'єднує основні результати національних внесків і розміщує їх у європейській перспективі.

Спеціальні запити є інструментом, за допомогою якого EMN та Європейська комісія можуть отримати інформацію від держав-членів за відносно короткий проміжок часу щодо широкого кола питань притулку та міграції. Потім мережа створює компіляції відповідей, отриманих після запуску запитів, за допомогою яких можна негайно оцінити відповіді, надані державам-членам щодо конкретних питань [34].

Далі варто розглянути основні механізми та інструменти, які використовуються ЄС в управлінні міграцією (табл.2.3 та табл. 2.4).

Європейський Союз застосовує комплексний підхід до регулювання міграційних процесів, беручи до уваги економічні, соціальні та гуманітарні аспекти. Одним із ключових інструментів є квотування, яке визначає максимальну кількість мігрантів, яких кожна держава-член може прийняти протягом встановленого періоду. Це дозволяє рівномірно розподіляти навантаження між країнами Союзу.

Система надання притулку забезпечує біженцям легалізацію їхнього перебування відповідно до норм міжнародного права, зокрема Женевської конвенції. Такий підхід дозволяє захищати права осіб, які рятуються від переслідувань чи збройних конфліктів. Важливу роль у регулюванні міграції відіграє Шенгенська зона, яка гарантує свободу пересування між державами-членами, водночас вимагаючи посиленого контролю зовнішніх кордонів ЄС.

Таблиця 2.3 – Основні механізми регулювання міграційних процесів в ЄС

Механізми	Опис
Квотування	Встановлення кількості мігрантів, яких можуть прийняти країни ЄС у певний період.
Система притулку	Надання правового статусу біженцям відповідно до міжнародних конвенцій (наприклад, Женевської конвенції).
Шенгенська зона	Скасування внутрішніх кордонів між країнами-учасницями для вільного переміщення осіб.
Єдина система реєстрації мігрантів (Eurodac)	База даних відбитків пальців осіб, які подали заяву на притулок, для уникнення дублювання заяв.
Розподільчий механізм	Система перерозподілу біженців між країнами-членами для зменшення навантаження на окремі держави.
Угоди з третіми країнами	Співпраця з країнами поза ЄС для стримування нелегальної міграції (наприклад, угода з Туреччиною).

Джерело: розроблено автором на основі [40, с.5]

Для запобігання дублюванню заяв на притулок функціонує система Eurodac, що збирає та зберігає відбитки пальців заявників. Це сприяє підвищенню прозорості та ефективності процедур. Окрім цього, спеціальний механізм розподілу мігрантів допомагає перерозподіляти біженців між країнами-членами, зменшуючи надмірне навантаження на держави, які стикаються з великими потоками мігрантів.

Європейський Союз активно співпрацює з країнами поза межами свого союзу, укладаючи угоди, які спрямовані на зменшення обсягів нелегальної міграції. Яскравим прикладом є домовленості з Туреччиною, що дозволили скоротити кількість мігрантів, які прямують до європейських країн.

Окрему увагу приділяють фінансовим механізмам як одному з ключових інструментів управління міграційними потоками. Планування бюджету на період з 2021 по 2027 роки відображено на рис. 2.10, що ілюструє розподіл фінансування для підтримки цих заходів.

Рисунок 2.10 – Фінансування фондів з регулювання міграції 2021-2027 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [41, с.15]

На фінансування Фонду надання притулку Європейський Союз виділить 8,7 млрд євро. Для підтримки Фонду інтегрованого управління кордонами передбачено 6,5 млрд євро, а на діяльність Європейського агентства з питань прикордонної та берегової охорони заплановано 5,6 млрд євро.

У пункті 4 Пояснювального меморандуму до Скринінгової пропозиції оцінюється, що для її реалізації в період 2021–2027 роки необхідно 626 млн євро. Документ також зазначає, що Пропозиція має бюджетний вплив на ЄС і включає витрати на такі потреби: створення та модернізацію інфраструктури для

скринінгу, адаптацію пунктів пропуску та центрів прийому, забезпечення доступу до баз даних, найм додаткового персоналу, підготовку прикордонників та інших фахівців, залучення медичного персоналу, закупівлю медичного обладнання та облаштування приміщень для первинних медичних оглядів. Крім того, передбачається створення незалежного механізму моніторингу дотримання прав людини під час перевірок.

Утім, у меморандумі зазначено, що всі ці витрати можуть бути покриті за рахунок ресурсів, доступних державам-членам у межах нової багаторічної фінансової перспективи (МФФ), і додаткових фінансових або кадрових ресурсів із бюджету ЄС не знадобиться.

Після завершення процедури перевірки громадян третіх країн направляють до процедур надання притулку або повернення. У Пояснювальному меморандумі до оновленої пропозиції щодо процедур надання притулку зазначається, що держави-члени зможуть використовувати ресурси Фонду з питань притулку, міграції та інтеграції (AMF) для інвестування в інфраструктуру, необхідну для прикордонних процедур. При цьому Європейське агентство підтримки притулку (EASO) і Frontex зможуть надавати державам-членам допомогу своїм персоналом у межах своїх повноважень.

Втім, як і у випадку фінансування скринінгу через BMVI, залишається невідомим, чи будуть ресурси AMF достатніми для задоволення потреб держав-членів. Аналогічно до BMVI, потенційна фінансова допомога з боку ЄС може надходити через тематичний механізм, який становить 40% від загального бюджету AMF, забезпечуючи можливість фінансування непередбачених заходів.

Згідно з Пояснювальною запискою, очікується, що ресурсів AMF буде достатньо. Однак тільки час покаже, чи це припущення виправдане. У документі також зазначено, що «Пропозиція не створює додаткового фінансового чи адміністративного навантаження для Союзу» і «не впливає на бюджет ЄС».

Управлінська пропозиція передбачає, що витрати на переселення будуть покриватися за рахунок тематичного фонду AMF. Це може відбуватися або через пряме управління з боку Європейської комісії, або шляхом спільного управління,

коли ресурси виділяються спільно Комісією та державами-членами через доповнення національних програм. У межах АМФ переселення вказане як один із можливих напрямків використання тематичних коштів, проте окремий фінансовий пакет, призначений виключно для цих цілей, не передбачений.

З огляду на це, пропозиція управління включає ініціативу внести зміни до майбутнього Регламенту АМФ. Згідно зі ст. 72 цієї пропозиції, державам-членам буде надано компенсацію у розмірі 10 тис євро за кожного переселеного шукача притулку, особу з міжнародним захистом або громадянина третьої країни, який перебував у ЄС нелегально, за умови їхнього повернення через спонсорство. Для неповнолітніх без супроводу ця сума збільшується до 12 тис. євро.

У пункті 4 Пояснювального меморандуму зазначається, що реалізація цієї ініціативи в період 2021–2027 роки потребуватиме 1,14 млрд євро, що має покрити всі витрати на переселення. Незважаючи на значний обсяг коштів, у випадку збільшення кількості переселень або необхідності інтеграції більшої кількості шукачів притулку можуть знадобитися додаткові ресурси. Хоча компенсаційні виплати в розмірі 10 тис. і 12 тис. євро є суттєвими, їх може бути недостатньо для покриття повних витрат на інтеграцію біженців, що піднімає питання про необхідність збільшення фінансування.

Також залишається сумнівним, чи будуть ці суми достатнім стимулом для держав-членів брати участь у масштабніших програмах переселення. Таким чином, механізми та заходи ЄС у сфері регулювання міграції спрямовані на забезпечення балансу між дотриманням гуманітарних принципів, підтриманням внутрішньої безпеки та соціальної стабільності країн-членів.

Крім того, важливим залишається питання ефективного розподілу фінансових ресурсів між країнами-членами ЄС, оскільки економічні можливості та спроможність інтегрувати мігрантів у різних державах суттєво відрізняються. Необхідність адаптації програм фінансування до реальних потреб біженців та приймаючих громад вимагає гнучкого підходу та перегляду механізмів розподілу коштів у разі зміни міграційної ситуації.

Таблиця 2.4 – Основні інструменти регулювання міграційних процесів в ЄС

Інструменти	Опис
Регламенти ЄС (наприклад, Дублінський регламент)	Визначають правила, яка країна відповідає за розгляд заяв на притулок.
Фронтекс (Європейська прикордонна та берегова охорона)	Агентство ЄС для контролю зовнішніх кордонів та боротьби з нелегальною міграцією.
Гуманітарні візи	Надання спеціальних віз для осіб, які потребують міжнародного захисту.
Інтеграційні програми	Курси мови, працевлаштування, освіта для мігрантів для їх соціальної адаптації.
Візова політика	Визначає умови в'їзду громадян третіх країн для коротко- або довгострокового перебування.
Цифрові системи обліку (ETIAS)	Електронна система авторизації подорожей для безвізового режиму, яка збирає дані про відвідувачів.
Фінансова підтримка програм міграції	Виділення коштів для прийому мігрантів та управління міграційними процесами.
Фонди з управління міграцією	Завдяки фондам покриваються витрати, які несуть країни через мігрантів, особливо нелегальних.

Джерело: розроблено автором на основі [40, с.3]

Механізми регулювання міграційних процесів у Європейському Союзі базуються на багаторівневому підході, спрямованому на забезпечення балансу між безпекою, гуманітарними потребами та інтеграцією мігрантів у суспільство. Основою цього підходу є нормативно-правова база ЄС, включаючи Дублінський регламент, який визначає відповідальність держав-членів за розгляд заяв на надання притулку та впорядковує процедуру міжнародного захисту.

Ключову роль у регулюванні міграційних потоків відіграє агентство Frontex, яке відповідає за охорону зовнішніх кордонів ЄС та протидію нелегальній міграції. Для захисту людей, які потребують міжнародного захисту, передбачено механізм гуманітарних віз, що гарантують безпечний доступ до території Союзу.

Програми інтеграції спрямовані на соціальну адаптацію мігрантів через навчання мовам, професійну підготовку, працевлаштування та освіти, що сприяє їхній активній участі у суспільному житті. Візова політика ЄС регулює умови в'їзду для громадян третіх країн, забезпечуючи контроль за їхнім коротко- і довгостроковим перебуванням.

Одним із важливих інструментів є цифрові системи, зокрема ETIAS, які підвищують рівень безпеки завдяки електронній авторизації подорожей і збору даних про відвідувачів. Окрім того, фінансова підтримка, виділена ЄС для реалізації міграційних програм, забезпечує ресурси для їх ефективного впровадження.

ЄС намагався укласти угоди про повернення та реадмісію з різними третіми країнами з початку 2000-х років. Наразі вона уклала такі угоди з Гонконгом (2004), Макао (2004), Шрі-Ланкою (2004), Албанією (2006), росією (2007), Україною (2008), Північною Македонією (2008), Боснією та Герцеговиною. (2008), Сербія (2008), Молдова (2008), Пакистан (2010), Грузія (2011), Вірменія (2014), Азербайджан (2014), Туреччина (2014), Кабо-Верде (2014), Білоруссю (2020). Крім того, необов'язкові домовленості були укладені з Афганістаном, Гвінеєю, Бангладеш, Ефіопією, Гамбією та Кот-д'Івуаром. Крім того, країни-члени ЄС уклали власні «угоди», спрямовані на повернення та реадмісію мігрантів. Йдеться про двосторонні угоди, які Італія уклала, зокрема, з Лівією, або угоду про реадмісію Іспанії з Марокко.

Прикладом багатосторонньої угоди є Заява ЄС-Туреччина (2016), згідно з якою мігранти, які прибули до ЄС з Туреччини, мали бути повернуті в обмін на фінансування у розмірі шести мільярдів євро для підтримки мігрантів у Туреччині та такої ж кількості біженців. з Туреччини переселялися до Європи. Хоча цю угоду часто називають Заявою ЄС-Туреччина, вона не мала юридичної якості згідно із законодавством ЄС і була лише міжурядовою угодою між державами-членами ЄС і Туреччиною без нагляду з боку Європейського парламенту чи Європейського суду. Тому вчені стверджують, що угода між ЄС і Туреччиною є випадком стратегічного пошуку місця проведення, в якому країни-члени уникають каналів формування політики ЄС, щоб обійти ліберальних гравців з правом вето.

Угоди про реадмісію часто укладаються в обмін на фінансову чи іншу підтримку з боку ЄС. Багато угод про реадмісію, наприклад, було укладено в рамках Партнерства з мобільності, яке сприяє іншим, нелегальним формам

міграції. Хоча ЄС завжди – і особливо після 2015 р – прагнув погодити угоди про повернення та реадмісію з країнами Північної та Західної Африки, ці спроби поки що залишаються безуспішними. Такі угоди часто суперечать інтересам цих країн, які сильно стурбовані невтручанням у чутливі сфери національного суверенітету. Крім того, багато з них є країнами відправлення мігрантів і отримують користь від грошових переказів від своїх громадян, які проживають у Європі, що пояснює низьку підтримку таких угод серед населення. Подібним чином, особливо в Північній Африці, немає великого бажання приймати назад мігрантів із країн на південь від Сахари, які просто пройшли транзитом через ці країни [31].

Тим часом повернення нелегальних мігрантів майже повністю припинилося під час пандемії та залишається низьким з 2022 року на рівні близько 20 відсотків, їх кількість продемонстрована на рис 2.11. Серед країн ЄС Франція видала найбільше рішень про повернення (136 тис. або 31% усіх наказів про виїзд, виданих у ЄС, далі йдуть Німеччина (44 тис. або 10%), Хорватія (41 тис. або 9%) та Греції (34 тис. або 8%).

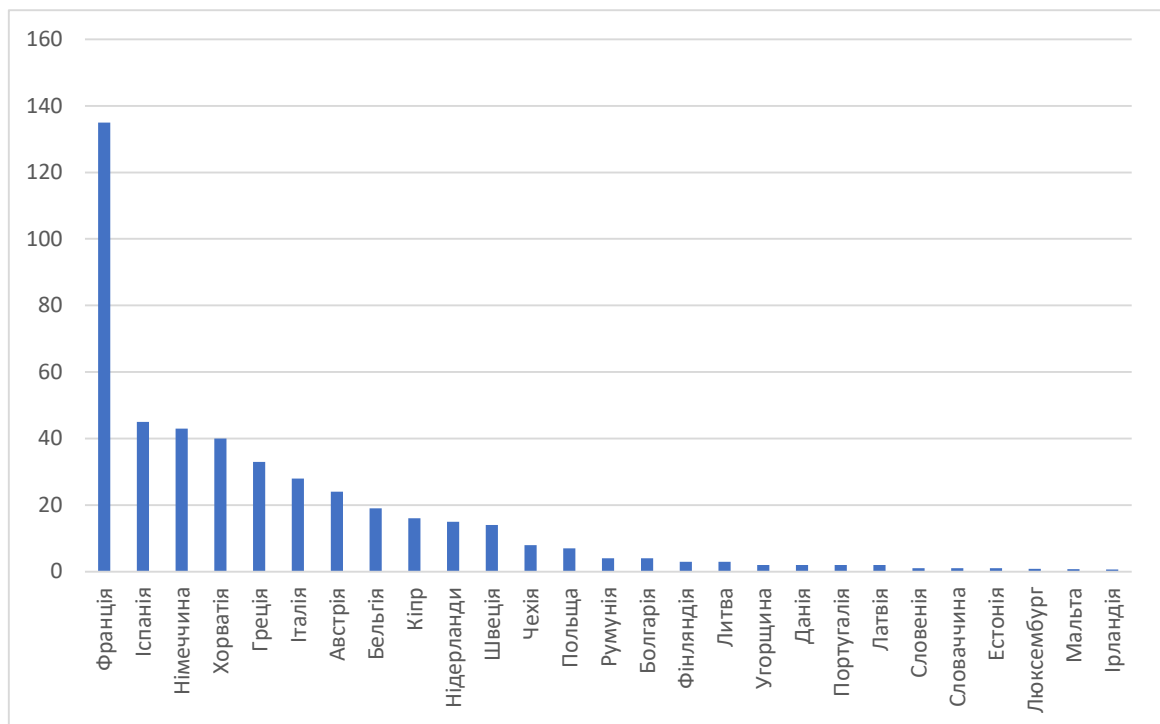

Рисунок 2.11 – Кількість наказів покинути країни, за країнами ЄС у 2022 році, млн

Джерело: розроблено автором на основі [29, с.2]

У відповідь представники ЄС наказали Frontex зробити більше, щоб допомогти національним зусиллям повернути мігрантів, які не мають законного права залишитися. Це означало збільшення кількості спільних чартерних рейсів для репатріантів до країн походження, а також створення Європейської мережі повернення та реінтеграції національних офіційних осіб. У 2022 році агентство створило Спільні служби реінтеграції (JRS), щоб підтримувати держави-члени в обговоренні варіантів повернення з громадянами третіх країн і співпрацювати з місцевими неурядовими організаціями для підтримки реінтеграції осіб, які повертаються, у їхніх рідних громадах. Незважаючи на те, що JRS все ще перебуває на стадії розвитку, JRS — тепер перейменована на Програму реінтеграції ЄС — спрямована на більшу стандартизацію процесу повернення та реінтеграції з часом, і все більше держав-членів поступово починають звертатися до Frontex для цієї мети.

4 березня, після повномасштабного вторгнення росії в Україну, увага ЄС перейшла на іншу сторону спектра міграційної політики. Міністри застосували 20-річну Директиву про тимчасовий захист, майже забутий побічний продукт балканських воєн, який досі ніколи не використовувався урядами. Його запуск означав, що мільйони українців-втікачів могли обійти звичайну процедуру надання притулку, надавши когортний статус тимчасового захисту в будь-якій державі-члені.

Загалом варто також відзначити основні політичні та економічні фактори, які спричинили необхідність змін у міграційній політиці ЄС (Додаток Г).

Станом на зараз ЄС розробляє Новий Регламент про процедуру надання притулку (APR) гарантує, що однакові процедури та процедурні стандарти застосовуються до всіх заявників на притулок у країнах-членах ЄС. Після початкового процесу перевірки, який може тривати максимум сім днів, ті, хто прибув нелегально і шукає міжнародного захисту, будуть направлені або на звичайну процедуру надання притулку, або на прискорену процедуру на кордоні, що пришвидшує процеси. Ця процедура застосовуватиметься, якщо середній рівень визнання для країни походження заявника на притулок становить менше

20%. Наприклад, це означатиме, що заявники з Пакистану, чия ставка становила 12% у 2023 р, повинні будуть пройти прискорену процедуру. Вся процедура проходитиме під «юридичною фікцією нев'їзду» до ЄС, тобто, хоча фізично перебуває в державі-члені, заявник не в'їхав на територію ЄС законно. Це гарантує, що заява шукача притулку не призведе до автоматичного права залишитися в країні в'їзду.

Нові правила зроблять розгляд заяв про надання притулку більш ефективним, встановивши чіткі часові обмеження. Це позбавить держави від важкого організаційного та адміністративного тягаря та забезпечить мігрантам правову визначеність. Згодом нова система забезпечить виділення більшої кількості ресурсів для адекватного прийому та інтеграції тих, хто має право на захист. Водночас у нову систему включено багато процедурних гарантій. Найважливіше те, що неповнолітні без супроводу завжди звільняються від прикордонних процедур.

Створення системи солідарності є наріжним каменем другого важливого документа в рамках Нового пакту, а саме Регламенту про надання притулку та управління міграцією (RAMM). Ця реформа є важливим кроком до покращення розподілу тягаря між державами-членами ЄС, що є одним із критичних недоліків поточної системи. Хоча реформа зберігає принцип першої країни в'їзду для визначення відповідальності за заяви про надання притулку, нові правила також запроваджують обов'язковий механізм солідарності.

Поточна система не функціонує, оскільки немає обов'язкових домовленостей про розподіл відповідальності. Тому нові правила RAMM вирішують цю проблему, вимагаючи від держав-членів надання підтримки. Наприклад, через програми переїзду або фінансову допомогу. Завдяки чіткому розподілу обов'язків між державами-членами та гармонізації процедур надання притулку нова система зменшує стимули для шукачів притулку подавати заяви в кількох державах-членах і мінімізує ризик вторинних міграційних рухів.

Передбачувані зміни до CEAS звільняють країни на зовнішніх кордонах ЄС або дуже затребувані країни призначення від важкого тягаря. Зрештою,

наявність чіткого механізму, який полегшує передачу відповідальній державі-члену, дозволить усунути напругу між ними та державами, які не хочуть розподіляти відповідальність через внутрішньополітичні причини.

На структурному рівні досягнення між Радою та Парламентом є революційним успіхом для європейського проекту. Багато громадян сумнівалися в спроможності Союзу діяти у такому розбіжному питанні. Однак вони змогли довести, що через відкриті та прагматичні дебати інституції можуть досягти збалансованої позиції між правами людини, моральними зобов'язаннями та ефективним і надійним формуванням політики [32].

Кошти ЄС з приводу міграції регулюються багаторічною фінансовою програмою (MFF), яка визначає виконання бюджету ЄС протягом семирічних періодів. Навесні 2018 р Європейська комісія (ЄК) оголосила про пропозиції щодо поточної МФФ на 2021-2027 рр, а різні програми фінансування на поточний 7-річний період були згодом затверджені у 2020 та 2021 роки.

Країни ЄС підготували національні програми за різними фондами ЄС на період 2021-2027 роки. Ці програми встановлюють конкретні пріоритети витрат для країни. Доступ до вже запущених програм доступний на сторінці фінансування на національному рівні EWSI.

Фонд надання притулку, міграції та інтеграції (AMIF) створено на період 2021-2027 роки із загальним обсягом 9,88 млрд євро. Фонд має на меті подальше посилення національних можливостей і вдосконалення процедур управління міграцією, а також посилення солідарності та розподілу відповідальності між державами-членами, зокрема через надання екстреної допомоги та механізм переміщення.

AMIF сприяє зміцненню спільної європейської політики надання притулку, розвитку легальної міграції відповідно до економічних і соціальних потреб країн ЄС, підтримці інтеграції громадян третіх країн і боротьбі з нелегальною міграцією.

Фонд здебільшого управляється через національні програми країн ЄС, які відповідають їхнім конкретним потребам. Крім того, у новій спробі залучення

місцевої влади, фінансування також може бути виділено місцевим і регіональним органам влади, які впроваджують заходи підтримки інтеграції. З іншого боку, частина фонду, якою безпосередньо керує ЄС, дозволяє фінансувати транснаціональні проекти.

Європейський соціальний фонд плюс (ESF+) з бюджетом понад 95,8 млрд євро на період 2021-2027 р є основним інструментом ЄС для інвестицій у розбудову більш соціальної та інклюзивної Європи. Це ключове джерело фінансування середньо- та довгострокових інтеграційних ініціатив, створених для підтримки зайнятості та сприяння справедливому та соціально інклюзивному суспільству.

ESF+ важливий для зацікавлених сторін інтеграції, оскільки країни ЄС повинні виділяти принаймні 25% своїх ресурсів на сприяння соціальному залученню. Зокрема, напрямком фонду «Зайнятість та соціальні інновації» (EaSI) сприяє соціальному захисту та інтеграції, справедливим умовам праці та покращенню доступу до ринку праці та мобільності. Дізнайтеся більше про ESF+.

Інші фонди та програми підтримки інтеграції у 2021-2027 рр:

- Європейський фонд регіонального розвитку (ЄФРР) підтримує ефективну та інклюзивну зайнятість, освіту, розвиток навичок, соціальну інтеграцію та рівний доступ до охорони здоров'я через спеціальні національні та регіональні програми.

- Європейський сільськогосподарський фонд розвитку сільської місцевості (EAFRD) спрямований на збалансований розвиток сільської економіки та громад, включаючи створення та підтримку робочих місць.

- Європейський фонд морського та рибного господарства (EMFF) підтримує прибережні громади в диверсифікації їхньої економіки та фінансує проекти, які створюють нові робочі місця та покращують якість життя.

- Програма «Громадяни, рівність, права та цінності» (CERV) визнає важливість фінансування для захисту основних цінностей ЄС і фундаментальних

прав, підтримки організацій громадянського суспільства та підтримки відкритого, демократичного та інклюзивного суспільства.

- Програма Erasmus+ підтримує освіту, навчання, молодь і спорт в Європі. Його загальний фонд подвоївся в період 2021-2027 рр, і підтримка буде зосереджена на соціальній інтеграції, зеленому та цифровому переході та сприянні участі молоді в демократичному житті.

- Європейський корпус солідарності (ESC) підтримує молодих людей у вирішенні суспільних і гуманітарних проблем через волонтерство або створення власних проектів солідарності. Основна увага приділяється сприянню інклюзії та різноманітності [35].

Також варто зазначити, що у питаннях міграції та біженців ЄС тісно співпрацює з УВКБ ООН, консультуючи його з питань політики притулку, головною метою співпраці є посилення потенціалу надання притулку та захисту біженців у країнах, що не входять до ЄС. Фінансова підтримка ЄС УВКБ ООН та політична участь зросла в останні роки для вирішення проблеми потоків біженців у межах ЄС (підтримка таких держав-членів, як Греція та Італія), у країнах-сусідах ЄС (наприклад, Туреччина, Лівія, криза в Сирії), Горні Африки та Сахеля. ЄС та УВКБ ООН проводять щорічний стратегічний діалог.

УВКБ ООН керувало дворічним процесом обговорень і консультацій між членами ООН, що призвело до ухвалення Глобального договору про біженців (GCR) 17 грудня 2018 р на Генеральній Асамблеї ООН. Угода про біженців – це юридично необов’язкова основа для співпраці на глобальному рівні/рівні ООН щодо захисту біженців. ЄС відіграв активну роль у процесі розвитку ГКР.

На останок також варто розглянути, які існують основні права та обов’язки мігрантів.

Права мігрантів:

- право на життя, безпеку та захист від дискримінації, всі мігранти, незалежно від статусу, мають право на гідне ставлення, захист від насильства та експлуатації згідно з міжнародними правами людини;

- право на працю та рівну оплату, мігранти мають право на справедливі умови праці, рівну оплату з громадянами країни перебування, безпечні умови праці та соціальний захист;

- право на освіту та медичну допомогу, діти мігрантів мають право на безкоштовну освіту в більшості країн, а всі мігранти повинні мати доступ до базових медичних послуг;

- право на об'єднання в профспілки та правовий захист, мігранти можуть створювати або вступати до профспілок, отримувати юридичний захист від незаконного звільнення чи порушення трудових прав;

- право на сімейне возз'єднання, багато міжнародних норм передбачають можливість возз'єднання сімей трудових мігрантів та біженців;

- захист від примусової депортації, у випадку біженців та осіб, які шукають притулку, діє принцип невисилки, згідно з яким особу не можна депортувати до країни, де їй загрожує переслідування чи небезпека.

Обов'язки мігрантів:

- дотримання законодавства країни перебування, мігранти зобов'язані поважати закони держави, до якої вони прибули, включаючи міграційні правила, правила працевлаштування та суспільні норми;

- сплата податків, якщо мігранти працюють офіційно, вони зобов'язані сплачувати податки відповідно до податкової системи країни перебування;

- дотримання візового та міграційного режиму, особи, які прибувають до країни з тимчасовими візами, мають слідкувати за їхнім терміном дії та своєчасно оновлювати документи;

- поважати культуру та традиції країни перебування хоча мігранти мають право зберігати власну ідентичність, вони повинні уникати дій, що можуть порушувати місцеві традиції чи спричиняти конфлікти в суспільстві;

- дотримання трудових контрактів, у разі легального працевлаштування мігранти мають виконувати свої професійні обов'язки відповідно до підписаних угод.

Отже, сучасні міграційні ініціативи спрямовані на баланс між безпекою зовнішніх кордонів і дотриманням прав людини, що є фундаментальною основою європейських цінностей. Відкриття нових центрів ідентифікації, розвиток механізмів реінтеграції, а також посилення контролю за зовнішніми кордонами демонструють прагнення ЄС до системного вирішення питань, пов'язаних із міграцією. Угоди про реадмісію та новий механізм притулку свідчать про важливість міжнародної співпраці та внутрішньої солідарності між державами-членами. Водночас спроби ЄС гармонізувати візову політику з сусідніми країнами та адаптувати законодавство до нових викликів показують готовність до пошуку гнучких і довгострокових рішень.

Проте, ефективність цих заходів значною мірою залежить від координації між національними урядами, міжнародними організаціями та громадянським суспільством. Надання фінансової підтримки країнам, які приймають найбільшу кількість мігрантів, а також впровадження програм професійної адаптації та навчання сприяють не лише економічній інтеграції біженців, а й зменшенню соціальної напруги.

Окрему роль у цьому процесі відіграють механізми перерозподілу мігрантів між країнами-членами, що дозволяє рівномірно розподіляти навантаження та знижувати тиск на окремі держави. У цьому контексті особливо важливою є співпраця з країнами походження та транзиту мігрантів, що допомагає зменшити нелегальну міграцію та сприяти добровільному поверненню.

Таким чином, комплексний підхід до міграційної політики ЄС передбачає не лише контроль і безпеку, а й довгострокові стратегії інтеграції, спрямовані на забезпечення стабільного розвитку як для самих мігрантів, так і для суспільств, які їх приймають.

Важливим завданням залишається розробка ефективних програм соціальної адаптації, які враховують культурні особливості мігрантів та потреби приймаючих громад.

РОЗДІЛ 3

УКРАЇНА В ЄВРОПЕЙСЬКИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

3.1 Тенденції розвитку міграційних процесів між Україною та ЄС

Міграційні процеси між Україною та Європейським Союзом є важливим явищем, що відображає тісний взаємозв'язок між регіонами у соціально-економічній, культурній та політичній сферах. Вони формуються під впливом історичних зв'язків, географічного положення, глобалізації, а також сучасних викликів, таких як збройні конфлікти, економічні кризи та інтеграційні процеси. Україна є одним із ключових партнерів ЄС у сфері міграції, що підтверджується численними двосторонніми угодами, зокрема угодою про безвізовий режим. Це створило умови для значного збільшення міграційних потоків, які охоплюють трудову, освітню, сімейну та вимушену міграцію.

Українці мігрували на початку 1990-х до Центральної та Східної Європи (переважно до Польщі та Чехії), але ці країни на той час не були членами ЄС. На відміну від тимчасового перебування (менше року), яке раніше характеризувало міграцію в межах Центральної та Східної Європи, тимчасовий характер міграції до Південної Європи став включати безперервне перебування тривалістю 2 роки і більше. Це також почало передбачати подальшу мобільність у межах Європейського Союзу, оскільки громадяни України в'їжджали в одну країну, щоб переїхати до іншої, не повертаючись до України. Починаючи з 2008 року, мігранти, як правило, обирають ринки праці, які менш постраждали від економічної кризи, і ті, які прихильно ставляться до трудових мігрантів з України. Серед українських мігрантів зареєстровано дуже мало повернення з країн ЄС.

Серед важливих країн ЄС для українських мігрантів Німеччина виділяється своїм профілем завдяки масштабним програмам етнічного

переселення. Серед двадцятки найбільших іноземців у Німеччині у 2011 р громадяни України з посвідкою на проживання посідали дванадцяте місце із загальною кількістю 124 тис. У 2011 р також було близько 205 тис. громадян Німеччини з українським імміграційним походженням, які були переважно етнічними німцями-переселенцями або єврейськими мігрантами з України.

Найбільше зростання кількості етнічних німців-переселенців відбулося між 1991 і 2004 рр, що становило в середньому 3 тис. новоприбулих осіб на рік. Спочатку члени родини становили 20–30% усіх репатріантів з України [33].

Основним типом міграції в контексті Європейського Союзу є трудова міграція. Мігранти все більше впливають на ринки праці країн ЄС. В'їзд трудових мігрантів регулюється національним законодавством держав-членів.

Зростання рівня безробіття змусило ряд європейських країн посилити вимоги до в'їзду, особливо для мігрантів з кваліфікацією другого рівня, дозволяючи їм працювати лише в секторах, де відчувається нестача робочої сили і немає конкуренції з місцевими жителями. Наприклад, Італія ввела більш суворі обмеження на в'їзд будівельників, промислових робітників і сезонних працівників, оскільки ці сфери найбільше постраждали від економічної кризи.

Зменшення виробництва і закриття підприємств під час кризи посилили конкуренцію серед кандидатів на робочі місця. У Великобританії нові правила вимагали, щоб висококваліфіковані фахівці мали диплом магістра замість бакалавра, як це було раніше.

Міграційна політика країн ЄС намагається відповідати потребам ринку праці, застосовуючи різні підходи, але загалом має обмежувальний характер. Останнім часом акцент робиться на фахівцях у галузі медицини, інформаційних технологій та інших ключових секторах. Щодо некваліфікованих працівників, багатьом мігрантам важко легально в'їхати, оскільки вони не відповідають вимогам більшості країн. Однак ЄС також потребує некваліфікованої робочої сили (сезонні працівники в сільському господарстві, різноробочі в транспорті, будівництві, промисловості тощо).

ЄС підтримує країни, що експортують мігрантів, надаючи їм можливості для легальної імміграції з метою роботи та навчання. Водночас ЄС намагається боротися з факторами, які сприяють нелегальній імміграції, зокрема, з попитом на тіньовому ринку праці.

Європейський Союз залишається головним регіоном для працевлаштування українських мігрантів. У 2019 р три з чотирьох українських трудових мігрантів працювали в країнах ЄС, що є основним напрямком для транскордонної мобільності українців. Кількість українців, які отримали дозволи на проживання в країнах ЄС, продовжує стабільно зростати (рис. 3.1).

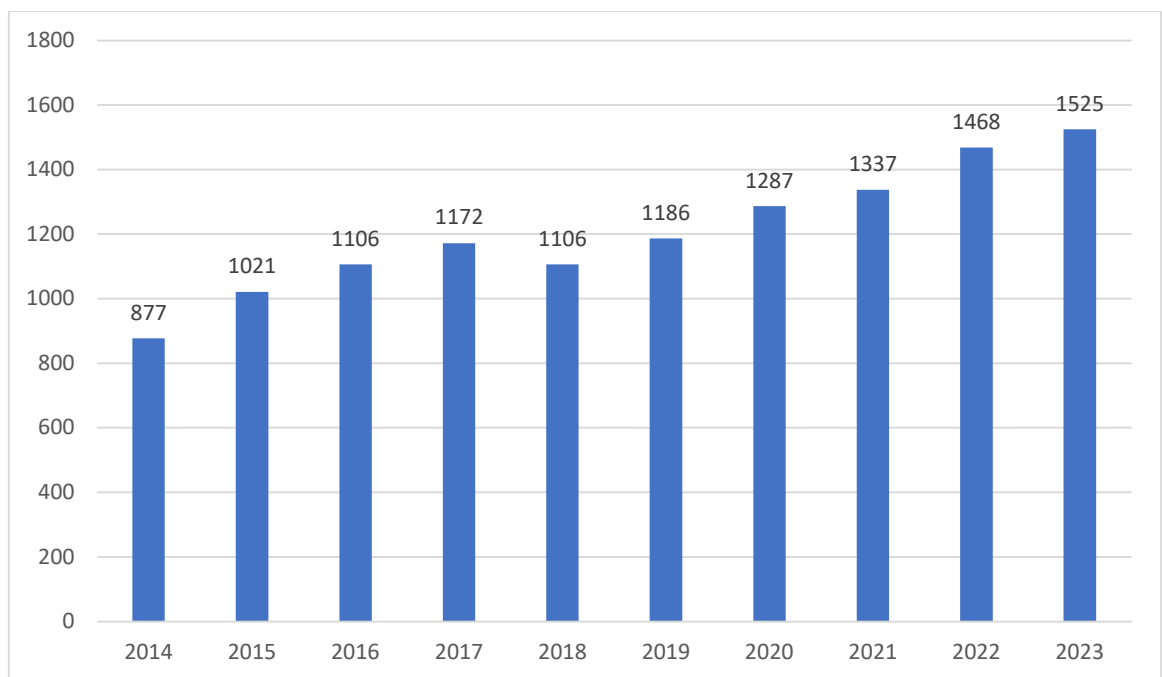

Рисунок 3.1 – Кількість виданих дозволів на проживання українцям в ЄС за 2014-2023 рр., млн.

Джерело: розроблено автором на основі [23, с.8]

Працювати в Європі можна лише в тому випадку, якщо громадянин України отримає національну робочу візу або дозвіл на проживання. Короткочасні візи, мультивізи або просто безвізовий режим не діють як дозвіл на роботу в Європі. Займатися волонтерством без спеціальної візи - дозволено. Влаштуватися на роботу в Європі без робочої візи - значить порушити

міграційний закон. Наслідки порушення міграційного закону: депортація, тимчасова заборона на повторний в'їзд в ЄС.

Саме трудові мігранти та їхні родини опинилися серед тих, по кому коронакриза вдарила найбільше, оскільки вони втратили основне джерело грошових коштів. Не можуть розраховувати вони і на пристойні виплати допомоги по безробіттю. Особливо ця ситуація позначається на західному регіоні, 70% всіх трудових мігрантів України саме звідси.

Кількість українців, які здобули статус довготривалого мігранта в країнах ЄС, зростає з кожним роком. Найчастіше це ті, хто виїжджає для возз'єднання з родиною або на тривале проживання.

Українці займають перше місце серед отримувачів дозволів на проживання в п'яти країнах ЄС: Угорщині, Литві, Словаччині, Чехії та Естонії. Крім того, за даними Eurostat, трудові мігранти з України з 2019 р також почали входити до трійки лідерів в Болгарії, Данії, Латвії та Хорватії. Вони, в основному, обирають для себе східноєвропейські країни, в той час як мешканці цих держав часто виїжджають на заробітки до західноєвропейських країн.

Освітній рівень мігрантів має значний вплив на їх можливості для працевлаштування в країнах ЄС, але не завжди гарантує, що їхні кваліфікації відповідають наявним вакансіям. Це пов'язано з тим, що освіта мігрантів часто недооцінюється, або ж вони мають надмірну освіту для роботи в трудомістких секторах, де традиційно зайняті. Довготривала процедура визнання дипломів та професійних кваліфікацій змушує мігрантів погоджуватися на менш оплачувані та менш престижні роботи. Польща була основною країною призначення трудових мігрантів з України. Вирішальним аргументом на користь роботи в цій країні (за винятком територіальної, мовної та культурної близькості) є можливість регулярного тимчасового працевлаштування без дозволу на працевлаштування на підставі заяви про наміри роботодавця. Навіть в умовах пандемії кількість таких декларацій у 2020 р перевищила 1,3 млн (рис. 3.3).

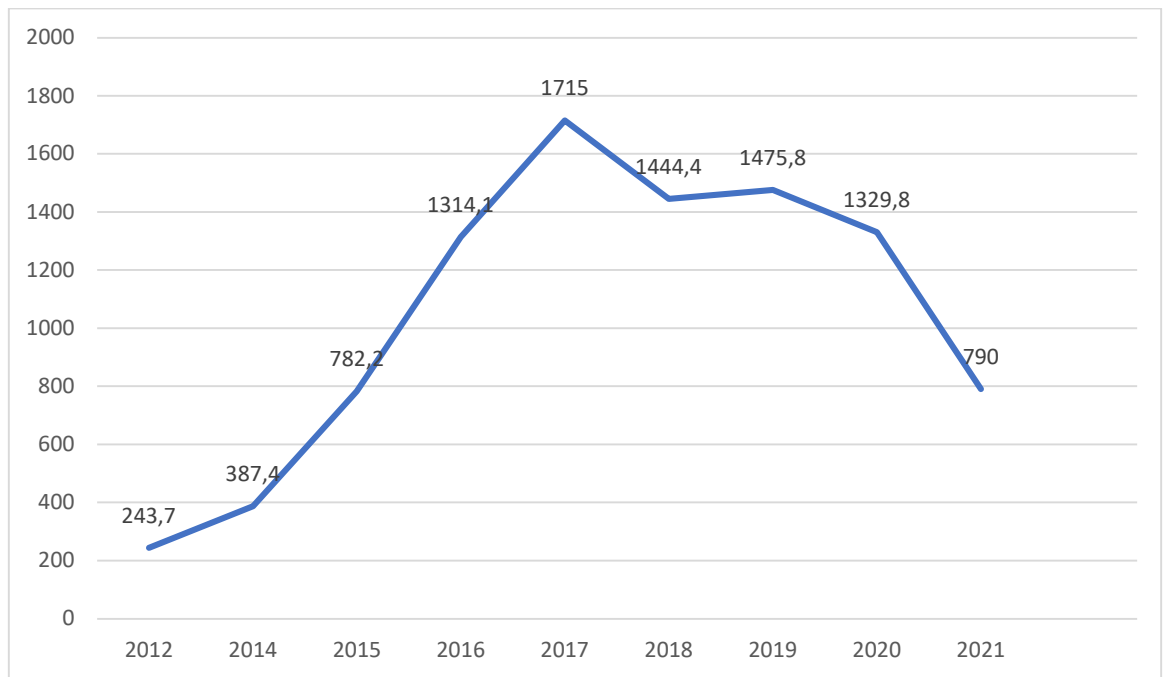

Рисунок 3.2 – Кількість зареєстрованих заяв польських роботодавців про намір працевлаштувати громадянина України у 2012–2021 рр., тис.

Джерело: розроблено автором на основі [34, с.6]

Кількість українців, зайнятих у польській економіці на певний момент, оцінюється приблизно. За оцінками польських економістів, за останні роки українські трудові мігранти сформували 13% зростання ВВП країни. Оскільки після негативних наслідків пандемії Польща потребуватиме додаткових трудових ресурсів для розвитку економіки, Уряд вжив заходів для утримання мігрантів, надання їм певних соціальних гарантій та створення умов для подальшого припливу іноземних трудових мігрантів. Наприклад, українці, які в'їжджають до Польщі на роботу чи навчання, могли отримати безкоштовні щеплення від COVID-19 прямо на кордоні, де були розгорнуті цілодобові пункти вакцинації.

Карантинні обмеження не зупинили трудову міграцію, але призвели до певних змін у її характеристиках. По-перше, сповільнилася тенденція до розширення географії виїзду за кордон на роботу, адже подорожувати в сусідні країни під час пандемії і легше, і безпечніше. Згідно з опитуваннями, до пандемії 31 відсоток трудових мігрантів у Польщі повідомляли про свій намір працювати в Німеччині. У 2020 р ця кількість зменшилася до 19 відсотків.

По-друге, оскільки для в'їзду в іншу країну потрібні і біометричний паспорт, і підтверджена мета подорожі, міграція стає більш організованою та впорядкованою, а нелегальна міграція за кордон зменшується. Про це свідчить, наприклад, те, що зросла кількість громадян України, зареєстрованих у Польському агенстві соціального страхування (ZUS). На кінець 2020 року 532 тис. українців сплачували страхові внески, тобто працювали за трудовими договорами, проти 479 тис. у 2019 році.

По-третє, через труднощі транскордонної міграції посилилася тенденція трансформації тимчасової трудової міграції в постійну. Зросла кількість мігрантів, які мають намір подати або вже подали документи на отримання дозволів на довгострокове або постійне проживання в країні перебування. Кількість українців, які мали дійсний дозвіл на проживання в Польщі, станом на квітень 2021 року досягла 261 тис. Це в п'ять разів більше, ніж у 2015 році.

Після російського вторгнення в Україну в лютому 2022 року до Польщі почався значний приплив українських біженців. У відповідь Польща запровадила спрощену процедуру працевлаштування для українців, дозволяючи легально працевлаштовуватися на підставі повідомлення про призначення на роботу без необхідності офіційної декларації роботодавця. Відповідно, залежність від зареєстрованих заяв від роботодавців зменшилася, оскільки багато українських біженців тепер могли легше увійти на польський ринок праці.

Точні дані про зареєстровані заявки роботодавців конкретно за 2022 та 2023 рр недоступні, загальна тенденція вказує на зменшення таких заявок через спрощені процедури працевлаштування та збільшення самозайнятості серед українських громадян у Польщі протягом цього періоду.

Далі варто перейти до огляду студентської міграції. Особливо швидко кількість українських студентів вищих навчальних закладів інших країн зросла після анексії Криму та початку збройного конфлікту на сході країни (рис. 3.3).

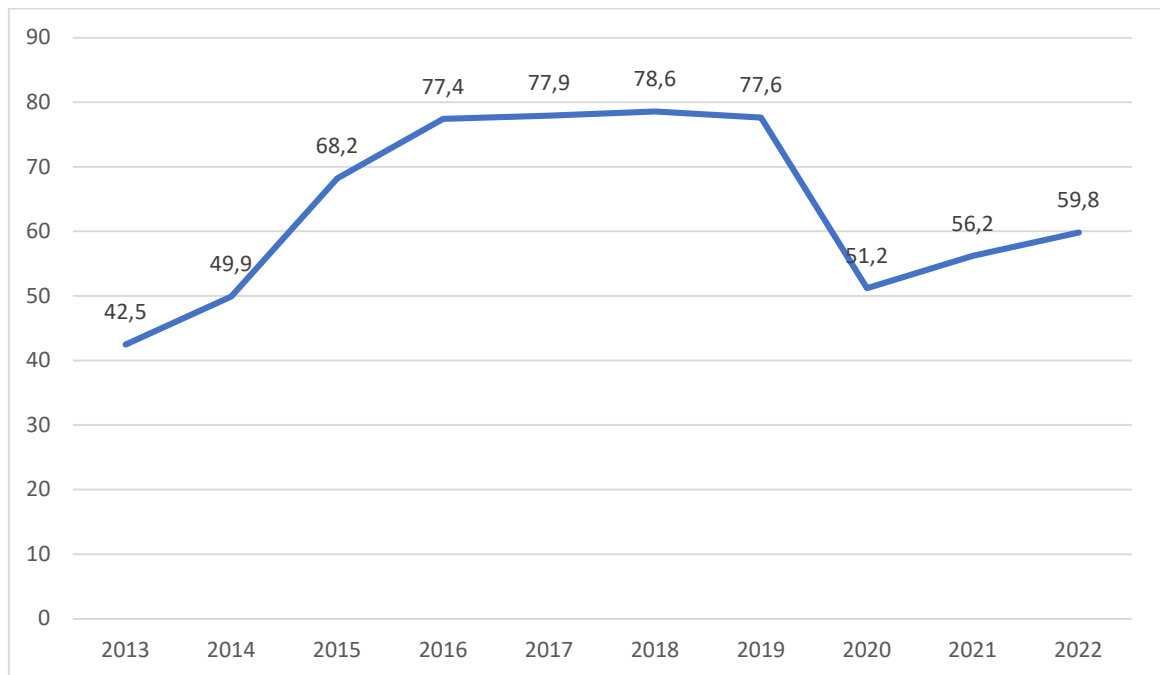

Рисунок 3.3 – Кількість українських студентів в ЄС, тис. осіб

Джерело: розроблено автором на основі [34, с.9]

Завдяки стабілізації ситуації в країні цей процес сповільнився. За даними ЮНЕСКО, у 2019 р за кордоном навчалися 77,6 тис. українців. Коефіцієнт відтоку, тобто відсоток мобільних студентів у загальній кількості студентів, становив 4,63, що приблизно відповідає його значенню в сусідніх країнах Центральної Європи (Румунія — 6,59, Угорщина — 4,63, Чехія — 3,74, Польща — 1.75).

У 2019 р найбільше українських студентів навчалося в Польщі (26,9 тис.), далі йдуть Німеччина (6,3 тис.), Чехія (3,2 тис.) і Словаччина (2,9 тис.). Пандемія COVID-19 ускладнила міграцію з метою навчання та транскордонну мобільність населення. Навчання за кордоном українська молодь часто розглядає як крок до працевлаштування в більш заможних і безпечніших країнах; тому причини їхнього виїзду з України вагомі, а наслідки для розвитку країни переважно негативні. Згідно з різними опитуваннями, лише 10–20 відсотків українських студентів за кордоном мають намір повернутися в Україну.

Після вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 р відбулося значне переміщення людей, у тому числі студентів, які шукали притулку та можливостей

для навчання в межах ЄС. Лише в Польщі у 2024 р було зареєстровано понад 47,8 тис українських студентів, більшість з яких навчається в регіоні Мазовія.

До анексії Криму та збройного конфлікту на Донбасі кількість прохань громадян України про надання притулку в країнах ЄС становила близько тисячі на рік. Після конфлікту на сході вона зросла до понад 22 тис у 2015 році. Найбільше прохань про надання притулку було подано в країнах ЄС, де є велика кількість українських трудових мігрантів, зокрема в Італії, Іспанії, Німеччині та Польщі. У наступні роки кількість поданих заявок поступово зменшувалася, що можна пояснити стабілізацією ситуації в країні. Через обмеження транскордонної мобільності у 2020 р вона впала на третину проти 2019 р (рис. 3.4).

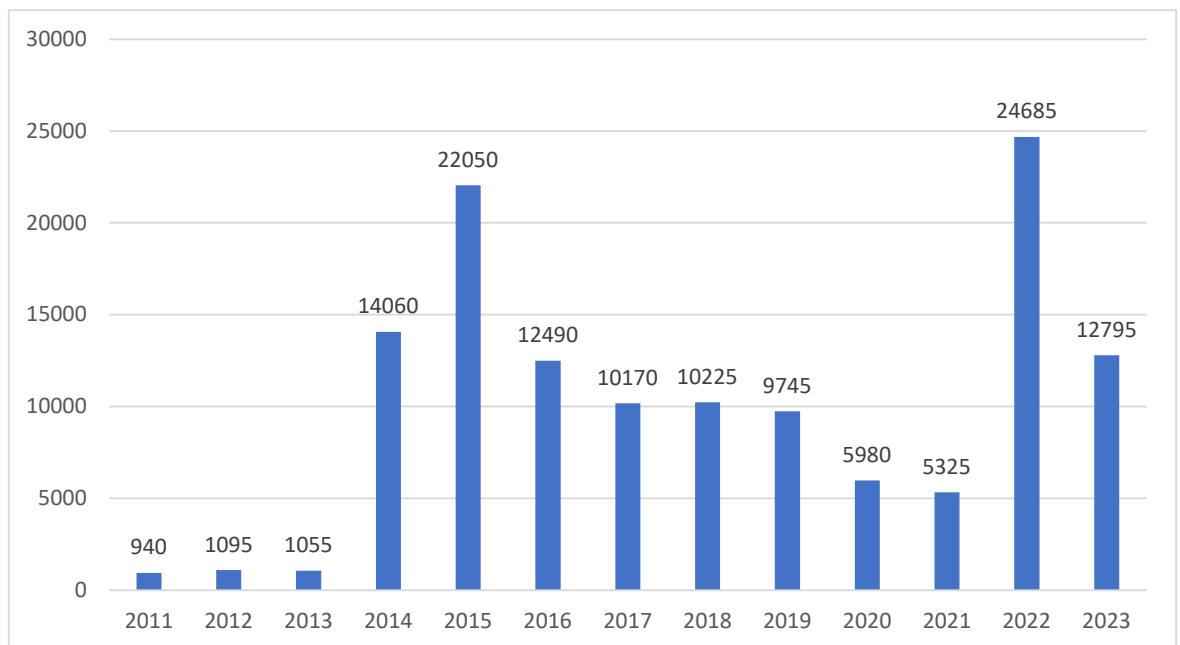

Рисунок 3.4 – Кількість поданих громадянами України прохань про надання притулку в країнах ЄС, тис

Джерело: розроблено автором на основі [34, с.3]

Франція була єдиною країною ЄС, де повідомили про значне зростання кількості заявок на притулок від українців (2,2 тис. у 2020 р проти 1,3 тис у 2019 р). Однак це було пов'язано не з гуманітарними питаннями, а зі злочинною схемою, яку розкрили українські та французькі правоохоронці. Автори цієї схеми організовували безкоштовні або навіть з незначною оплатою для учасників

поїздки до Франції, де так звані туристи мали подавати документи на отримання статусу біженця та передавали організаторам свої банківські картки, на які зараховувалась сума допомоги.

Значний сплеск заявок припав на 2014-2015 роки, що збігається з початком війни на Донбасі та анексією Криму, досягнувши піку в 2015 році (22 тис заявок). У наступні роки кількість заяв зменшувалася, стабілізуючись на рівні близько 10 тис на рік. Однак у 2022 році, після повномасштабного вторгнення росії, кількість заявок зросла до 24,6 тис, що стало найвищим показником за весь період. У 2023 році цей показник зменшився до 12,7 тис, що може бути пов'язано із запровадженням тимчасового захисту для українців у ЄС, який надав альтернативу процедурі притулку.

Також варто наостанок розглянути основні фактори, які сприяли міграції громадян з України (Додаток Д).

Усі зазначені фактори сприяють збільшенню рівня зовнішньої трудової міграції з України, особливо серед молодих кваліфікованих спеціалістів. Основною проблемою міграційного процесу в Україні є втрата молоді, яка має можливість виїзду за кордон. Багато з них надають перевагу виїзду на постійне місце проживання та роботу після завершення навчання, прагнучи отримувати зарплату, що значно перевищує українські доходи.

Отже, міграційні процеси між Україною та Європейським Союзом є складним і багатограним явищем, що значно впливає на соціально-економічний, політичний та культурний розвиток обох сторін. Вони формуються під впливом низки факторів, серед яких історичні зв'язки, географічна близькість, глобалізація та сучасні виклики, такі як збройні конфлікти й економічна нестабільність.

Основним видом міграції є трудова, яка має значний вплив на ринки праці країн ЄС. Трудові мігранти з України відіграють важливу роль у наповненні ринків праці Східної та Західної Європи, зокрема у галузях будівництва, сільського господарства та промисловості. Проте цей процес супроводжується обмеженнями, спричиненими політикою окремих країн, які намагаються

регулювати приплив робочої сили. Крім трудової, спостерігається зростання довгострокової міграції, пов'язаної з возз'єднанням сімей, освітньою міграцією та пошуком стабільного життя в країнах ЄС. Важливо зазначити, що внаслідок пандемії COVID-19 міграційні потоки стали більш організованими, але зменшилися обсяги тимчасової міграції, а значна частина мігрантів перейшла до довгострокового проживання за кордоном.

3.2 Аналіз впливу російсько-української війни на міграцію громадян України до ЄС

Російсько-українська війна, що розпочалася у 2014 р та загострилася у 2022 р після повномасштабного вторгнення Росії, стала одним із наймасштабніших викликів для України у новітній історії. Мільйони українців були змушені залишити свої домівки, шукаючи безпеки, підтримки та нових можливостей у країнах Європейського Союзу.

Однією з найбільш миттєвих реакцій Європейського Союзу (ЄС) було відкриття спеціальної схеми захисту для українців і неукраїнців, які проживали в країні на день нападу. вторгнення, щоб увійти до ЄС і залишитися з широкими правами (Усі держави ЄС є частиною схеми, за винятком Данії, яка через особливості свого конституційного положення в ЄС відкрила паралельна національна схема, а не приєднання до схеми ЄС). Тому далі варто розглянути, яка кількість українців перебуває загалом в ЄС.

Кількість українців в ЄС зростала з 2014 по 2018 рр, досягнувши 673 тис осіб, що свідчить про стабільний міграційний тренд. У 2019-2021 рр відбувся спад, зменшившись до 480 тис у 2021 році. Проте у 2023 році спостерігається різке зростання до 1,350 тис, пов'язано з повномасштабною війною в Україні, яка спричинила масову хвилю вимушеної міграції до країн ЄС (рис. 3.5).

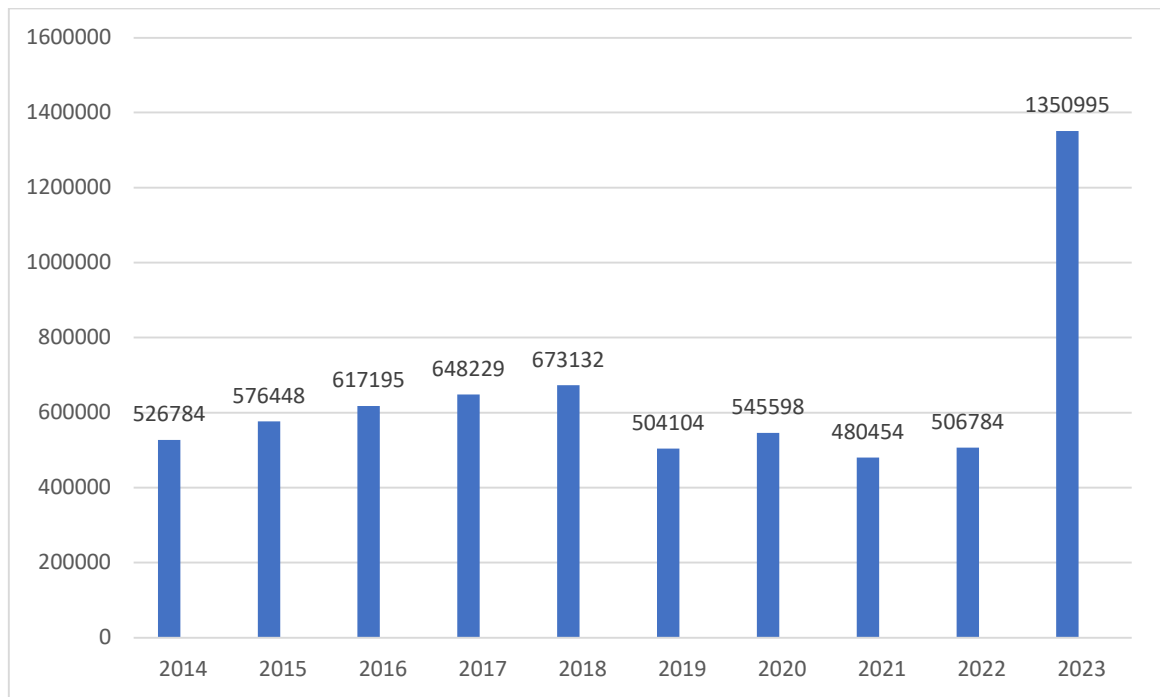

Рисунок 3.5 – Кількість українців у країнах ЄС за 2014-2023рр., тис.

Джерело: розроблено автором на основі [34, с. 7]

За даними Міністерства закордонних справ, станом на 1 лютого 2023 року за кордоном перебуває майже 8 мільйонів громадян України (7,9 млн. осіб). З них дорослих – приблизно 5,84 млн. У той же час, на 12 грудня 2022 року на консульському обліку перебувало 448 тис. громадянина України (табл. 3.1).

Через війну в Україні більшість наших громадян переселилися до Польщі, і за останній місяць їхня кількість збільшилася на понад 50 тисяч осіб. Німеччина займає друге місце за кількістю новоприбулих біженців. За даними ООН, Польща є країною, де наразі перебуває найбільше біженців з тимчасовим захистом — близько 1,5 млн осіб. Загалом з початку війни з України виїхало 6,5 млн осіб, з яких 4,5 млн повернулися. У Німеччині офіційно зареєстровано понад 709 тис біженців, у Чехії — близько 439 тис.

Як повідомляє polskieradio24.pl, Польща готується до нового напливу біженців з України наприкінці осені та взимку. Люди з багатьох зруйнованих міст, які залишилися без світла та газу, потребуватимуть притулку в сусідніх країнах. Першими дослідженнями, які детально вивчили групу українських біженців у Польщі, Чехії та Румунії, стали дві доповіді, підготовлені Центром

східноєвропейських студій Варшавського університету через EWL Migration Platform у квітні та червні цього року.

Таблиця 3.1 – Топ країн ЄС за кількістю українців на 1 лютого 2023 року, тис

Країна	Кількість громадян України, які перебувають за кордоном	Кількість громадян України, які перебувають на консульському обліку
Польща	1786000	67000
Німеччина	1200000	101416
Чехія	631705	-
Італія	400023	-
Іспанія	270000	-
Угорщина	175500	7195
Словаччина	148678	9377
Франція	147253	-
Румунія	126165	931
Греція	100942	-
Австрія	97002	-
Нідерланди	96000	-
Португалія	87250	-
Естонія	74980	5503
Литва	61487	36874
Латвія	34398	1906

Джерело: розроблено автором на основі [37, с.2]

Дослідження в Польщі проводились з 23 березня по 3 квітня 2022 року серед близько 400 дорослих біженців з України у Варшаві та Кракові, в місцях прийому заяв на видачу польських реєстраційних номерів PESEL, на вокзалах та в пунктах прийому біженців. Дослідження в Чехії та Румунії проходили з 13 по 23 травня 2022 року на двох вибірках по 400 осіб, повнолітніх біженців (від 18 років), що на той час перебували в цих країнах.

Тому далі визначити основні хвилі притоку українських біженців в ЄС, що продемонстровано у Додатку Е.

Міграційні хвилі з України до ЄС можна поділити на три основні періоди, кожен із яких мав свої причини, масштаби та напрями переселення. Перша та друга хвиля не були масштабними, бо більшість українців були внутрішньо переміщеними, тому дійсно масштабною можна вважати третю, яка стала безпрецедентною за своїм масштабом, оскільки була спричинена

повномасштабним вторгненням росії в Україну. Упродовж короткого періоду мігрувало понад 8 млн осіб, що зробило українську кризу найбільшою міграційною подією в Європі після Другої світової війни. Польща, Німеччина, Чехія, Італія, Іспанія та Франція стали основними країнами прийому, оскільки вони мали найкращу логістику та програми підтримки для біженців.

Війна змінила статеву структуру української діаспори. До лютого більшість цієї групи складали чоловіки, а зараз абсолютна більшість новоприбулих — жінки (близько 95%), переважно з дітьми (приблизно дві третини). Що стосується вікової структури, то значних змін не відбулося. Найбільш мобільною групою залишаються особи віком від 26 до 45 р, оскільки з одного боку, вони більш рішучі в пошуку безпеки за кордоном, а з іншого — мають необхідність захищати дітей від загроз, що виникли через агресію російських військ.

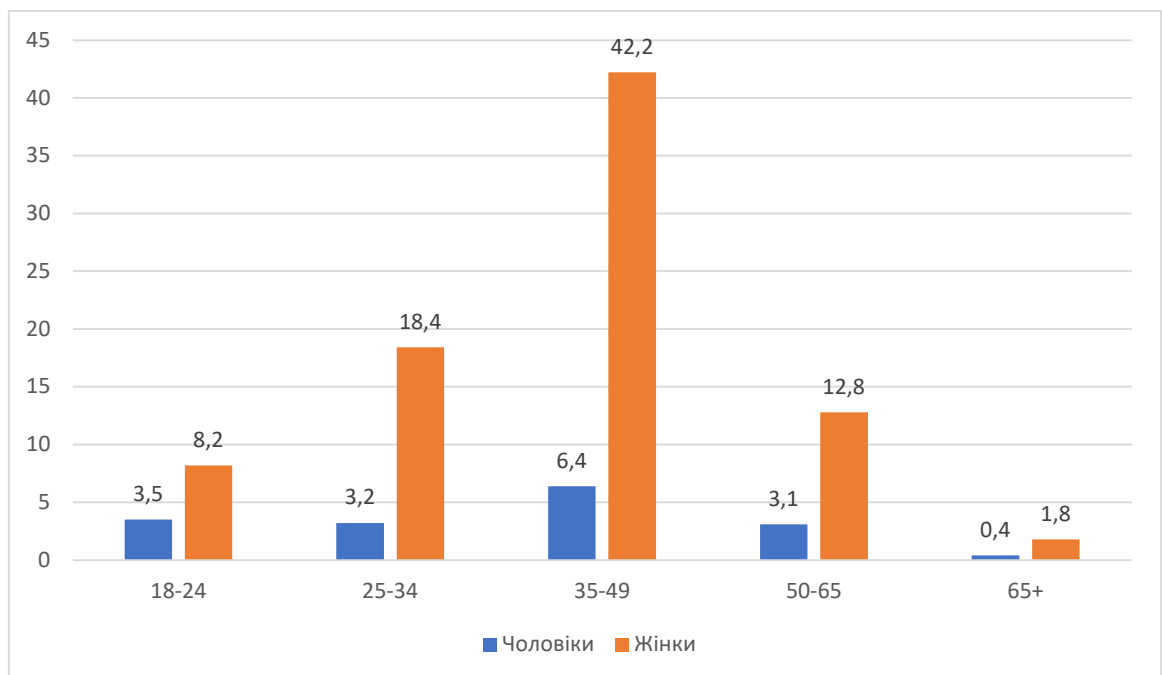

Рисунок 3.6 – Кількість українських біженців за віковою структурою та статтю станом січень 2024 року, %

Джерело: розроблено автором на основі [38, с.9]

У кожній із трьох країн, зокрема Польщі, Чехії та Румунії, лише кілька відсотків біженців належать до пенсійного віку. Середній вік прибулих

варіюється: у Польщі він становить 38 років, у Чехії — 35 років, а в Румунії — 40 років. Згідно з даними, 61% українських біженців у Польщі мають вищу або незакінчену вищу освіту, у Чехії цей показник складає 60%, а в Румунії — до 70%. Ці дані свідчать про значну кваліфікацію українських біженців, що може полегшити їх інтеграцію на ринках праці цих країн. Водночас важливо відзначити, що більшість новоприбулих біженців є жінками та людьми середнього віку, що також підкреслює важливість надання підтримки цій групі в процесі адаптації та пошуку роботи в нових умовах.

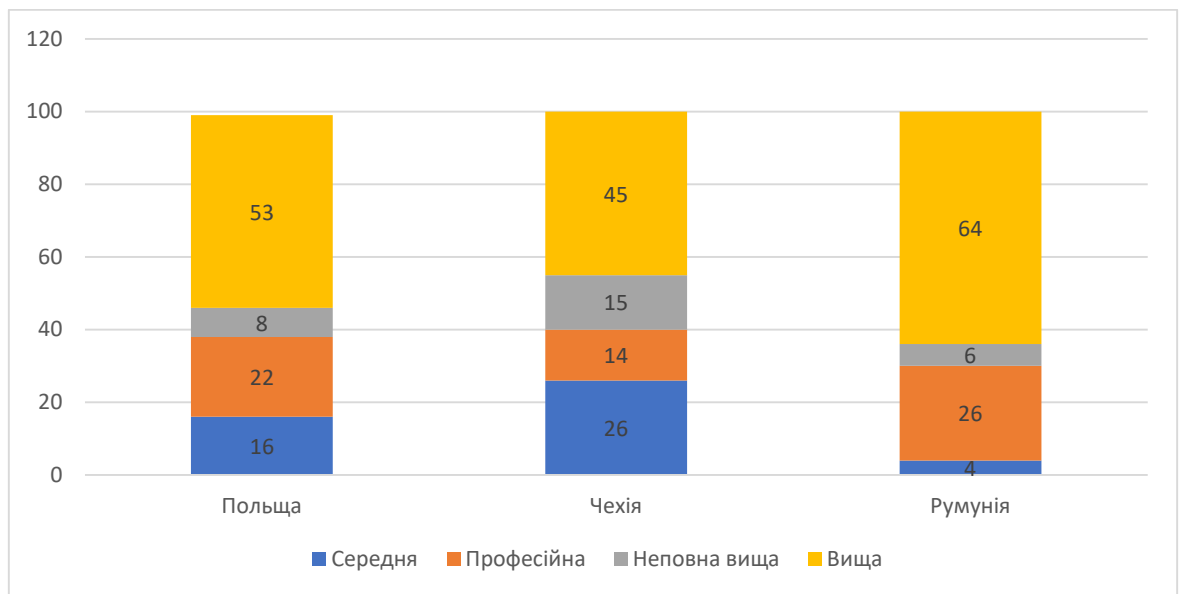

Рисунок 3.7 – Освіта біженців за країнами станом січень 2024 року, %

Джерело: розроблено автором на основі [38, с. 7]

Близько 69% опитаних українських біженців мають вищу освіту. Ця частка надзвичайно висока порівняно з 29% у загальній робочій силі України та 33% у робочій силі ЄС. Крім того, 20% біженців мають середню спеціальну освіту, 9% мають загальну середню освіту і приблизно 2% мають освіту нижче середньої.

Згідно з опитуванням, 20% українських біженців працюють за кордоном на повний робочий день і 12% на неповний робочий день. Близько 9% біженців працюють віддалено в українській компанії, а 26% шукають роботу за кордоном. Серед країн, де найбільше українських біженців, у Чехії найбільша частка працюючих українців (47%), на другому місці – Польща (41%), а в Німеччині та

Італії ці показники значно нижчі. Частка біженців, які дистанційно працюють на компанію з України, значно вища в Польщі (12%), ніж у Німеччині (3%), Чехії (4%) чи Італії (5%). Імовірно, тут важливу роль відіграє масштаб соціальної допомоги та умови місцевих ринків праці. Загалом 73% українських біженців отримали певну соціальну допомогу в приймаючих країнах.

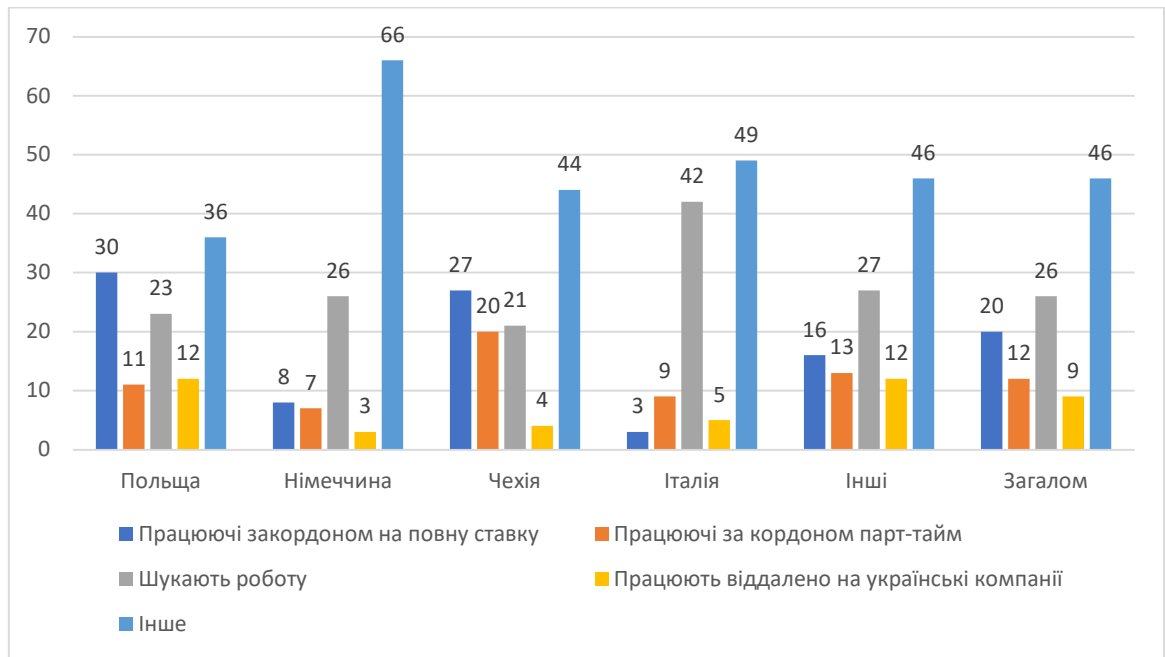

Рисунок 3.8 – Працевлаштування українців станом січень 2024 року, %
Джерело: розроблено автором на основі [38, с.4]

Також варто розглянути скільки відсотків дітей продовжують навчання в своїх країнах перебування і скільки не продовжили навчання, що продемонстровано у Додаток Є.

Значна частка дітей та молоді з України, які прибули до європейського регіону після початку повномасштабної війни, залишаються поза школою. Оцінки, засновані на даних про кількість біженців у кожній приймаючій країні та доступних даних про зарахування, показують, що на початку 2023-2024 навчального року багато приймаючих країн все ще демонструють двозначні відсотки дітей-біженців та молоді з України, які проживають на їхній території. не зараховані до системи освіти країни.

У деяких головних приймаючих країнах рівень зарахування в 2023-2024 навчальний рік не змінювався порівняно з попереднього навчального року.

Загальний рівень охоплення дітей та молоді біженців з України залишається нижчим за середній охоплення населення місцевого шкільного віку в більшості приймаючих країн. Проте в даних опитування MSNA є обнадійливі ознаки, які, здається, вказують на те, що все більше батьків-біженців привозять своїх дітей до школи. системи освіти в приймаючих країнах. Це відображається у значному збільшенні числа домогосподарств, які повідомляють, що діти навчаються в школах приймаючої країни. У семи країнах, включених до MSNA 2023 року, 73% домогосподарств вказали, що діти та молодь віком 6-17 років відвідують формальну освіту в приймаючій країні.

Часткові та однаково зважені результати нового MSNA, який зараз ведеться, для дев'яти країн (середина 2024 року), показують, що домогосподарства повідомляють, що близько 84% дітей та молоді цієї ж вікової групи навчаються в системі освіти приймаючої країни.

Окрім спільного кордону, Польща і Україна мають культурну та мовну схожість, що сприяло тому, що ще до війни багато українців вирушали до Польщі в пошуках роботи та кращих умов життя. Серед причин вибору Польщі біженці вказують культурну схожість (36%), наявність друзів (27%) та родичів (24%), а також доброзичливе ставлення поляків до громадян України (19%). 18% респондентів є висококваліфікованими працівниками, але 82% не мали досвіду роботи в Польщі. 55% опитаних стверджують, що володіють англійською на розмовному рівні.

Чехія, хоча й не має спільного кордону з Україною, також стала важливим напрямком для біженців. «Чехія вже багато років є основною країною для трудової міграції українців, і це пов'язано з її культурною схожістю з Україною», – пояснює директор з міжнародного розвитку EWL, Михалина Селевич. Причини, чому біженці вибирають Чехію, схожі на польські: рекомендації друзів і родичів (26%) та наявність друзів (24%). Більше половини біженців у Чехії (59%) не володіють чеською мовою або знають її поверхнево, а лише 7% респондентів оцінюють своє знання чеської як хороше чи дуже добре. Серед

опитаних є багато висококваліфікованих спеціалістів (22%) і працівників сфери послуг (13%).

Більше половини (52%) біженців заявляють, що хочуть працювати.

У випадку Румунії ситуація дещо інша. Біженці з України обрали Румунію в основному через її членство в НАТО (64%). Ще однією причиною є культурна схожість Румунії з Україною (23%). Крім того, Румунія зручна для подорожей в інші європейські країни (22%). Таким чином, у всіх трьох країнах українці, які виїхали через війну, мають високу освіту та кваліфікацію. Середній вік — 35–40 років, і більшість з них — жінки з дітьми.

Отже, російсько-українська війна, яка загострилася після повномасштабного вторгнення росії у 2022 році, мала значний вплив на міграційні процеси між Україною та країнами Європейського Союзу. Мільйони українців були змушені залишити свої домівки, шукаючи безпеки в сусідніх країнах, що перетворило ЄС на основний напрямок для біженців. Польща, Німеччина та Чехія стали ключовими державами для розміщення громадян України, причому більшість переселенців становлять жінки з дітьми.

ЄС оперативно відреагував на гуманітарну кризу, впровадивши механізм тимчасового захисту, який спростив процедури прийому українських біженців, забезпечивши їм доступ до роботи, освіти та соціальних послуг. За даними УВКБ ООН, понад 4,8 млн осіб отримали тимчасовий захист у країнах ЄС, причому найбільше в Польщі (понад 1,5 млн). Війна також змінила статеву та вікову структуру української діаспори: серед новоприбулих переважають молоді жінки працездатного віку. Опитування демонструють, що більшість біженців мають високий рівень освіти (понад 60% із вищою або незакінченою вищою освітою), але не завжди знаходять роботу відповідно до своєї кваліфікації. Поруч із працевлаштуванням, значна частка українців продовжує отримувати соціальну допомогу від приймаючих країн. Значна увага також приділяється освіті дітей-біженців. Проте, попри зусилля приймаючих країн, частина дітей не залучена до місцевих систем освіти, що вимагає подальших зусиль для забезпечення їхньої інтеграції.

Слід підкреслити, що фінансові виплати для забезпечення основних потреб українських біженців у країнах ЄС суттєво відрізняються. Перш за все, вони залежать від кількості членів сім'ї, її типу тощо. Наприклад, у червні 2022 року грошове забезпечення одного українського біженця на місяць становило у Німеччині 449 євро, у Фінляндії – 323 євро, у Бельгії – 280 євро. , 220 євро в Іспанії, 207 євро в Швеції, 150 євро в Італії та Естонії, 109 євро в Латвії, 61 євро в Угорщині, 40 євро в Австрії та 15 євро в Польщі.

Крім того, різняться надання прав щодо доступу до освіти та мовних курсів. У порівнянні з дітьми в більшості європейських країн, право на освіту яких є більш-менш рівним (наприклад, скасування плати за навчання для студентів українських університетів та започаткування програм підтримки студентів), доступ до освіти для дорослих помітно відрізняється. Більшість країн ЄС переважно пропонують підтримку українцям у пошуку роботи, зокрема через державну службу зайнятості (наприклад, Данія, Франція) або призупиняючи кваліфікаційні вимоги, прискорюючи оцінку їхніх кваліфікацій (наприклад, Литва, Польща, Іспанія, Франція). Лише деякі країни Європи надали українцям доступ до мовних курсів (наприклад, Німеччина, Латвія, Чехія, Франція). З іншого боку, немає доступу до державного фінансування мовних курсів на Кіпрі, Фінляндії, Греції, Нідерландах, Мальті, Польщі та Швеції.

Слід також звернути увагу на комплекс проблем, пов'язаних з імплементацією Директиви ЄС. Перш за все, йдеться про те, що:

- 1) у багатьох європейських країнах процедура оформлення права на тимчасовий захист є різною. Процес реєстрації (тобто від звернення до отримання тимчасового захисту) може тривати досить довго, оскільки відповідні органи не мають достатніх ресурсів для прийому та розгляду великої кількості заяв. Значною мірою на це впливає попередній досвід кожної країни з прийому біженців, наявність відповідної інфраструктури та працівників та налагоджені механізми взаємодії державних структур;

- 2) не всі українські біженці зареєструвалися та скористалися правом тимчасового захисту. Власники біометричних паспортів можуть вільно

перебувати в ЄС до 90 днів як мандрівники без будь-якої реєстрації. Ті, хто зберіг віддалену роботу та/або має достатньо заощаджень, щоб утримувати себе протягом кількох місяців, можуть не вважати реєстрацію цього статусу критичною вимогою;

3) деякі країни дозволили доступ до тимчасового житла без реєстрації права на тимчасовий захист. Значна кількість біженців також знаходять притулок у своїх знайомих або родичів, які погодилися їх прийняти;

4) досвід перебування в іншій країні та взаємодії з місцевими бюрократичними установами сам по собі є новим для багатьох людей, які тікають від війни. Деякі українські біженці не зареєструвалися в офіційних організаціях або через відсутність розуміння процесу, або через побоювання щодо наслідків захисту, наприклад через побоювання, що вони не зможуть повернутися додому після припинення військових дій;

5) українські біженці зіткнулися з проблемою працевлаштування в країнах свого тимчасового захисту. Згідно з опитуваннями, проведеними УВКБ ООН, 27% респондентів були працевлаштовані в приймаючих країнах, тоді як 8% заявили, що працюють віддалено, а 1% назвали себе самозайнятими. При цьому багато з них працюють неповний робочий день, виконують низькооплачувану роботу, яка також не відповідає їхній кваліфікації. З тих, хто працює в приймаючих країнах, 82% повідомили, що потребують фінансової допомоги (47%), їжі (27%) і навіть роботи (30%). Відсутність можливостей для гідної роботи є ще одним важливим фактором, що сприяє безробіттю біженців у приймаючих країнах.

На останок варто розглянути якими ж будуть наслідки для України такої масштабної міграції, що продемонстровано на рис. 3.9.

Загалом можна виділити такі основні наслідки для демографії України:

1) зменшення чисельності робочої сили в Україні призведе до дефіциту кваліфікованих працівників, що може спричинити зростання заробітної плати для тих, хто залишиться. Водночас це може негативно вплинути на

продуктивність праці та збільшити витрати для бізнесу. За прогнозами МВФ, до 2050 року чисельність робочої сили в Україні скоротиться на 30%;

2) старіння населення спричинить зростання попиту на медичні послуги, що створить додаткове навантаження на систему охорони здоров'я. За прогнозами ВООЗ, до 2050 року частка українців віком 65+ зросте до 31,5%, що значно збільшить потребу в медичних та соціальних послугах;

3) зі зростанням кількості пенсіонерів і скороченням робочої сили система соціального забезпечення зазнає додаткового навантаження. МВФ прогнозує, що старіння населення збільшить державні витрати на пенсійне забезпечення та медицину, що може призвести до бюджетного дефіциту.

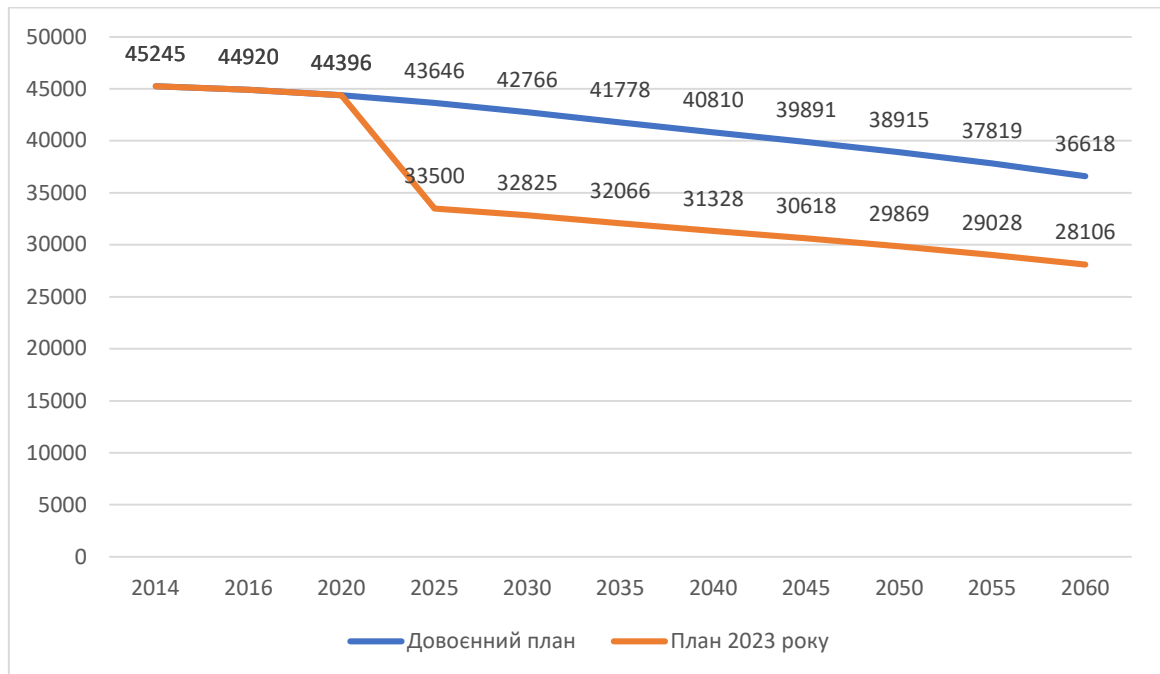

Рисунок 3.9 – Планові та скореговані планові показники кількості населення України, тис.

Джерело: розроблено автором на основі [60, с.7]

Щоб запобігти майбутнім економічним викликам, уряд України може впровадити такі заходи:

- заохочення імміграції кваліфікованих працівників, для компенсації втрати економічно активного населення важливо розробити ефективну

імміграційну політику, яка спрощуватиме отримання віз та дозволів на роботу для висококваліфікованих фахівців з інших країн;

- розвиток вітчизняної робочої сили, держава має інвестувати в освітні та професійні програми, зокрема в галузях, де відчувається дефіцит кадрів. Це зменшить залежність від іноземної робочої сили та підвищить рівень кваліфікації українців;

- покращення соціальних послуг, розвиток якісної медицини, освіти та соціальної інфраструктури сприятиме зменшенню еміграції, оскільки громадяни отримають більше можливостей для комфортного життя в Україні;

- заохочення зростання народжуваності, державна підтримка сімей з дітьми через фінансові стимули, доступне житло та розширення програм соціального захисту може допомогти стабілізувати демографічну ситуацію;

- подолання політичної нестабільності, війна та нестабільність є основними чинниками, що стимулюють міграцію. Уряд повинен працювати над мирним врегулюванням ситуації та створенням умов для економічного зростання, що допоможе зменшити відтік населення та залучити іноземні інвестиції.

Загалом, демографічні зміни значною мірою впливатимуть на економіку України. Уряду, бізнесу та суспільству необхідно розробити стратегії, що допоможуть мінімізувати негативні наслідки та використати потенційні можливості.

Отже, ЄС оперативно запровадив механізм тимчасового захисту, що забезпечив українцям право на проживання, роботу, доступ до освіти та соціальної допомоги. Більшість новоприбулих – це жінки з дітьми, що суттєво змінило гендерний баланс української діаспори. Крім того, понад 60% біженців мають вищу освіту, що сприяє їхній інтеграції в ринок праці приймаючих країн. Проте, значна частина дітей-біженців досі не залучена до навчального процесу, що створює додаткові виклики для їхньої адаптації. Водночас у міру тривалості війни деякі біженці повертаються до України, але країни ЄС продовжують готуватися до можливих нових хвиль переселенців. Таким чином, війна не лише

викликала безпрецедентну кризу вимушеного переміщення населення, а й вплинула на демографічну структуру української діаспори, соціально-економічні процеси та інтеграційні політики країн ЄС.

3.3 Інструменти та механізми врегулювання міграційної кризи в ЄС

Врегулювання міграційної кризи проводиться за допомогою міграційної політики, саме тому розглянемо інструменти та механізми врегулювання міграційних криз.

Управління міграцією в Європейському союзі здійснюється за допомогою правових та політичних інструментів (рис. 3.11 та таблиця В.1), а з початком безпрецедентного міграційного припливу ґрунтувалося на принципах, закладених в «Європейському порядку денному з міграції». Цей політичний документ стратегічного характеру, прийнятий в 2015 році, передбачає як короткострокові, так і довгострокові заходи в сфері внутрішнього і зовнішнього вимірів міграційної політики та надання притулку. Загальні стандарти ЄС прописані в деталях в регламентах і директивах, але безпосередня реалізація міграційної політики та притулку - компетенція держав-членів, які зобов'язані привести своє національне законодавство у відповідність з правом ЄС та чинними міжнародними угодами.

Європейський Союз застосовує різноманітні інструменти для врегулювання міграційної кризи, які охоплюють правові, фінансові, соціальні, коопераційні та технологічні аспекти.

Правові механізми відіграють ключову роль у регулюванні міграційних потоків. Зокрема, директива про тимчасовий захист дозволяє швидко надавати притулок великій кількості біженців, забезпечуючи їм право на проживання, працевлаштування, освіти та доступ до медичних і соціальних послуг. Цей механізм був застосований для підтримки українців у 2022 році. Директива про

повернення нелегальних мігрантів спрямована на забезпечення законності міграції, а директива про возз'єднання сімей дає можливість членам родин мігрантів об'єднуватися, що сприяє соціальній стабільності.

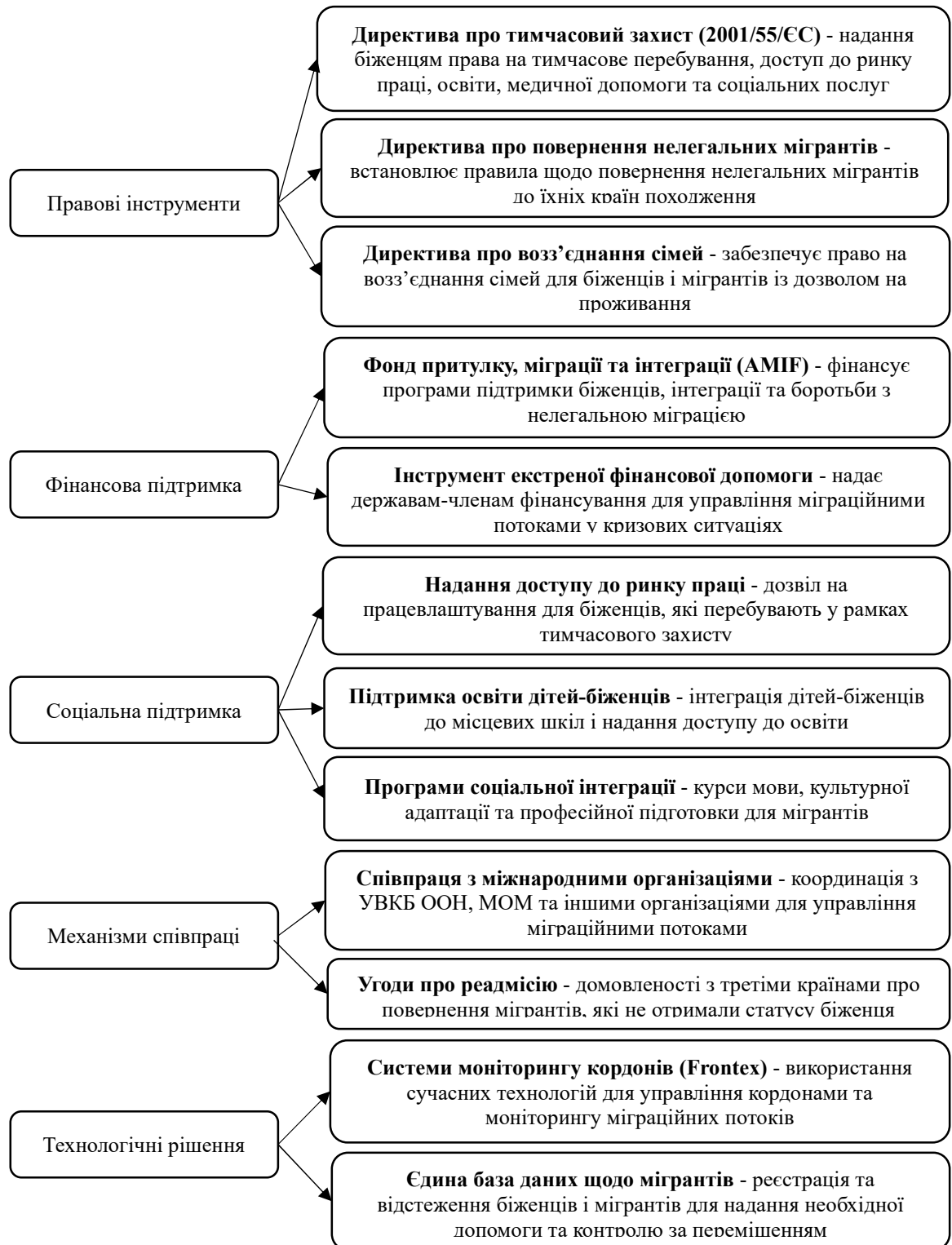

Рисунок 3.11 – Інструменти врегулювання міграційної кризи

Джерело: розроблено автором на основі [41, 58 с.5]

Фінансова підтримка є ще одним важливим аспектом. Фонд притулку, міграції та інтеграції (AMIF) фінансує програми, спрямовані на інтеграцію мігрантів, забезпечення їхніх потреб та боротьбу з нелегальною міграцією. Інструмент екстреної фінансової допомоги надає державам-членам ресурси для реагування на кризові ситуації, як це було зроблено для розміщення українських біженців після 2022 року.

Соціальна підтримка забезпечує доступ мігрантів до базових послуг і сприяє їх інтеграції в суспільство. Надання доступу до ринку праці дозволяє біженцям працевлаштовуватися, що знижує навантаження на соціальні системи країн ЄС. Підтримка освіти дітей-біженців спрямована на їхню інтеграцію в місцеві школи та забезпечення розвитку, а програми соціальної інтеграції, які включають мовні курси та професійну підготовку, допомагають адаптуватися до нових умов життя.

Коопераційні механізми включають співпрацю з міжнародними організаціями, такими як УВКБ ООН і МОМ, для координації дій у сфері гуманітарної допомоги. Угоди про реадмісію з третіми країнами забезпечують повернення мігрантів, які не отримали статусу біженця, до їхніх країн походження, сприяючи контролю за нелегальною міграцією.

Технологічні рішення, такі як системи моніторингу кордонів (Frontex), дозволяють ефективно контролювати зовнішні кордони ЄС та відстежувати міграційні потоки. Єдина база даних щодо мігрантів забезпечує реєстрацію біженців, сприяє наданню необхідної допомоги та запобігає дублюванню соціальних виплат.

Ці інструменти дозволяють ЄС оперативно реагувати на виклики міграційної кризи, забезпечувати права біженців і стабільність у регіоні, а також сприяють ефективному управлінню короткостроковими кризами та довгостроковою інтеграцією мігрантів.

Для фінансування даних інструментів ЄС використовує різні фонди, тому і для реалізації даних інструментів подолання міграційних криз можна використати такі:

1) Фонд надання притулку, міграції та інтеграції (AMIF) створено на період 2021-2027 років із загальним обсягом 9,88 мільярда євро. Фонд має на меті подальше посилення національних можливостей і вдосконалення процедур управління міграцією, а також посилення солідарності та розподілу відповідальності між державами-членами, зокрема через надання екстреної допомоги та механізм переміщення.

Дії, що фінансуються через AMIF, можуть включати широкий спектр ініціатив, таких як:

- забезпечення однакового застосування «acquis» ЄС (спільного набору правил) і пріоритетів, пов'язаних із Спільною європейською системою надання притулку, легальною міграцією та поверненням;

- надання підтримки та послуг відповідно до статусу та потреб відповідної особи, зокрема вразливих груп;

- підтримка переселення, гуманітарного прийому та передачі заявників на міжнародний захист та бенефіціарів міжнародного захисту;

- підтримка розробки та впровадження політики сприяння легальній міграції, наприклад розробка схем мобільності до ЄС та підвищення обізнаності щодо відповідних легальних каналів імміграції;

- підтримка інтеграційних заходів, адаптованих до потреб громадян третіх країн, і програм ранньої інтеграції, зосереджених на освіті, мовній та іншій підготовці (таких як курси громадянської орієнтації та професійне керівництво), щоб підготувати їхню активну участь і прийняти приймаюче суспільство;

- допоміжні інфраструктури для прийому громадян третіх країн, включаючи можливе спільне використання таких об'єктів більш ніж однією державою-членом;

- підтримка інтегрованого та скоординованого підходу до управління поверненням на рівні ЄС та держав-членів, розвиток потенціалу для ефективного та сталого повернення та зменшення стимулів для нелегальної міграції;

- підтримка допомоги в добровільному поверненні та реінтеграції;

- співпраця з третіми країнами щодо надання притулку, легальної міграції та протидії нелегальній міграції, а також щодо ефективного повернення та реадмісії з метою управління міграцією.

2) Європейський соціальний фонд (ESF+) є головним інструментом Європейського Союзу (ЄС) для інвестування в людей і підтримки реалізації Європейської основи соціальних прав. З бюджетом у 142,7 млрд євро на період 2021-2027 роки ESF+ продовжуватиме робити важливий внесок у політику ЄС щодо зайнятості, соціальної політики, освіти та кваліфікації, включаючи структурні реформи в цих сферах.

ESF+ об'єднує чотири інструменти фінансування, які були окремими протягом програмного періоду 2014-2020: Європейський соціальний фонд (ESF), Фонд європейської допомоги найбільш знедоленим (FEAD), Ініціатива зайнятості молоді та Європейська програма зайнятості та соціальних Інновацій (EaSI).

Загальні стандарти ЄС детально викладені у регламентах і директивах. «Європейський порядок денний з міграції» включає як короткострокові, так і довгострокові заходи щодо внутрішнього і зовнішнього аспектів міграційної політики та надання притулку.

Від часу набрання чинності Лісабонським договором у відносинах між національними урядами і європейськими інституціями зросла напруга як у питаннях гармонізації, так і в змісті політики. Крім того, з'явилися нові «горизонтальні» конфлікти серед держав-членів, викликані збільшенням розбіжностей у їхніх інтересах та зниженням рівня довіри до ЄС, що продовжує розширюватися. Великий приплив шукачів притулку та нелегальних мігрантів виявив слабкі місця у системі надання притулку та захисту кордонів ЄС, а також показав нездатність реагувати на надзвичайні ситуації, спричинені високим міграційним тиском.

Діючий механізм не забезпечує уніфікації процесу прийому шукачів притулку, і відсоток позитивних рішень суттєво варіюється серед країн-членів. Крім того, лише кілька держав, завдяки своєму географічному розташуванню,

несуть основну відповідальність за обробку більшості заяв про надання притулку. Для вирішення цього дисбалансу, покращення та гармонізації існуючих правил у разі повторення кризи, Європейська комісія в травні 2016 р запропонувала реформу системи притулку через зміни в існуючих директивах і Дублінському регламенті, який визначає, яка держава має бути відповідальною за прийняття рішення щодо надання притулку. Проте реформа зазнала невдачі через розбіжності між державами-членами щодо розподілу шукачів притулку.

На відміну від політики щодо надання притулку та боротьби з нелегальною міграцією, європейська політика в сфері легальної міграції (економічної та сімейної) зазнала значно менше європеїзації. Контроль за кількістю мігрантів, яких країна приймає через легальні канали, їх інтеграція та політика щодо міграції завжди були дуже чутливими для національних урядів з політичної точки зору. У випадку інтеграції ці питання тісно пов'язані з концепціями громадянства та національної ідентичності, що ускладнює їх гармонізацію на рівні ЄС.

Хоча в законодавчій сфері легальної міграції було розроблено кілька директив, таких як "синя карта" для висококваліфікованих працівників (2009 рік), єдиний дозвіл на роботу та проживання (2011 рік), сезонна зайнятість та внутрішньокорпоративні пересування (2014 рік), жодна з них не обмежує національні уряди в їхньому праві приймати рішення щодо кількості мігрантів, які можуть потрапити на територію країни. Ці директиви лише встановлюють загальні процедури та умови для мігрантів.

Аналогічно, вплив ЄС на політику сімейної міграції в країнах-членах залишається обмеженим, попри зусилля Комісії встановити мінімальні стандарти для умов, при яких дозволено возз'єднання сімей, та визначення прав членів сімей. Під час міграційної кризи розбіжності в інтересах держав ЄС у міграційній політиці посилили опір до гармонізації цієї політики на рівні ЄС. Усі країни погоджувалися, що необхідно зупинити нелегальну міграцію, хоча існували різні думки щодо того, як це має бути реалізовано. У багатьох інших питаннях методи управління міграцією значно різнилися серед держав-членів.

Окрім взаємодії між наднаціональним та національним рівнями, в цих вже досить складних відносинах все більше значення набувають субнаціональні фактори. Хоча регіональні уряди часто не мають повноважень в сфері міграційної політики, вони, безсумнівно, зацікавлені в цій сфері. Наприклад, економічні та демографічні умови в регіоні можуть впливати на потребу в мігрантах. Шотландія, наприклад, завжди підтримувала більш ліберальну міграційну політику порівняно з урядом Великобританії.

Міста також почали відігравати важливу роль у міграційній політиці, оскільки вони безпосередньо займаються реалізацією політики, прийнятої на наднаціональному та національному рівнях. Місце, куди приїжджають мігранти, та їхня інтеграція в нові громади, значною мірою залежать від особливостей конкретного міста чи регіону.

Основна частина мігрантів оселяється в мегаполісах, особливо в столицях, завдяки наявності сформованих громад мігрантів, легшому доступу до робочих місць і суспільних послуг. Однак в деяких європейських країнах малі й середні міста, а також сільські райони, стали популярними напрямками для осіб, які шукають притулку. Деякі міста прагнуть відновити свою економічну та демографічну ситуацію через прийом мігрантів і шукають способи залучити нових мешканців. Структура регіональних економік, зокрема галузева (традиційна промисловість, послуги, високі технології), тісно пов'язана з ринком праці для мігрантів. У регіонах з розвиненим сільським господарством тимчасові мігранти мають особливі умови для прийняття та отримання послуг.

Ставлення до мігрантів у різних регіонах може сильно відрізнятися: в місцях з великими громадами мігрантів і низьким рівнем безробіття серед корінного населення воно зазвичай позитивне, із визнанням внеску іммігрантів в місцеву економіку. Як показано, країни-члени ЄС завжди дуже обережно ставилися до обмеження своїх повноважень у питаннях регулювання міграції, прикордонного контролю та надання притулку.

Подібно до цього, центральні уряди в країнах ЄС неохоче передавали повноваження регіональним і місцевим органам влади. У програмах з внутрішніх

справ і юстиції, а також у «Європейському порядку денному з міграції», не зазначалося, що регіони є ключовими акторами в міграційній політиці. Напруженість у відносинах між національним та регіональним рівнями була особливо виражена під час міграційної кризи, коли місцеві та регіональні органи влади були готові прийняти більше біженців і шукачів притулку, ніж національні уряди, проте не мали повноважень надавати міжнародний захист. Виняток становить Німеччина, де федеральні землі відповідають за розміщення та підтримку шукачів притулку.

В управлінні федеральних земель Німеччини знаходяться центри первинного прийому шукачів притулку, і місцева влада відповідає за їх розподіл по регіонах відповідно до податкових внесків та загальної чисельності населення. В інших країнах ЄС, окрім Німеччини, регіони не мають повноважень для участі в розподілі осіб, що шукають притулку. Однак деякі регіони розробили місцеві програми підтримки біженців і шукачів притулку. Водночас місцеві уряди мають право здійснювати інтеграцію мігрантів і сприяти їх доступу до соціальних послуг. Наприклад, в Іспанії регіони звітують державі про заходи щодо інтеграції мігрантів, умови для возз'єднання сімей і успіхи в соціальній інтеграції. Частина таких повноважень може бути делегована муніципалітетам, як у випадку з Каталонією, де регіональні органи отримали право видачі початкових дозволів на роботу для іноземців.

У деяких випадках місцеві або регіональні органи влади можуть займатися адміністративною реєстрацією мігрантів (наприклад, в Іспанії та деяких містах Швейцарії), але остаточне рішення щодо надання дозволу на проживання залишається в компетенції центральних органів влади. У регіонах особлива увага приділяється неповнолітнім, які прибувають без супроводу дорослих.

В Іспанії регіональні уряди відповідають за опіку над неповнолітніми, забезпечуючи їх розміщення та доступ до необхідних послуг. Багато місцевих урядів надають різноманітну допомогу нелегальним мігрантам, іноді вступаючи в суперечки з національною політикою. Місцеві органи влади все частіше підтримують ідеї легалізації нелегальних мігрантів. Деякі міста навіть

розвивають концепцію "міського громадянства", що є альтернативою обмежувальним національним визначенням громадянства.

Водночас багато місцевих і регіональних органів влади, особливо на зовнішніх кордонах ЄС та в основних країнах призначення, стикаються з великими потоками мігрантів, шукачів притулку та біженців. Саме ці органи зобов'язані їх приймати та інтегрувати. У зв'язку з цим Комітет регіонів неодноразово підкреслював, що для ефективного вирішення міграційних проблем необхідне багаторівневе управління, яке передбачає участь регіонів і місцевих органів влади. Вони повинні відігравати важливу роль у стимулюванні та реалізації соціальної політики, регулюванні зайнятості, інтеграції, а також у боротьбі з нелегальною міграцією та у взаємодії з партнерами в країнах походження і транзиту.

Для успішної інтеграції мігрантів необхідна узгодженість заходів у таких сферах, як житло, охорона здоров'я, зайнятість, освіта та соціальне забезпечення. Проте на практиці реалізація цієї мети часто є складною задачею. Доповідь ОЕСР, підготовлена після міграційної кризи, показала значні відмінності в процесах розміщення та інтеграції біженців. Опитування, проведене серед представників різних рівнів управління в 72 європейських містах, показало, що 80% респондентів вказали на недостатню координацію між центральною та міською владою, що призводить до того, що міста не завжди можуть ефективно використовувати виділені кошти для інтеграції мігрантів та біженців.

Регіони та міста також несуть відповідальність за інтеграцію мігрантів у таких сферах, як зайнятість, освіта, житло, охорона здоров'я та соціальні послуги, як через свої формальні повноваження, так і на практиці. Все більше регіональних та місцевих органів влади розробляють плани інтеграції мігрантів (наприклад, в італійських регіонах Сицилія і Тоскана, іспанських Каталонії та Андалусії, шведському Леон Сконе) або реалізують конкретні ініціативи у цій сфері.

Дослідження процесу інтеграції мігрантів в Амстердамі та Роттердамі показали, що ці два міста в межах однієї країни, маючи схожий склад приїжджих,

застосовують різні підходи. У Роттердамі основна увага зосереджена на питаннях зайнятості та житлових умовах, тоді як Амстердам в значно більшій мірі орієнтований на сприяння розвитку міжкультурних зв'язків. Подібна ситуація спостерігається і в Бельгії, де регіон Фландрія більше займається культурною інтеграцією (освітніми програмами, вивченням мови), а Валлонія зосереджена на вирішенні соціально-економічних проблем. Важливу роль у цьому процесі відіграють неурядові організації, які надають послуги або підтримують роботу адміністрацій, що в свою чергу підтримують регіональні уряди та муніципалітети.

У Швеції всі іноземці, які працюють у країні, повинні мати дозвіл на роботу, і будь-яке перебування більше трьох місяців також вимагає дозволу на проживання. Проте Швеція рухається в напрямку лібералізації. Згідно з новим законодавством, Шведська служба зайнятості більше не має права блокувати працевлаштування іноземців, якщо на цю позицію є кандидат із Швеції або іншої країни ЄС чи ЄЕЗ, або Швейцарії. Крім того, було підкреслено, що умови працевлаштування повинні відповідати шведським стандартам, зокрема щодо заробітної плати та соціального забезпечення. Також був розширений список іноземців, яким не потрібно отримувати дозвіл на роботу. Тепер до цього списку входять висококваліфіковані професії, такі як співробітники компаній, запрошені дослідники чи викладачі вищих навчальних закладів (за умови перебування не більше трьох місяців протягом року), виконавці, технічні спеціалісти та інші туристичні працівники, а також фахівці, що працюють у багатонаціональних корпораціях, на короткострокових проєктах в Швеції.

У Франції іноземці також можуть отримати дозвіл на роботу, але для цього роботодавець повинен довести, що жоден громадянин Франції або ЄС не здатний виконати відповідну роботу. Існують два типи дозволів: тимчасове відрядження та повний дозвіл на роботу. Тимчасове відрядження видається іноземним компаніям, які направляють своїх працівників на виконання завдань у Франції. Для отримання такого дозволу працівник повинен заробляти не менше ніж 3835 євро на місяць. Повні дозволи на роботу необхідні компаніям, які

працевлаштовують осіб із країн поза ЄС чи ЄЕЗ. Ці дозволи не мають обмежень за часом, і кандидати повинні мати високий рівень кваліфікації та освіти, а також заробляти більше за середню зарплату французького працівника (від 3835 євро на місяць).

Заявники також повинні показати свою здатність заробляти в країні.

Процес отримання дозволу на роботу для іноземців у Німеччині є досить складним. Дозволи видаються лише для певних посад і за умови, що жоден громадянин Німеччини або іншої країни ЄС чи ЄЕЗ не може зайняти цю посаду. Окрім того, іноземці повинні отримати дозвіл від Федерального агентства зайнятості, якщо це не передбачено міжнародними угодами. Спочатку дозволи на роботу та проживання є тимчасовими, і їх можна перетворити на безстрокові лише після п'яти років проживання в Німеччині. Мігранти, які не володіють мовою та культурою країни, можуть бути зобов'язані пройти інтеграційні курси. Водночас є певні спрощення для висококваліфікованих іммігрантів, які не є громадянами ЄС, а також для науковців, викладачів, дослідників і фахівців з великим професійним досвідом та зарплатою, що дорівнює або перевищує 63 600 євро на рік (максимальний внесок на пенсійне страхування).

Отже, врегулювання міграційної кризи в Європейському Союзі здійснюється завдяки розробленій міграційній політиці, яка включає низку інструментів та механізмів, що спрямовані на ефективне управління потоками мігрантів та інтеграцію біженців. Основою цієї політики є «Європейський порядок денний з міграції», прийнятий у 2015 р, який передбачає як короткострокові заходи у відповідь на кризові ситуації, так і довгострокові рішення, спрямовані на інтеграцію мігрантів у суспільство.

ВИСНОВКИ

На основі аналізу міграційних потоків у країнах Європи та даних, отриманих у ході дослідження, можна зробити такі висновки. Міграційна криза, яка розпочалася у країнах Європейського Союзу у квітні 2015 року, мала значний негативний вплив як на соціально-економічну ситуацію в окремих африканських і азійських країнах із несприятливими умовами, так і на країни ЄС через неконтрольовані потоки біженців і мігрантів із регіонів збройних конфліктів, зокрема з Близького Сходу. Ця ситуація суттєво ускладнила внутрішньополітичний стан та перспективи розвитку як окремих держав-членів ЄС, так і європейського співтовариства загалом.

Сучасні політичні процеси значною мірою визначаються міграційними потоками, які формуються із зон збройних конфліктів і регіонів із несприятливими політичними та економічними умовами до більш стабільних і заможних країн. Масштабна міграція, яка за останні роки досягла багатомільйонних обсягів, стала одним із визначальних явищ сучасної політичної реальності, що яскраво ілюструється європейською міграційною кризою.

На початкових етапах ЄС, орієнтуючись на допомогу мігрантам і біженцям, зіткнувся з численними соціальними, економічними та гуманітарними викликами. Однією з найсерйозніших проблем стало ігнорування європейських цінностей мігрантами, нав'язування свого способу життя місцевому населенню, поступова ісламізація суспільства, поширення радикальних настроїв і виникнення конфліктів. Ці чинники спричинили погіршення ситуації в країнах ЄС, послабивши їх соціальну, економічну та політичну стабільність.

З огляду на те, що ситуація в країнах Близького Сходу та прилеглих регіонах залишається критичною через збройні конфлікти та посилення терористичної загрози, можна прогнозувати, що міграційна криза не тільки

триватиме, але й матиме дедалі серйозніші наслідки для багатьох європейських країн у майбутньому.

Таким чином, міграційна криза висвітлила низку внутрішніх проблем політичного, інституційного та соціального характеру в Європейському Союзі, які потребують вирішення як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі. Значний наплив іммігрантів у країни Західної Європи змусив держави стикнутися з рядом викликів, серед яких забезпечення економічної підтримки прибулих, їх інтеграція в суспільство приймаючих країн, а також гарантування національної безпеки.

Міграційна криза, викликана масовим напливом біженців, стала серйозним викликом етнополітичній безпеці та виявила недоліки в системі міграційної політики ЄС. Вирішення цієї проблеми потребує комплексного підходу, що враховує історичні, політичні, культурні та етнічні чинники. Для вдосконалення міграційної політики було запропоновано посилити законодавство щодо мігрантів, особливо тих, хто вчинив правопорушення або перебуває в країнах ЄС нелегально.

Ключовим аспектом нової міграційної політики має стати інтеграція, яка передбачає створення чіткої концепції гармонійних відносин між місцевим населенням країн ЄС та мігрантами. Цьому сприятиме доступ до освіти, охорони здоров'я та працевлаштування для біженців і мігрантів.

Посилення принципів солідарності та розподілу відповідальності серед держав-членів ЄС є важливим кроком у подоланні кризи. Крім того, створення діалогу з третіми країнами на основі взаємоповаги та рівноправності може допомогти врегулювати політичну ситуацію. Це також передбачає оновлення як національних, так і керівних еліт Європейського Союзу. Подальший розвиток цієї політичної інституції значною мірою залежить від здатності ЄС адаптувати міграційну політику до нових викликів і ефективно реагувати на них.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Солодько А., Фітисова А. Міграційна криза в ЄС: статистика та аналіз політики. URL:<https://www.cedos.org.ua/uk/migration/mihratsiina-kryza-v-yes-statystyka-taanaliz-polityky>.
2. Кількість українських біженців. Свіжі дані Євростату. URL:<https://visitukraine.today/uk/blog/2387/u-krainax-jevropi-znovu-zroslo-kilkist-ukrainskix-bizenciv-svizi-danni-jevrostatu>.
3. Луцишин Г. Міграційна криза в ЄС: проблема безпеки зовнішніх кордонів та загострення міжетнічних конфліктів. *Політичні науки*. 2015. Vol. 1. No 2. С.41–45.
4. Мігранти в Європі: причини, масштаби, перспективи розвитку. URL:<https://migrant.biz.ua/dovidkova/emigracia/myhranty-v-evrope.html>
5. Солодько А., Фітисова А. Міграційна криза в ЄС: статистика та аналіз політики. URL:<https://www.cedos.org.ua/uk/migration/mihratsiina-kryza-v-yes-statystyka-taanaliz-polityky>
6. European Parliament. URL: <http://www.europarl.europa.eu/portal/en?home>
7. Бондарчук В.В. Європейська міграційна криза та стабільність ЄС. Придніпровська державна академія будівництва та архітектури. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини. Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. Випуск 2 (02). 2016. С.28-31.
8. Майданик А. І. Міграційна криза в ЄС та її вплив на безпекову ситуацію у світі (European migrant crisis and its impact on the security situation in the world). *Наукові записки студентів та аспірантів*. Серія «Міжнародні відносини» (Вип.5). Острог: НУ «Острозька академія». 2020. С. 307-312. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/8294/1/35.pdf>
9. Файсал М. Л. Міграційна криза в суспільстві Євросоюзу внаслідок політики мультикультуралізму. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*.

Серія: Державне управління. 2018. №6. С. 70-74. URL: http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/6_2018/16.pdf

10. Луцишин Г. Міграційна криза в ЄС: проблема безпеки зовнішніх кордонів та загострення міжетнічних конфліктів. *Політичні науки*. 2015. Випуск 1. No 2. С. 41–45. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/34280/1/7_41-45.pdf

11. Корнієнко Олена Олексіївна. Соціально-економічний аспект регіональної асиметрії міграційних процесів. URL: https://www.idss.org.ua/avtoref/2018_dis_Kornienko.pdf

12. Бортник Н., Єсімов С., Мороз Н. Міграційні процеси: поняття, сутність, сучасний стан. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2017. No 884. С. 64-71

13. Весельська Л.А. Поняття міграція та міграційний процес у сучасних наукових концепціях. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Державне управління. 2018. Том 29 (68). No 1. С. 8-12

14. Дмитрук Б.П., Чудаєва І.Б. Еміграційні процеси в Україні: мотивації, тенденції та наслідки для країни. *Економіка та держава*. 2018. No 1. С. 4-10

15. Дракохруст Т.В. Про державну міграційну політику: сучасне розуміння. *Право і суспільство*. 2019. No 2. С. 126-130

16. Explaining refugee flows. Understanding the 2015 European refugee crisis through a real options lens. L.Peters, P.Engelen, D.Cassimon. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10118136/#:~:text=Introduction,ethnic%20conflict%20or%20economic%20hardship>

17. A chronology of the refugee crisis in Europe. URL: <https://www.infomigrants.net/en/post/10021/a-chronology-of-the-refugee-crisis-in-europe>

18. EU migration crisis: facts, figures and disappointments. S.Merler. URL: <https://www.bruegel.org/blog-post/eu-migration-crisis-facts-figures-and-disappointments>

19. Asylum in the EU Member States. Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7921609/3-16032017-BP->

EN.pdf/e5fa98bb-5d9d-4297-9168-

d07c67d1c9e1#:~:text=Among%20Member%20States%20with%20more,more%2C%20or%20%2B46%25).

20. Openness versus helplessness: Europe's 2015-2017 border crisis. H.Brady.
URL: <https://geopolitique.eu/en/2021/06/28/openness-versus-helplessness-europes-2015-2017-border-crisis/>

21. Europe's Migration Crisis. URL:
<https://www.cfr.org/backgrounder/europes-migration-crisis>

22. Dissecting the EU response to the 'migration crisis'. L.Raineri, F.Stazzari.
URL: <https://www.iris.santannapisa.it/retrieve/dd9e0b32-6542-709e-e053-3705fe0a83fd/Raineri%20Strazzari%20-%20Dissecting%20the%20EU%20response%20to%20the%20migration%20crisis.pdf>

23. Migration and migrant population statistics. URL:
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration_and_migrant_population_statistics#:~:text=of%20the%20EU,-,Migration%20flows%3A%20Immigration%20to%20the%20EU%20was%205.1%20million%20in,migrated%20to%20another%20Member%20State.

24. Migration into the EU: Stocktaking of Recent Developments and Macroeconomic Implications. F.Caselli, H.Lin, F.Toscani. URL:
<https://www.elibrary.imf.org/view/journals/001/2024/211/article-A001-en.xml>

25. Migratory Routes. Frontex. URL: <https://www.frontex.europa.eu/what-we-do/monitoring-and-risk-analysis/migratory-routes/migratory-routes/>

26. Statistics on migration to Europe. URL:
https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/statistics-migration-europe_en

27. Temporary protection for persons fleeing Ukraine - monthly statistics. URL:
<https://ec.europa.eu/eurostat/statistics->

explained/index.php?title=Temporary_protection_for_persons_fleeing_Ukraine_-_monthly_statistics

28. Estimated number of refugees from Ukraine recorded in Europe and Asia since February 2022 as of July 2024, by selected country. URL: <https://www.statista.com/statistics/1312584/ukrainian-refugees-by-country/>

29. Migration and asylum in Europe – 2023 edition. Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/interactive-publications/migration-2023#:~:text=Work%20was%20the%20main%20reason,education%3A%20457%20000%20or%2013%25>

30. Breaking taboos: EU asylum and migration policy since 2020. URL: <https://www.icmpd.org/blog/2024/breaking-taboos-eu-asylum-and-migration-policy-since-2020>

31. Introduction: EU external migration policy and EU migration governance: introduction. A.Niemann, N.Zaun. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1369183X.2023.2193710#d1e189>

32. The New Pact: A vital step for an effective and humane EU migration policy. URL: <https://www.epc.eu/en/publications/The-New-Pact-A-vital-step-for-an-effective-and-humane-EU-migration-po~582a50>

33. Ukrainian Migration to the European Union. Lessons from Migration Studies. O. Fedyuk, M. Kindler. Centre of Migration Research.

34. 2021 Migration In Ukraine. Facts and Figures. IOM. URL: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/migration_in_ukraine_facts_and_figures_2021-eng_web-1.pdf

35. Основні міграційні тенденції сучасної України. О. Сомик, М. Наумова.

36. The impact of war in Ukraine on EU migration. E. Guild, K. Groenendijk. Dynamics of Migration and (Im)Mobility. Volume 5. 2023. URL: <https://www.frontiersin.org/journals/human-dynamics/articles/10.3389/fhumd.2023.1189625/full>

37. Вплив повномасштабної війни на міграцію українців: як масштаби переміщення оцінюють держава Україна та міжнародні організації. 2023. URL:

<https://www.oporaua.org/viyna/vpliv-povnomasshtabnoyi-viini-na-migratsiiu-ukrayintsiv-iak-masshtabi-peremishchennia-otsiniuiut-derzhava-ukrayina-ta-mizhnarodni-organizatsiyi-24523>

38. A survey of Ukrainian refugees. 2023. URL: <https://www.german-economic-team.com/en/newsletter/a-survey-of-ukrainian-refugees/>

39. Education of refugee children and youth from Ukraine. An analysis of major challenges and trends based on Multi-Sector Needs Assessment (MSNA) and other data. Regional Refugee Response for the Ukraine Situation. 2024. URL: <https://migrant-integration.ec.europa.eu/index.php/system/files/2024-07/UNHCR%20Education%20of%20refugee%20children%20and%20youth%20from%20Ukraine%202024.pdf>

40. How the EU manages migration flows. European Council. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-migration-policy/managing-migration-flows/>

41. Financial Implications of the New Pact on Migration and Asylum: Will the Next MFF Cover the Costs. I. Lang. URL: <https://eumigrationlawblog.eu/financial-implications-of-the-new-pact-on-migration-and-asylum-will-the-next-mff-cover-the-costs/?print=print>

42. Scalia G. European migrant crisis, last measures of the EU policy on migration. 2016. URL: <http://mediterraneanaffairs.com/european-migrantcrisis-last-measures-of-the-eu-policy-on-migration/>

43. Файсал М. Л. Міграційна криза в суспільстві Євросоюзу внаслідок політики мультикультуралізму. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Державне управління. 2018. №6. С. 70-74. URL: http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/6_2018/16.pdf

44. Коцепція «безпечної третьою країни» в умовах міграційної кризи ЄС. 11 листопада 2019. URL: <https://lexinform.com.ua/v-sviti/kontseptsiya-bezpechnoyi-tretoy-krayiny-v-umovah-migratsijnoyi-kryzy-yes/>

45. Міграція та мігранти. 2021. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/migration>

46. Дорош Л., Івасечко О. Особливості функціонування та виклики розвитку ЄС у близькій перспективі (2017-2018 pp.). *Humanitarian vision*. 2017. Vol. 3, Num. 1. С. 19-24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/hv_2017_3_1_6

47. Луцишин Г. Міграційна криза в ЄС: проблема безпеки зовнішніх кордонів та загострення міжетнічних конфліктів. *Політичні науки*. 2015. Випуск 1. No 2. С. 41–45. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/34280/1/7_41-45.pdf

48. Про зовнішню трудову міграцію: Закон України № 761–VIII від 5.11.2015 р. «Відомості Верховної Ради». 2015. № 49–50. – с. 463.

49. Kahanec, M., Zimmermann, K.F. (2010). High-skilled immigration policy in Europe. IZA Discussion Paper No. 5399. Bonn, Institute for the Study of Labor. 40 p.

50. Demeny P. Europe's Two Demographic Crises: The Visible and the Unrecognized. *Population and Development Review*. 2016. Vol. 42. No 1. P. 111. 120.

51. Швець С. Л. (2018) Міграційні процеси сучасності як фактор політичних трансформацій. *Регіональні студії*. Ужгород. No 12. С. 78–82.

52. European Parliament. URL: <http://www.europarl.europa.eu/portal/en?home>

53. Швець С. Л. (2015) Політико-філософські засади міграційних процесів сучасності. Перспективи. *Соціально-політичний журнал*. Серія: політологія. Одеса. Вип. 4 (66). С. 143–148.

54. Бондарчук В.В. Європейська міграційна криза та стабільність ЄС. Придніпровська державна академія будівництва та архітектури. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. Східна Європа : економіка, бізнес та управління. Випуск 2 (02). 2016. С.28-31.

55. Біженці в Європі: стан проблеми, загрози, шляхи вирішення. URL: <http://migraciya.com.ua/news/HotTopic/ua-refugees-in-europe-state-of-problem-threats-solutions>.

56. Офіційний сайт Євростату. URL: http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Statistics_on_enforcement_of_immigration_legislation.

57. Солодько А., Фітісова А. Міграційна криза в ЄС: статистика та аналіз політики. URL: <https://www.cedos.org.ua/uk/migration/mihratsiina-kryza-v-yes-statystyka-taanaliz-polityky>.

58. What is the ESF+. European Commission. URL: <https://european-social-fund-plus.ec.europa.eu/en/what-esf>

59. Asylum, Migration and Integration Fund (2021-2027). URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/funding/asylum-migration-and-integration-funds/asylum-migration-and-integration-fund-2021-2027_en

60. С. Горбань, О. Біленко, Т. Трубнік. Вплив міграційних процесів на економіку України. *Економіка та суспільство*. Випуск № 49. 2023.

ДОДАТКИ

Додаток А

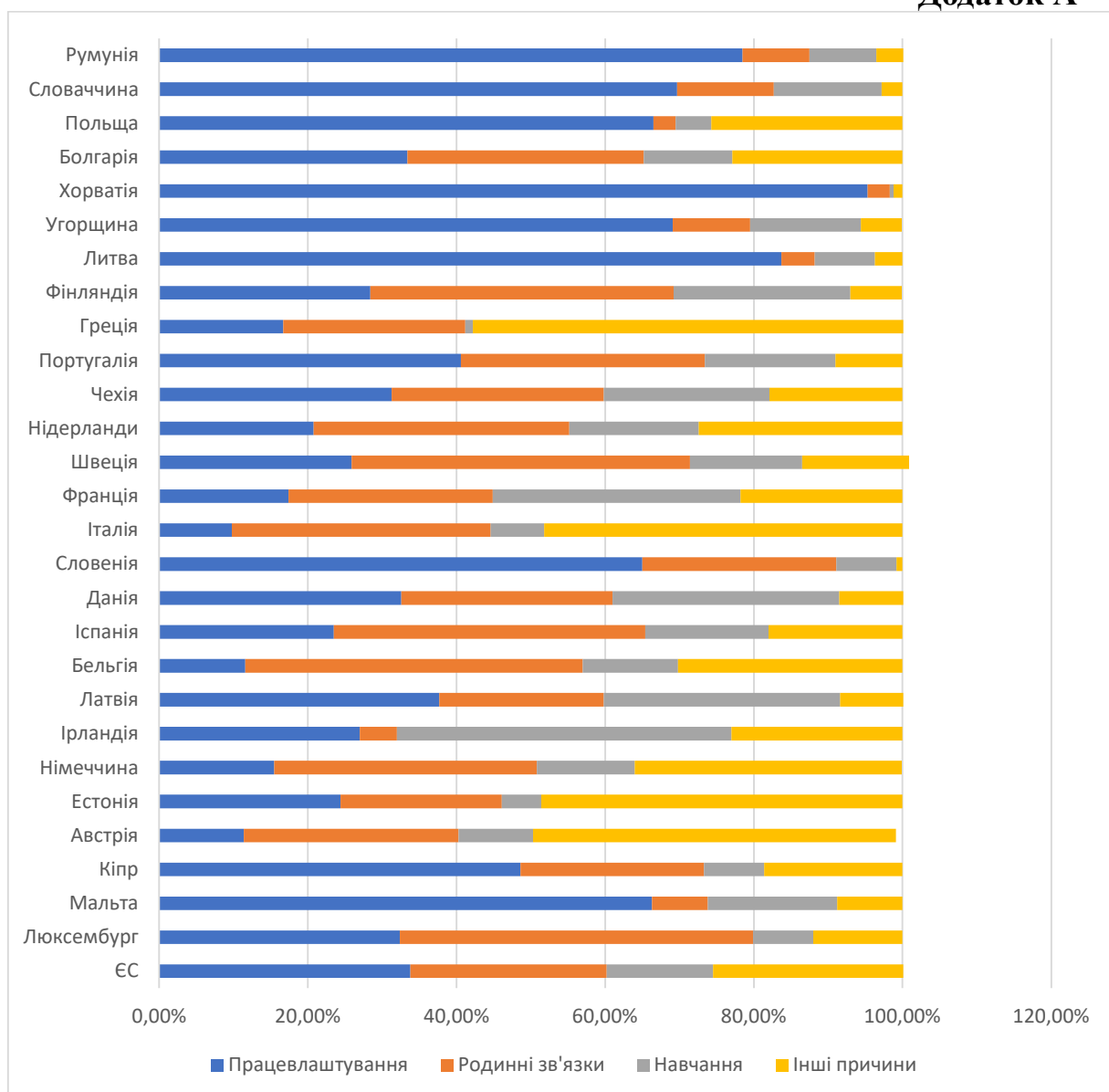

Рисунок А.1 – Причини міграції до ЄС за країнами у 2023 році [23]

Таблиця Б.1 – Періодизація міграційної кризи в ЄС [17]

Рік	Характеристика
2015	○ Сотні тисяч людей рятуються від війни та страждань, переважно із Сирії; ○ багато намагаються потрапити до Західної Європи балканським шляхом; ○ у липні Угорщина встановлює огорожу з колючого дроту на кордоні країни з Сербією, щоб зменшити прибуття мігрантів; ○ у серпні 2015 року канцлер Німеччини Ангела Меркель оголосила про політику відкритих кордонів для біженців, які прибувають до Європи, у відповідь на кризу вона каже «Wir schaffen das» або «Ми впораємося»; ○ фотографія потонулого сирійського хлопчика, викинутого на пляж у Туреччині у вересні 2015 року, стала вірусною, це стає запорукою відповідальності Європи за допомогу; ○ у тому ж місяці гасло «Ласкаво просимо біженцям» стає символом рухів солідарності; ○ наприкінці 2015 року кілька європейських країн встановили прикордонний контроль, призупинивши дію Шенгенської системи відкритих кордонів і безпаспортних поїздок.
2016	○ У березні 2016 року Балканський маршрут через Македонію, Сербію та Угорщину офіційно закрито. Тисячі мігрантів залишаються в пастці Греції; ○ того ж місяця було підписано угоду між ЄС і Туреччиною: ЄС погоджується безпечно переселити одного сирійського біженця з Туреччини за кожного нелегального мігранта, повернутого до Туреччини з Греції; ○ у листопаді 2016 року понад 340 мігрантів загинули, коли кілька човнів з мігрантами перекинулися біля узбережжя Лівії; ○ у грудні 2016 року розпочалося повернення афганських шукачів притулку з Німеччини, яким було відмовлено, на тлі протестів; ○ у тому ж місяці понад 5000 людей загинули під час перетину Середземного моря.
2017	○ У лютому 2017 року Італія укладає суперечливу угоду з Лівією щодо припинення прибуття мігрантів, навчаючи лівійську берегову охорону повертати судна та повертати мігрантів до Лівії; ○ влітку 2017 року НУО, які проводять операції з порятунку мігрантів у Середземному морі, зазнають все більшої критики, італійська прокуратура засудила їх як «таксі для мігрантів»; ○ права націоналістична партія «Альтернатива для Німеччини» (AfD) проходить до парламенту у вересні 2017 року з чіткою антимігрантською риторикою; ○ того ж року інші популістські та антимігрантські партії та рухи по всій Європі досягають успіху; ○ у листопаді 2017 року CNN показує, як мігрантів продають на аукціонах рабів у Лівії, що викликало обурення в Європі та Африці.
2018	○ На початку року маршрути мігрантів зміщуються: західно-середземноморський шлях у 2017 році збільшив прибуття втричі, до Італії прибуває менше людей; ○ у лютому 2018 року тисячі мігрантів залишаються заблокованими в переповнених таборах на грецьких островах, Amnesty International називає ці умови «відкритою раною» для ЄС і прав людини; ○ у травні 2018 року кабінет міністрів Німеччини схвалив закон про відновлення возз'єднання сімей для біженців із додатковим захистом. Станом на серпень 2018 року 1000 членам сімей буде дозволено приїхати до Німеччини; ○ у червні в Боснії різко зросла кількість мігрантів: сотні людей таборують на вулицях; ○ за даними УВКБ ООН, у всьому світі вимушено переміщено 68,5 осіб (біженці, шукачі притулку та внутрішньо переміщені особи).

Додаток В

Таблиця В.1 – Інструменти врегулювання міграційної кризи [18]

Категорія	Інструмент	Опис	Приклад застосування
Правові механізми	Директива про тимчасовий захист (2001/55/ЄС)	Надання біженцям права на тимчасове перебування, доступ до ринку праці, освіти, медичної допомоги та соціальних послуг.	Запроваджено для українських біженців після вторгнення росії в Україну у 2022 році.
	Директива про повернення нелегальних мігрантів	Встановлює правила щодо повернення нелегальних мігрантів до їхніх країн походження.	Застосовується для боротьби з нелегальною міграцією.
	Директива про возз'єднання сімей	Забезпечує право на возз'єднання сімей для біженців і мігрантів із дозволом на проживання.	Використовується для возз'єднання українських родин у країнах ЄС.
Фінансова підтримка	Фонд притулку, міграції та інтеграції (AMIF)	Фінансує програми підтримки біженців, інтеграції та боротьби з нелегальною міграцією.	Спрямування коштів на програми інтеграції українських біженців.
	Інструмент екстреної фінансової допомоги	Надає державам-членам фінансування для управління міграційними потоками у кризових ситуаціях.	Фінансова допомога Польщі, Чехії, Румунії та іншим країнам для розміщення українських біженців.
Соціальна підтримка	Надання доступу до ринку праці	Дозвіл на працевлаштування для біженців, які перебувають у рамках тимчасового захисту.	Забезпечення роботи для українців у Польщі, Німеччині, Чехії тощо.
	Підтримка освіти дітей-біженців	Інтеграція дітей-біженців до місцевих шкіл і надання доступу до освіти.	Навчання українських дітей у школах Польщі, Німеччини та інших країн ЄС.
	Програми соціальної інтеграції	Курси мови, культурної адаптації та професійної підготовки для мігрантів.	Мовні курси для українців у Польщі, Чехії, Німеччині.
Механізми співпраці	Співпраця з міжнародними організаціями	Координація з УВКБ ООН, МОМ та іншими організаціями для управління міграційними потоками.	Спільні ініціативи з ООН щодо підтримки українських біженців.
	Угоди про реадмісію	Домовленості з третіми країнами про повернення мігрантів, які не отримали статусу біженця.	Використання угод із країнами походження нелегальних мігрантів.
Технологічні рішення	Системи моніторингу кордонів (Frontex)	Використання сучасних технологій для управління кордонами та моніторингу міграційних потоків.	Підтримка кордонів ЄС для запобігання нелегальній міграції та контролю за пересуванням біженців.
	Єдина база даних щодо мігрантів	Реєстрація та відстеження біженців і мігрантів для надання необхідної допомоги та контролю за переміщенням.	Реєстрація українських біженців у Польщі та Німеччині в рамках схеми тимчасового захисту.

Таблиця Г.1 – Політичні та економічні фактори зміни міграційною політики ЄС [18]

Політичні	Економічні
1. Брекзит (2016–2020) - вихід Великобританії з ЄС спричинив зміну політики щодо мігрантів, оскільки країна припинила дію принципу вільного пересування робочої сили, це змусило ЄС посилити переговори про міграційні угоди з іншими державами; 2. зростання впливу правопопулістських партій, уряди в Італії, Угорщині та Польщі активно виступають за обмеження імміграції, що впливає на загальну міграційну політику ЄС, спричиняючи суперечки щодо розподілу біженців між країнами-членами; 3. угода з Лівією (2017) - ЄС співпрацює з Лівією для стримування потоку нелегальних мігрантів із Північної Африки, фінансуючи берегову охорону та міграційні центри; 4. міграційна криза 2015 року - масовий наплив біженців із Сирії, Афганістану та Іраку змусив ЄС переглянути політику надання притулку; 5. війна в Україні - у відповідь на масштабну хвилю біженців з України ЄС запровадив Директиву про тимчасовий захист, яка дозволяє українцям отримувати житло, роботу та соціальні послуги без стандартної процедури надання статусу біженця.	1. Демографічна криза в ЄС - у багатьох країнах, таких як Німеччина, Італія та Франція, населення старіє, що змушує уряди шукати способи залучення молодих працівників через міграцію; 2. пандемія COVID-19 - через карантинні обмеження та закриття кордонів багато секторів економіки (особливо сільське господарство та догляд за літніми людьми) відчули нестачу трудових мігрантів, це призвело до створення спеціальних програм для сезонних працівників; 3. вплив війни в Сирії - економічний колапс у регіоні змусив мільйони сирійців шукати притулок у ЄС, що спричинило фінансове навантаження на країни прийому, зокрема Грецію та Німеччину; 4. нелегальна праця та тіньова економіка, у Південній Європі (Іспанія, Італія, Греція) значна частка мігрантів працює нелегально, що створює економічні проблеми, зокрема ухилення від податків і соціальну незахищеність; 5. конкуренція на ринку праці - у країнах з високим рівнем безробіття (наприклад, Франція) імміграція часто викликає соціальне невдоволення, оскільки місцеве населення вважає, що мігранти створюють додаткову конкуренцію за робочі місця.

Таблиця Д.1 – Фактори впливу на міграційні процеси в Україні [35]

Фактори, що стимулюють еміграцію	Фактори, що стимулюють імміграцію
<i>Безпековий</i>	
Військовий конфлікт	Встановлення миру та стабільності
Загроза життю і безпеці громадян	Гарантії безпеки та прав людини
Високий рівень злочинності	Покращення роботи правоохоронних органів
<i>Економічні</i>	
Низький рівень заробітної плати	Висока заробітна плата
Низький рівень життя населення	Високий рівень життя населення
Диспропорція економічного розвитку регіонів, економічна нестабільність	Наявність робочих місць
Високий рівень безробіття, дисбаланс між попитом і пропозицією на ринку	Сталий економічний розвиток
Глобалізація світової економіки	
<i>Політичні</i>	
Відсутність ефективних державних інструментів міграційної політики в державі	Зрозуміла (лояльна) міграційна політика
Низький рівень демократії	Розвинена демократія
Політична нестабільність	Стабільність політичної системи
Високий рівень корупції	Відсутність корупції
Загроза безпеці життєдіяльності	Відсутність небезпеки
<i>Соціальні</i>	
Застаріла система освіти	Висока якість освіти
Недосконала система охорони здоров'я	Високоякісна система охорони здоров'я
Відсутність можливостей для професійного зростання	Можливості для професійної самореалізації
<i>Екологічні</i>	
Погана екологічна ситуація (забруднене екологічне середовище)	Краща екологічна ситуація
Низька якість питної води та їжі	Якісна питна вода й екологічно безпечна їжа

Таблиця Е.1 – Основні хвилі притоку мігрантів в ЄС

Хвиля	Період	Причини	Орієнтована кількість біженців	Основні країни прийому
Перша хвиля	2014-2015	Анексія Криму, початок війни на Донбасі	Приблизно 1,5 млн. внутрішньо переміщених осіб, 10 тис у ЄС	Польща, Німеччина, Італія
Друга хвиля	2016-2021	Затяжний конфлікт, економічні труднощі	Кілька десятків тисяч на рік	Польща, Чехія, Іспанія
Третя хвиля	2022-дотепер	Повномасштабне вторгнення росії	8 млн. осіб у ЄС	Польща, Німеччина, Чехія, Італія, Іспанія, Франція
Перша підхвиля	Лютий-серпень 2022	Масова втеча через активні бойові дії, загроза життю	5 млн. осіб	Польща, Німеччина, Чехія, Франція, Італія
Друга підхвиля	Осінь 2022-весна 2023	Російські обстріли критичної інфраструктури, гуманітарна криза	2 млн. осіб	Польща, Німеччина, країни Балтії
Третя підхвиля	Літо 2023-дотепер	Економічна нестабільність, руйнування житла, мобілізація	1 млн. осіб	Німеччина, Іспанія, Італія, частина виїхала за межі ЄС

Джерело- складено автором самостійно

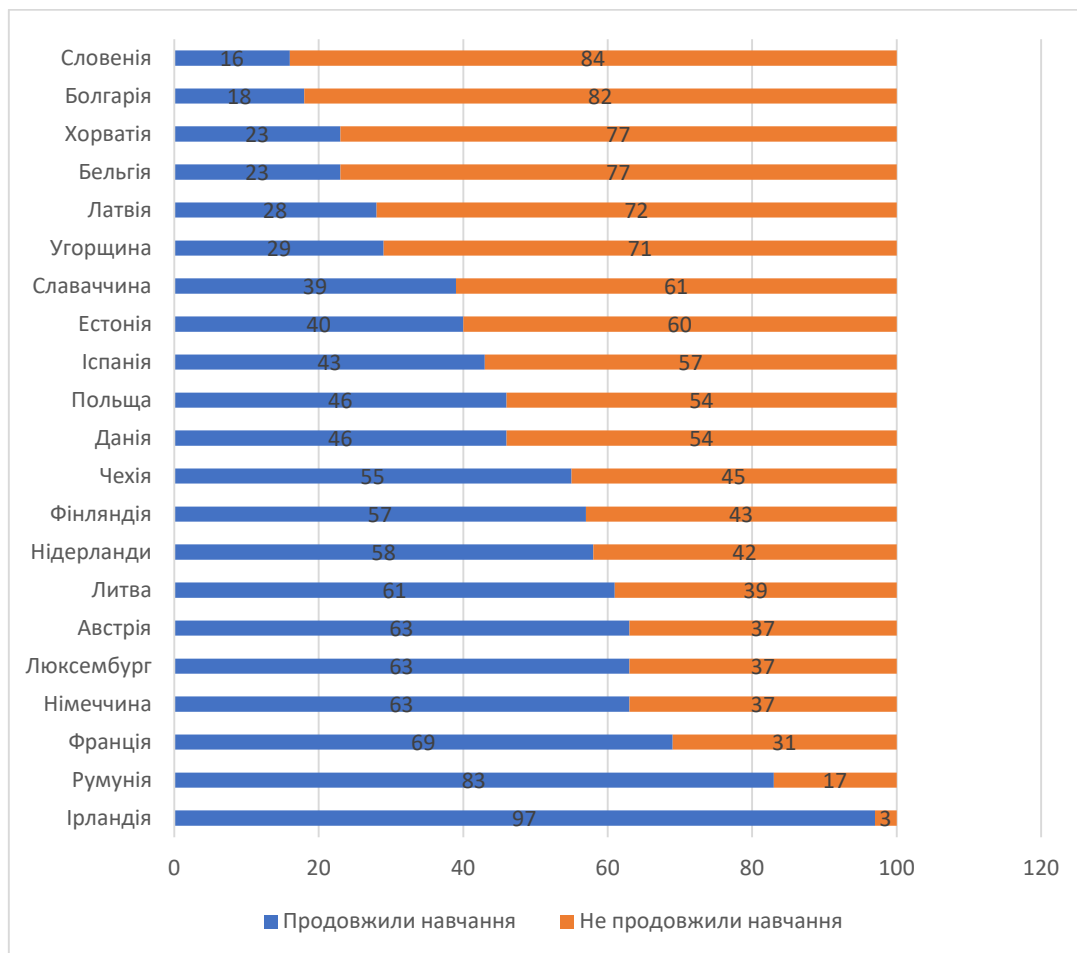

Рисунок Є.1 – Українські діти, які продовжили навчання та не продовжили навчання станом січень 2024 року, % [39]

Звіт подібності

метадані

Назва організації

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU

Заголовок

Шляхи врегулювання міграційної кризи в ЄС

Автор

Науковий керівник / Експерт

Камілов_К_Д_Пещенко К. А.

підрозділ

кафедра європейської економіки і бізнесу

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		1
Інтервали		0
Мікропробіли		1
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		276

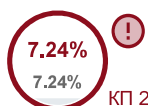
Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

21604

Кількість слів

157727

Кількість символів

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Копіювати текст

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	Правові засади політики ЄС у сфері прикордонного контролю та імміграції.docx 6/16/2023 Sumy State University (Кафедра міжнародного, європейського права та порівняльного правознавства)	195 0.90 %
2	Розвиток міграційних процесів в ЄС 1/28/2025 Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU (кафедра європейської економіки і бізнесу)	123 0.57 %

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

**ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ
91-ї щорічної студентської наукової конференції**

**«ІННОВАЦІЙНІ ПРОЄКТИ
ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ
ТА КОНКУРЕНТНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ»**

15 квітня – 19 травня 2024 р.

УДК 657:336.221]:005.4(043)
I-66

Відповідальні за випуск:

Бондарчук Л.М. – к.філол. наук, доцент кафедри бізнес-лінгвістики
Вінська О.Й. – к.е.н., доц, доцентка кафедри європейської економіки і бізнесу
Капуш А.В. – к.філол. наук, доцент кафедри німецької мови
Козачок Т.С. – к.е.н., доцент кафедри міжнародного менеджменту
Лобецька І.М. – ст.викладач кафедри іноземних мов і міжкультурної комунікації
Машина Ю.П. – к.е.н., доцент кафедри міжнародних фінансів
Сандул М.С. – к.е.н., доцент кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу
Солодковський Ю.М. – к.е.н., доцент, декан факультету МЕіМ
Фурсова О.В. – к.е.н., доцент кафедри міжнародного менеджменту
Черницька Т.В. – к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки
Швиданенко О.А. – д.е.н., професор кафедри міжнародної економіки

*Рекомендовано до друку
Науково-експертною радою КНЕУ імені Вадима Гетьмана
Протокол № 6 від 20.06.2024 р.*

*Редколегія може не поділяти погляди, викладені у збірнику.
Автори тез доповідей несуть відповідальність за їхній зміст*

**Інноваційні проєкти для економічного відродження та конкурентного розвитку
I-66 України:** зб. доп. 91-ї щорічної студентської наукової конференції, 15 квітня –
19 травня 2024 р. [Електронний ресурс]. Київ, КНЕУ, 2024. 366 с.
ISBN 978-966-926-492-3

Збірник тез здобувачів вищої освіти факультету міжнародної економіки і менеджменту укладено за підсумками їх досліджень, представлених на науковій конференції КНЕУ 15 квітня – 19 травня 2024 р. Доповіді здобувачів присвячено інноваційним проєктам для економічного відродження та конкурентного розвитку України.

УДК 657:336.221]:005.4(043)

*Розповсюджувати та тиражувати
без офіційного дозволу КНЕУ забороняється*

ISBN 978-966-926-492-3

© КНЕУ 2024

Філонюк Віталій Віталійович	
Тенденції економічної емансипації жінок в ЄС	100
Камілов Каміль Діляверович	
Аналіз міграційних криз ЄС	103
Лосицька Олександра Олексіївна	
Розвиток європейського енергетичного ринку	105
Медвідь Анна Сергіївна	
Виклики та перспективи в українсько-польській економічній співпраці	108
Гринів Антон Олександрович	
Перспективи електрифікації автопарку в Європейському Союзі	111
Макаркіна Юлія Миколаївна	
Особливості валютного контролю України в повоєнний час: міжнародний досвід	114
Ковальчук Юлія Миколаївна	
Зелені інвестиції та післявоєнна відбудова України	117
Лугін Тетяна Юріївна	
Торговельно-економічні відносини між Україною та Канадою: сучасний стан та перспективи розвитку	119
Стасюк Яна Григоріївна	
Динамізація міграційних процесів в ЄС	121
Рафальський Андрій Володимирович	
Тенденції розвитку світового фінансового ринку в умовах діджиталізації	123
Михальчук Аліна Сергіївна	
Перспективи розвитку торговельних відносин між Україною та Люксембургом	126

КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСІВ

ПЛАТФОРМА

«МІЖНАРОДНІ ФІНАНСИ В ЕКОНОМІЧНОМУ ВІДРОДЖЕННІ УКРАЇНИ»

Гуль Д.В.	
Новітні фінансові інструменти: Bitcoin ETF	129
Кістерська О. Л.	
Соціальні мережі у глобальній креативній індустрії	132
Мазурик Д.О.	
Відбудова сектору іпотечного кредитування в Україні, як елемент економічного відродження в повоєнні часи	134
Моргуліс М. К.	
Золотовалютні резерви країн світу: сучасні тенденції	136
Піценко Ю.П.	
Перспективи розвитку цифрових валют у глобальній економіці	139
Погрібна В.С.	
Новітні фінансові інструменти: стейблкоїни	142
Попрійчук Н.Р., Демедюк А.М.	
Актуальний стан та тенденції розвитку індустрії спільного інвестування в Україні	149
Савчук Д. В.	
Проблеми та перспективи розвитку інтеграційних відносин України та ЄС	151
Чеберда В.	
Цифрові валюти, ETF та їх розвиток	153

Камілов К.
«Міжнародні економічні відносини», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник – к.е.н.,
доцент кафедри європейської економіки та бізнесу Леценко К. А.

АНАЛІЗ МІГРАЦІЙНИХ КРИЗ ЄС

Протягом останніх років Європейський Союз періодично зіштовхується з проблемою міграційних криз. Найсерйозніша з них відбулася у період з 2015 по 2017 рік, яку було визнано гуманітарною катастрофою. Однак, незважаючи на це, ЄС зумів відновитися, але вже знову зіштовхується з новою міграційною кризою, спричиненою війною Росії проти України. Отже, важливо розглянути, як Європейський Союз реагував на попередню кризу та визначити її основні наслідки, які можуть вплинути на економіку ЄС у 2022 році.

Шість років тому понад мільйон людей перетнули кордони Європи. Багато з них пішли на великий ризик, спробувавши подолати небезпечні маршрути, уникнути конфлікту та знайти краще майбутнє. Проте раптовий наплив мігрантів викликав кризу, яка мала як гуманітарні, так і політичні наслідки, оскільки Європа намагалася відреагувати. Тисячі людей загинули, намагаючись перетнути кордони, і хоча деякі країни відкрили свої двері для прийому біженців, інші встановили стіни та закрили кордони [1]. До кінця 2016 року, що вважається вищим пунктом цієї кризи, майже 5,2 мільйона біженців і мігрантів дійшли до берегів Європи, здійснивши небезпечні подорожі з країн, таких як Сирія, Ірак, Афганістан та інших, які постраждали від війни та переслідувань [2].

У середині Європейського Союзу розпочалася розбіжність, що вилилася у жваві дебати між східними і західними країнами щодо прийому біженців та їх подальшого розподілу в межах Європи. Найпостраждалі країни активно зверталися за допомогою, проте більшість країн-членів ЄС, національним рівнем, внесли зміни до свого законодавства щодо надання притулку. У більшості випадків ці зміни передбачали посилення законодавства та обмеження прав біженців [3].

Після подій, що відбулися, Європейський Союз активно працює над конкретними заходами для забезпечення безпеки в Європі через ефективне керування зовнішніми кордонами. Ці заходи включають:

- розширення повноважень Європейського агентства прикордонної та берегової охорони;
- модернізацію системи інформації Шенгену (SIS) та візової інформаційної системи (VIS);
- проведення систематичних перевірок у відповідних базах даних для всіх осіб, що перетинають зовнішні кордони;
- впровадження нової системи в'їзду/виїзду для громадян, які не є громадянами ЄС (EES);
- розгортання нової європейської системи туристичної інформації та авторизації (ETIAS);
- встановлення нових правил для збирання баз даних ЄС більш сумісними [4].

До 2020 року ситуація з міграційними потоками в Європу виявилася відносно під контролем, адже країни успішно справлялися з припливом біженців через спільні політики, які допомогли зменшити потоки. Проте згодом виникли нові кризи, зокрема на Кубі, в Білорусі та в Афганістані, що призвело до збільшення міграційних потоків до Європи.

Перша криза виникла на Кубі, коли влада Гавани жорстоко придушувала масштабні протести, спровоковані нестачею їжі. Протягом наступних тижнів поліція здійснювала масові арешти учасників протестів, багатьох з яких були заарештовані за відеозаписами. Ці репресії призвели до таємного виїзду, можливо, тисяч кубинських біженців до Москви та Белграда, де

кубинці могли вільно подорожувати без віз, а звідти потрапляли до країн-членів ЄС у пошуках притулку. Сотні із них потрапили до Греції.

Друга, і набагато більша криза, спалахнула з захопленням талібами Кабула, що призвело до евакуації тисяч людей завдяки міжнародним зусиллям. До кінця листопада 2021 року Греція прийняла 819 осіб. У заяві ЄС щодо Афганістану від 31 серпня зазначалося, що блок "рішучий діяти разом, щоб запобігти повторенню неконтрольованих великомасштабних нелегальних міграційних потоків, з якими стикався в минулому". Європейська стратегія спрямовувалася на підтримку сусідів Афганістану з метою забезпечення належного захисту перш за все в регіоні.

Пізніше виник конфлікт на кордоні ЄС з Білоруссю. 26 травня президент Білорусі Олександр Лукашенко загрожував допустити "мігрантів і наркотики" до Західної Європи. Європейський Союз звинуватив Лукашенка у намаганні здійснити тиск на блок для скасування санкцій, що були введені після його переобрання в серпні 2020 року.

Комісія почала послідовно реагувати на Лукашенка. Комісар Маргарітис Схінас був відправлений до країн походження біженців, щоб забезпечити їхню безпечну репатріацію з Білорусі. У листопаді Ірак почав репатріацію своїх громадян, і на це було виділено 3,5 мільйона євро (4 мільйони доларів). Авіакомпаніям, які перевозили біженців до Білорусі, було загрожено відкликанням прав на політ та посадку на території ЄС. Декілька авіакомпаній заявили, що транспортуватимуть до Мінська лише громадян Білорусі та тих, хто має дозвіл на проживання. Крім цього, Комісія збільшила утрічі фінансування на управління кордонами Латвії, Литви та Польщі до 200 мільйонів євро на 2021–2022 роки.

У результаті кризи з Білоруссю східний кордон став найбільш швидкозростаючим маршрутом міграції до ЄС у 2021 році, за даними Frontex, кількість нелегальних перетинів зросла в 15 разів у порівнянні з 2020 роком [5].

З початку 2011 року понад шість з половиною мільйонів людей з країн, таких як Сирія, Афганістан, Венесуела, Еритрея та інші, звернулися за притулком в Європі. Націоналісти в різних країнах стали активно виступати проти таких мігрантів, роблячи антипатію до них ключовим аспектом своєї політики. Угорщина, наприклад, побудувала прикордонний паркан з колючого дроту, щоб запобігти, на їхню думку, "мусульманському захопленню". У Польщі біженці, які намагалися перетнути кордон з Білоруссю минулого року, були відштовхнуті силами безпеки в лютому морозі за допомогою водометів та сльозогінного газу. Однак більшість країн погодилися приймати українців ще до початку військової агресії проти України.

З метою підтримки біженців з України, ЄС запровадив схему тимчасового захисту. Це спрямовано на зменшення тиску на національні системи притулку та забезпечення переміщених осіб гармонізованими правами по всій Європі, включаючи місце проживання, доступ до ринку праці та житла, медичну допомогу та освіту для дітей. Цей механізм є надзвичайним та застосовується в умовах масового напливу переміщених осіб, щоб забезпечити їхній негайний та колективний захист, коли вони не можуть повернутися до країни походження.

З урахуванням досвіду, який набув ЄС у вирішенні міграційних криз, стає очевидним, що з кожною новою кризою приймаються швидкі та стабільніші рішення для допомоги біженцям. І, якщо період з 2015 по 2017 роки дійсно був не лише міграційною, але й гуманітарною кризою, то криза 2022 року вже не такою є. Країни домовилися про питання, які потребували врегулювання, і загалом можна відзначити позитивну тенденцію у керуванні зовнішніми кордонами ЄС.

Література

1. Europe's migrant crisis: The year that changed a continent. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-53925209>

2. REFUGEE CRISIS IN EUROPE. URL: <https://www.unrefugees.org/emergencies/refugee-crisis-in-europe/>
3. Огляд 2015 року: як Європа відреагувала на кризу біженців. URL: <https://www.icmpd.org/blog/2015/2015-in-review-how-europe-reacted-to-the-refugee-crisis>
4. Зміцнення зовнішніх кордонів ЄС. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/strengthening-external-borders/>
5. In 2021, the EU hardened its borders as new refugee crises flared. URL: [https://www.aljazeera.com/features/2021/12/29/in-2021-the-eu-hardened-its-borders-as-new-refugee-crises-flared#:~:text=Athens %2C %20Greece %20 %E2 %80 %93 %20In %202021 %2C,be %20the %20focus %20of %202022](https://www.aljazeera.com/features/2021/12/29/in-2021-the-eu-hardened-its-borders-as-new-refugee-crises-flared#:~:text=Athens%20Greece%20%E2%80%93%20In%202021%2C,be%20the%20focus%20of%202022).
6. Europe's Other Migration Crisis. URL: <https://www.newyorker.com/news/daily-comment/europes-other-migration-crisis>
7. EU migration policy. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-migration-policy/>

Лосицька О. О.

“Міжнародні економічні відносини”, 5 курс

Київський національний економічний

університет імені Вадима Гетьмана

Науковий керівник — д.е.н., доц., завідувач кафедри

європейської економіки і бізнесу Федірко О.А.

РОЗВИТОК ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЕНЕРГЕТИЧНОГО РИНКУ

Енергетична політика завжди була життєво важливою для Європейського Союзу, адже забезпечення стабільного, доступного та екологічно чистого енергопостачання є ключовим для економічного зростання та добробуту громадян. Однак російське вторгнення в Україну у 2022 році різко загостило питання енергетичної безпеки та залежності від імпорту викопного палива, зокрема з Росії. Тому енергетична політика ЄС зараз зосереджується не лише на інтеграції ринків та переході до відновлюваних джерел, а й на диверсифікації постачальників та скороченні енергетичної залежності.

Ідея створення спільного енергетичного ринку в Європі бере свій початок ще з часів за-снування Європейського Об'єднання Вугілля та Сталі у 1951 році після Другої світової війни. Згодом Римський договір 1957 року заклав основи для вільного руху товарів, включно з енергоресурсами. Проте інтеграція енергетичних ринків тривалий час не відбувалася через небажання держав-членів віддавати частину суверенітету в цій ключовій сфері.

Справжній поштовх до формування внутрішнього ринку газу та електроенергії було дано лише в 1990-х роках.

У 1996 році європейський парламент прийняв директиву щодо внутрішнього ринку електроенергії, а через два роки – аналогічну директиву для газового ринку. Ці документи вимагали відокремлення функцій виробництва енергії від її транспортування, щоб забезпечити конкуренцію в секторі виробництва. Лібералізація ринків мала на меті знизити ціни на енергоносії, підвищити надійність постачання та сприяти інтеграції ринків.

З 2000-х років енергетична політика ЄС почала все більше фокусуватися на питаннях екології та клімату. У 2009 році були встановлені обов'язкові для всіх країн-членів цілі до 2020 року -20 % скорочення викидів парникових газів, 20 % збільшення частки відновлюваних джерел енергії та 20 % підвищення енергоефективності.

Наукове видання

**ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ
91-ї щорічної студентської наукової конференції**

**«ІННОВАЦІЙНІ ПРОЄКТИ
ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ
ТА КОНКУРЕНТНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ»**

15 квітня – 19 травня 2024 р.

Видано в авторській редакції

Коректор *В. Македон*
Верстка *М. Криворученко*

Підп. до друку 25.06.2024. Формат 60×84/8.
Друк. арк. 15,25. Зам. 24-5858

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
03680, м. Київ, проспект Берестейський, 54/1

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи (серія ДК, № 235 від 07.11.2000)

E-mail: litera@kneu.edu.ua